

WWW.UNIBE.BE

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ
И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 2 Година 53	Редакциони одбор: Лушан С. Николајевић, Богдан Крекић, Павле Кара-Радовановић Уредник: Слободан Ж. Видаковић	Фебруар 1935 године
---------------------	---	------------------------

Фебруар 1935

У СВЕТОСАВСКОЈ ГОДИНИ:

Народни Свејшњел и Радосник — Душан С. Николајевић, стр. 63

ЧЛАНЦИ И СТУДИЈЕ ИЗ КОМУНАЛНЕ ПОЛИТИКЕ:

За смањење београдског ашара — Инж. Милан Нешић, проф. У-
ниверзитета, већник града Београда, стр. 72

*Грађевински правилник и уредба о извођењу регулационог плана
за град Београд* — Арх. Божидар М. Живадиновић, град-
ски већник, стр. 76

Исхрана београдског радништва (крај) — Др. Александар Петровић
и др. Марио Селем, стр. 79

Смртносћ одојчади у Београду — Др. Марија Гајић, шеф Цен-
тралног уреда за заштиту матера, деце и младежи града
Београда, стр. 85

Кришички поглед на комуналне финансије наших градова (крај) —
Слободан Ж. Видаковић, шеф Одељ. за штампу, туризам и
културну пропаганду Г. п. г. Б., стр. 90

Велико опадање грађевинске делатносћи у 1934 год. — А. Б. Хе-
ренда, секретар Одељ. за штампу, туризам и културну про-
паганду Г. п. г. Б., стр. 105

ЈАВНА ГОВОРНИЦА:

*Значај набављачких и сџанбених задруга за службенике Београд-
ске опшћине* — Инж. Сава Николић, претседник Набав.
задруге особља града Београда, стр. 110

ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ БЕОГРАДА:

*Прејсџавници града Београда умолили су прејсџедника Краљевске
Владе г. Богољуба Јевшића да се прими за носиоца Зе-
маљске лисће*, стр. 112

КОМУНАЛНА ХРОНИКА:

*Изјава прејсџедника града Београда г. Владе Илића прејсџавни-
цима шћампе о намерама нове градске управе*, стр. 114

*Опшћинска шћедионица и зложни завод града Београда у 1934
год.*, — Јеремија Протић, већник града Београда стр. 116

ПРИВРЕДНА ХРОНИКА:

За београдско сајмиште привредници траже да се закупи Доњи и Горњи град, стр. 118

КУЛТУРНА ХРОНИКА:

За снажнију културну активност Београдске општине — Душан С. Николајевић, стр. 120

Једна београдска улица носиће име великог словенског писца Василија Немровића — Данченка, стр. 122

Првих пет година Библиотеке и Музеја града Београда — Д-р Марија Илић — Агапова, референт — управник Библиотеке и Музеја града Београда, стр. 124

СОЦИЈАЛНА ХРОНИКА:

Акција за исхрану незапослених радника, стр. 130

УРБАНИСТИЧКА ХРОНИКА:

Предавање професора Денже-а — Арх. урб. Драг. М. Поповић, стр. 131

Савешодавни комитет за уређење и улепшавање Београда, стр. 132

Нова Мртвачница на Новом Гробљу, стр. 132

УМЕТНИЧКА ХРОНИКА:

Колективна изложба Леона Коена, Тодор Манојловић, стр. . . . 133

Предавање г. Душана С. Николајевића о Коену, ст. 134

Комуналне вести и белешке, стр. 136

„Београдске општинске новине” излазе једанпут месечно као часопис за комунално-социјални, привредни и културни живот Београда и једанпут недељно (сваког четвртка) као службени недељни лист Градског поглаварства града Београда.

Пратплата на оба издања износи укупно:
за годину дана 150 динара.
за пола године 80 динара.

Претплата се прима само на оба издања. Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.

Уредништво се налази у ул. Косовској бр. 39/IV. Телефон 26-242.

Администрација се налази у улици Узун Мирковој бр. 1/II. Телефон 23-331.

Рукописи се не враћају.

У Светосавској години:
Душан С. Николајевић

Народни Светитељ и Радосник

У својој солидној расправи *Свети Сава**) г. др. Никола Радојчић, говорећи о Растковом бекству у Свету Гору, истиче, како су „многа грешили сви они који су, премудри у свом плитком историском материјализму, са супериорним осмејком писали о Растковој младићској духовној борби само као о вештој глуми, као што су се вараоли и они који су, робови звучне фразе, покушавали својим празним речима пребродити велике дубине Расткове душе, у којој, као код свих великих људи, има тајни развоја које ни они сами не умеју разјаснити”. Г. Радојчић додаје: „Једно је сигурно — Растко је зблиља, био дубоко побожан и душа му је заиста чезнула за нечим вишим”. Растко, како га замишља г. Радојчић, врло је много онај Растко што га оживе популарна песма нашег сјајног лиричара Војислава, сина Јована Илића. И кад се чита г. Радојчићев усхит човеку се намећу стихови Војислављеви о детету с високим бледим челом које краси божанствена мудрост, а чију душу креће крепка жеља да се посвети. Г. Станоје Станојевић, опет, у живо писаној монографији о Светом Сави и нарочито у расправи *Свети Сава као државник и политичар,**)* тежи да подвуче значај Светога Саве као политичара: Немањин син је, поред свега свог аскетства, од свога оца наследио политички талент и темперамент.

Ни г. Радојчић, ни г. Станојевић нису могли до краја спровести своја схватања. Ако је Сава у основи својој био једна дубоко побожна природа, онда се он није могао променити. Г. Радојчић прича како се „након очеве доласка” у Свету Гору Сава изменио. Промена „није била само спољашња, него је захватила и основе дотадашњих Савиних погледа на живот и његову главну сврху”. Пре свега, мора се одбацили психологија која верује да се човек може из основа изменити. Погледи Савини на живот и његову главну сврху, ако су били искрени и потицали из једне дубоко побожне душе, нису могли уступити место назорима једног световног човека. Г. Радојчић промену у Савином бићу овако објашњава: „Млади монах осетио је сада први пут, у јачој мери, шта значи попуштање и тако се,

и нехотице спремао за светског човека, политичара, државника. Старац Симеон желео је обићи заједно са Савом Атос, али није могао гледати како оштро камење рањава његове босе ноге и како се његов мезимац замара пешачењем — и Сава се обуо и сео на коња. Даље је — наставља г. Радојчић — све ишло као што већ бива у животу, јер једно попуштање повлачи редовно за собом друго. Сава је, о томе нема сумње, гуран у њих. Заиста их сам није тражио”.

Може ли се прихватити ово објашњење? Шта, уопште, значи фраза, да је Сава гуран у попуштања? Је ли он остао онај стари, непопустљиви? Јасно је, међутим, да је Сава, ако је остао онај који је био, могао бити гуран, али не и угуран у попуштања. Или Сава само глуми човека који попушта? Ако он глуми попустљивог, светског човека, онда значи да се није извршила битна промена „његових погледа на живот и његову главну сврху”.

Ја сам недавно слушао говор г. Иринеја Ђирића о Светом Сави. Овај учени теолог је био логичнији од г. Радојчића. Г. Ђирић је доказивао да је Сава и као политичар остао веран своме монаштву. Ако станемо на становиште, да је Сава антисветска природа, онда морамо и његову светску акцију објашњавати оним истим мотивима који су кретали и његову антисветску делатност. То, психолошки, није одрживо, али је, као што рекох, бар логично.

Г. Станојевић је ближи истини када у Сави види политичара и државника, али ни одлични професор није успео да измири државника и религиозника. У самој ствари проблем није тако тежак: не треба идеализовати религиозника и проблем ће се кудикамо лакше решити.

*

Растко је као дечак показао способност да буде оно што је Христос препоручивао: кротак као голуб и лукав као змија. Да би извршио своју богоугодну намеру и побегао у манастир, Растко је родитеље уверио да иде у лов. То значи и да је Растко и иначе ишао у лов и да се Растко умео да претвара. Није, значи, било ничега необичног у Растковом од-

*) *Годишњица Николе Чупића*, књига XLV, 1935.

**) *Браство*, XXVII, 1934.

ласку у лов и, исто тако, то значи да је Растку лов добро дошао да прикрије своју намеру. Био је, дакле, оно што Христос тражи од својих верника, али — и то је поразно по оне који романтично гледају на ствари — начело: бити кротак као голуб и лукав као змија, такво је да га, бар у начелу, могу примити и политичари. У Растку је било најизраженије оно

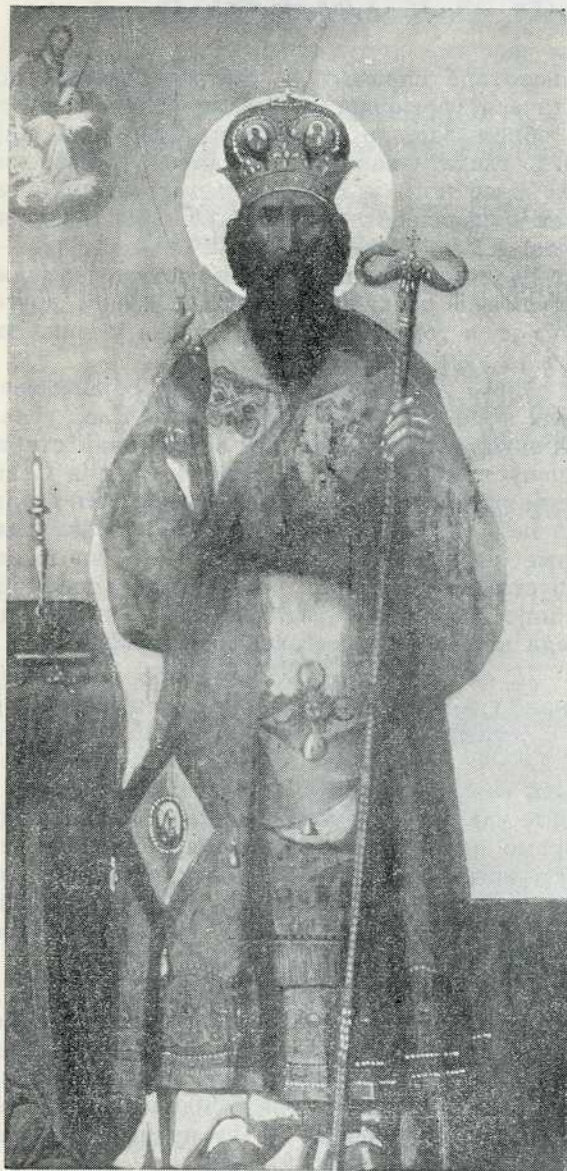
хришћанске наклоности. Лов је једно уживање, а то уживање може се испољити и у сажаљењу које сколи човека када посматра муке рањављених јелена. Младост је у овом, Растковом случају играла такође једну улогу. Г. др. Лаза Станојевић је у једном интересантном напису скренуо пажњу на Расткове године пубертета. Иако се гледиште, на које се г. др. Станојевић у своме медицинском напису позива, не може усвојити, јасно је да је он, указујући на доба буђења, казао једну истину. Младост, доба буђења доприноси да се из сажаљења рађа жеља за сопственом патњом, за споственим страдањем. И та жеља, као таква, као жеља, може бити толико интензивна да у извесним случајевима добија снагу неодољивог нагона. У младоме Растку су и сажаљење и жеља, да и сам пати, били врло јаки, и све га је то привукло сажаљивој религији хришћанској.

Па, ипак, оно што Саву чини великим, није антисветовњаштво, него, напротив, једна природност, животна истинитост и животна радост. То чини Саву тако блиским свима људима наше расе. И свима нама је тако присна међусобна љубав Немањина и Савина. Немања одлази сину. Отац и син се воле, а та љубав је нешто природно, животно, топло. И Симеон и Сава су у религији која нас уверава да је Отац, за добро човечанства, принео свога Сина на жртву, али су и Немања и Сава далеко од тога да својом међусобном љубављу потврде суморну хришћанску концепцију у односу Оца и Сина. Везани љубављу исте крви, Симеон и Сава се радују животу, стварању. Узгред буди речено, мислим да се утицају, који је ова љубав вршила на душу генерација, мора доста захвалити што је, насупрот византиској, у уметности нашега Средњег Века — како каже Етјен Лоран — „српска душа дошла до изражаја на један начин више човечански.“*

*

Сава је после Немање највећи грађевинар наше средњовековне државе. Немања је дин наше историје, а Немањину државну мисао нико није тако јасно мислио као његов најмлађи син. Сава је имао култ свога оца и култ државотворства свога оца. Чак и мошти Немањине су стубови државе. Кад је Атина политички ојачала онда је она с острва Скира дограбила кости Тесеја, државотворног ујединиоца атичких општина, и тим костима подигла храм. Многе од те и такве религије државе носио је Немањин најмлађи син кад је с моштима оснивача државе дошао у земљу којој је претио грађански рат. Канонизирајући свога оца, Сава је, у ствари, његово

*) На студију Лоранову *Неколико мисли о старој српској уметности* с разлогом се зауставио и др. Милош Ђурић у својој тези *Проблеми философије културе*.

Св. Сава (уметнички рад светогорских калуђера црквених живописаца. Поклон цариградског Патријарха храму Св. Саве у Београду).

што је карактеристична црта фамилије Немањића: лаки прелаз у хришћанску мистику. Та лакоћа само показује, да је психолошки скроз неосновано одвајати световно од хришћанског. Човек је увек један исти. И за онога који продира у вировиту људску душу биће јасно да је Растко и у лову могао развијати своје

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

државотворство прогласио божанским. У Хилендарском типуку Сава велича оца зато што је оставио царство „свога отачаства и све што је на земљи”. По тој реченици би изгледало да за Саву не претставља вредност Немања него Симеон. Међутим, Сава одмах додаје, како је његов блажени отац, — побегавши из света који заборавља душу” — хтео „да као што тамо ојравада своје царство да тако и овде” (буде)*) Сава је био државник највећег стила. У чему се састоји главни успех државништва Савиног? Немањин империјализам је наилазио на отпор народне масе. Та маса, чији добар део беше богумилски, није се хтела да измири с оним што је Немању чинило огромном императорском фигуром и што је његову државу способљавало да буде изнутра и споља све силнија. Немањино дело је грандиозно, али је требало масу народну оспособити да у души понесе Немањину државу. Тај посао је свршио Сава. Он преко цркве приводи масу држави. До автокефалије „православна црква у Србији стајала је под охридском митрополијом, давно већ сасвим погрченом, дрско словенофонском и редовно и политички рђаво расположеној према Србима”. (Никола Радојчић: *Свети Сава*).

Од једне укочене и ненародне цркве Сава је начинио народну, живу цркву. Ражалујући туђински високи клир и постављајући цркву на широку демократску основу, Сава је учинио огроман уступак ономе што је, и поред свих Немањиних гањања богумила, остало у души народној од једне јереси која је нагонски тежила упрошћавању и демократизацији. Црква је постала народна, а ту цркву Немањин син је ставио у службу држави у којој је живео дух његовог исполинског оца.

На Истоку, уопште, однос државе и хришћанске цркве готово одувек сасвим је друкчији него на Западу. На Истоку никада није било онога што би се могло назвати папским цезаризмом. Савина концепција односа државе и цркве у генералним линијама припада Истоку, али Сава уноси и нешто чисто свога. Насупрот католичком схватању, које све државе ставља под тиранију једне универзалне цркве, Сава је дао и остварио идеју народне цркве. И то је Савина оригинална мисао, јер се не може прихватити тврђење да је њему могла бити узор Бугарска патријаршија под Симеоном Великим...

Сава је коначно решио богумилско питање, и на начин који сведочи о његовој генијалности. Маса народна, коју је Сава преко цркве привео држави, неће више никада бити противник државе, као што беше маса коју је Немања гонио мачем и огњем. И у ропству Турцима она неће изгубити нагон државз који

јој Немањин син дарова. Кад је Синан спаливао мошти Светога Саве, он је, у свој својој сатанији, тачно разумевао колико је тај Бугарски светац непријатељ турске државе. И у легенди о томе Сави, који је у једноме часу и моштима свога родитеља оца спасавао Немањину творевину, осећао је Синан нашу прошлу и нашу будућу државу. Сава је и у моштима свога родитеља осећао снагу државе, и сасвим је разумљиво што је злотворски противник наше расе и наше државе предао ватри мошти тога Саве који је, верујући у царство Боже, веровао у царевину свога оца, свога народа.

*
* *

Свети Сава је најзаслужнији син наше расе по томе што је више него и један наш човек потврђивалац живота. Он је наш народни светитељ и наш Радосник. Наша рана детињства, наше основне школе кликћу на легенди о бекству златокосог господчета. Нашим детињским уобразиљама и душама годи то бекство као најлепши романтички подвиг, а наше зрелине су понете дивљењем и пијететом према Савином неуморном грађењу. Зато што је градио, Сава је, као главар цркве, водио један живот који није одбацивао задовољства људска и лепоту. Он је био прави човек. И он, који је у спровођењу својих намера умео да се послужи и рафинираним методама, беше толико убеђен у вредност своју и своје историске активности да се није освртао на оне лицемере који га, увијени у плашт светости, клеветаху бестидно. Градио је и веселио се својој грађевини. Умро је као старац. Умро је мирно, лако. Отишао је онамо онако као што је и право да оде човек који је овде на земљи и у своје народу живео један потпун и благотворан живот. Умро је смрћу земаљског радосника и земаљског праведника.

Наше душевне клонулости требало би да се стиже пред Светим Савом. Ваља нам се свима од Савиног животног славља учити вери у нашу предубоку расу и у нашу моћну државу. Бесмртна је наука Светога Саве. Он, потврђивалац живота, умео је да дурашно ради на циновском делу свога оца и знао је да, у оно исто време када организује самостану цркву свога народа, показује једну верску толеранцију. Ако човек мисли на време у коме је делао, Савина верска широкогрудост достојна је дивљења.

Несаломљива вера у државу и верска толеранција морају прожети све Југословене. И морамо одбацивати пуге сплинове и ружне мизантропије. И морамо раздрагано улагати све наше силе да се још више радује вечни и Богом наше историје благословени дух нашег народног светитеља и нашег Радосника.

* Др. Л. Мирковић *Хилендарски типик (Годишњица Николе Чушића, књига XLIV, 1935.)*

Инж. Милан Нешић,
проф. универз., већник града Београда

За смањење београдског атара

Амандманом финансијског закона за 1934/35 годину од марта прошле године, додат је члану 1. Закона о атару Општине града Београда један став којим се 14 околних општина припајају Београду и којим се дотадашњи атар града од 85,85 км² проширује на 452,11 км². Београду су тада припојене ове Општине: Земунска, бежанијска, жељезничка, жарковачка, кнежевачка, ресничка, јајиначка, кумодрашка, велико-мокролушка, мало-мокролушка, миријевска, вишњичка, овчанска и борчанска. Број становника Београда порастао је на тај начин за 56.816 људи и достигао висину од без мало 300.000, чиме се по броју приближно изједначио са многим градовима Европе, као што су н.пр.: Познањ, Бремен, Кенигсберг и др. а оставио за собом неке престонице као што су *престонице*: Финска (Хелсингфорс 248.560) Литванска (Ковно, 113.000), Норвешка, (Осло, 253.120), Естонска, (Ревал, 133.60), Бугарска, (Софија, 217.800) и градови: Краков, Нант, Лудерн, Женева и др.

Београд, наш и иначе најмногољуднији град, наједанпут је постао још већи. Његово велико залеђе, његов ареал, дали су му извесну, ако не другу, а оно бар цифарну предност над многим и многим другим градовима и престоницама.

Али је тај акт проширења његовога атара несумњиво задро и у многоструке друге његове интересе: као људске агломерације, као политичке јединке, као самоуправне и социјалне установе, а особито као метрополе и престонице Југославије.

Иницијатори и творци тога амандмана су на сваки начин хтели имати на уму све те разноврсне и многоструке интересе. Чак је логично мислити, да су их ти интереси морали и побудити, да приступе овој значајној реформи, од које су се надали да ће добити само најбоље резултате. Међутим, већ и после овог кратког времена од десетак месеци, за колико смо се удаљили од дана промугловања поменутога амандмана, налазимо се, ево, побуђени, да на супрот онима који то изведоше, наведемо разлоге и чињенице које се категорички противе томе чину и које, по нашем мишљењу, очигледно оповргавају све, што би водило и

самој помисли о неком још већом проширивању атара београдског него што би био онај, који је законом успостављен 2. октобра 1929 године.

Нарочито пак сада, када се 4 фебруара ове године на тражење г. Министра унутрашњих дела, и само ново градско веће једнодушно изјаснило за враћање на старо стање, биће, чини нам се, у толико потребније да се унесемо детаљније у ову ствар и да, ако нам и неће бити могућно ући у њену генезу — јер нам није познат онај скуп елемената који су утицали на њено формирање — да је бар као свршен чин аналитички расмотримо и да као људи, који су се у томе смислу већ изјаснили, покушамо оправдати то своје противно мишљење.

Да се, на име, могла примити и сама идеја о проширивању атара града Београда, — који је већ и до марта 1934 г. био и сувише велики, — требало је, на сваки начин, да су били испуњени извесни услови, односно, треба да су зато постојали извесни разлози. Покушајемо да те разлоге данас реконструирамо и да их одмах и тако рећи на лицу места својим противразлозима комбатирамо:

1. — Прва и свакако нетачна претпоставка била би, да је ово проширење захтевао природни развој Београда: Рецимо, Београд се изградио и пренаселио и већ нема могућности за његово даље развијање, па је апсолутно потребно било припојити му нове терене...

Ово, међутим, није случај. Београд се не само није изградио него шта више у томе погледу, у погледу специфичне насељености своје далеко је и иза најненасељенијег себи равнoг града на свету: (Сиднеј 23 ст. ха, а Београд 6,6 ст. ха).

2. — Учинимо сад другу али и тачну претпоставку: Београд се није пренаселио; у њему још има места за изградње и доградње, али се, услед рђавог грађевинског газдовања, зацарио неки систем и нека позната нам самовоља у грађењу, који нити доприносе угледу града као таквог а још мање угледу Београда као престонице, па се, кажимо, хтелo да заведе ред и други неки адекватнији начин у постављању и изграђивању домова. Даље, почеле су на рачун Општине да се врше такве спекулације

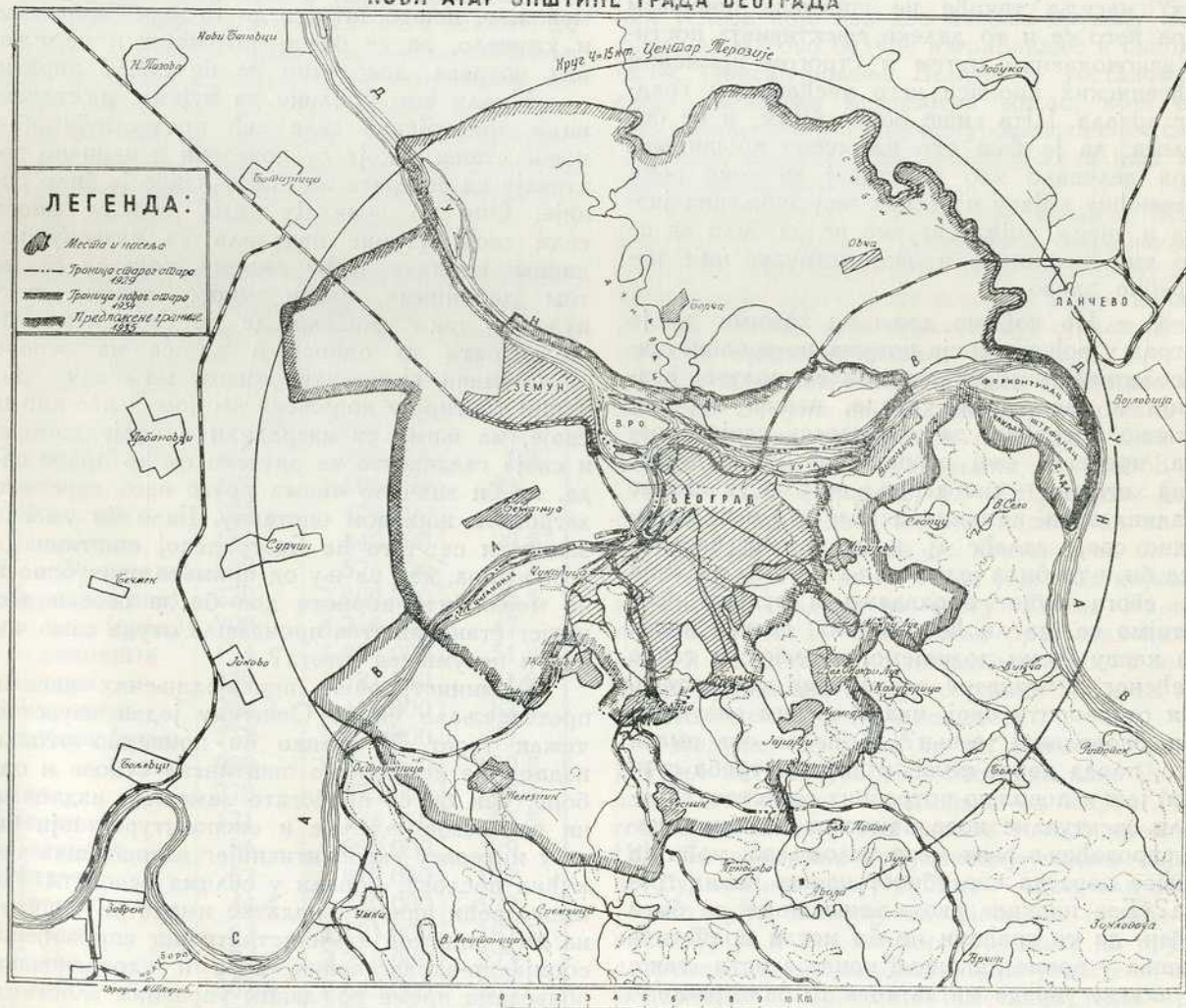
са парцелисањем и „јатаганмалским“ изиђивањем неизграђених зградашта, па чак и — (дабоме, услед превелике површине и оног ранијег атара) — самих њива, да је на томе пољу настала права зеленашка трка на директну штету фиска општине и на не мањи уштрб њене домаћинске репутације; Општина, наводи се, мора, сирота, да јури за све новим и новим насељима, која ничу без икаквог закона, да им поплочава улице, изграђује водоводну, канализациону и електричну мрежу, ус-

неиндициранију од свих које су за ову сврху стајале на расположењу а ево зашто:

Јер се анектирањем површина не обезбеђује начин изграђивања ових, него се то постиже једино прописима и законима и њиховом савесном применом;

Јер се прописи и закони неће зато боље вршити и примењивати што им поље примене пада или не пада у атар града него ће се баш на против, а зато имамо и довољно личног искуства, много лакше и много непосредније из-

НОВИ АТАР ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

поставља нове саобраћајне линије, снабдева их свима социјалним и здравственим уређењима и излаже се толиким издацима, да то већ не стоји ни у каквој хармонији са оним, што грађани могу да поднесу а да не клону. Урбанистичко газдовање је због тога потпуно нездраво и томе се мора стати на пут. Но чиме? — Амандман је нашао лек и дао своју реч: проширењем атара.

А ми ћемо, међутим, бити слободни да врло кратко и без узтезања, и овде кроз часопис Београда, као што смо то учинили и у Градском већу, означимо ту ремедуру као нај-

вршивати строгом контролом неке државне управне власти, дакле ван самоуправног делокруга Општине, него што је то Београдској општини могућно данас када она мора стално и без успеха да апелује на потпору Управе града и полиције, а да јој ове, нажалост и поред најбоље воље, кадкуда ни саме нису у стању да ову потпору укажу у довољној мери;

Јер да би Општина могла извршити своју урбанистичку задаћу и на проширеном атару своме, ту треба нових и далеко већих средстава него што је то требало у зони густог насеља, у ситиу града, где је пореска способност гра-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ђана већа него на периферији. Треба имати на уму да финансиска моћ Општине опада идући ка периферији док потребе за инвестицијама, у томе правцу, стално расту. Расту све рапидније и тако да се, по нашем мишљењу, а према данашњем фактичном стању ствари, већ на 5 км. од Славије (према Сави и Дунаву ова мера не важи) прелази у апсолутну немогућност да се ове две главне конституенте комуналне активности: *финансиска моћ грађана и потребе града*, доведу у склад;

Јер се појава самовласних и „пиштољских“ насеља такође не спречава ширењем атара него се и то далеко ефективније постиже законодавним путем и строгом применом грађевинских прописа него увећавањем градског ареала. Шта више рекло би се, и не без разлога, да је баш ово извршено проширење атара деловало као потстицај за тако рећи преконоћну појаву извесних недозвољених јазбина и учера, којих сигурно не би било да се атар није проширио и овај стимулус није непотребно давао.

3. — Но пођимо даље па кажимо, да је Београд у вођењу своје комунално-урбанистичке политике, чије су две главне полуге: асанација и улепшавање града, нашао за неизоставно потребно, да у интересу својих грађана, протегне свој асанациони рад (превентивна хигијена — снабдевање водом и уклањање отпадних вода, комуникације и др.) и на непосредно своје залеђе тј. и на околна насеља. Нека би и то била једна жеља и то жеља, која има свога пуног оправдања и основа. Али упитајмо се, да ли ће општина, оваква каква је и какву је ми познајемо, извесног и тачно одређеног и познатог економског капацитета, моћи одговорити овој, иначе сасвим разумљивој и оправданој тежњи?! Хоће ли она имати за то, поред добре воље, у коју не треба сумњати, још и довољно потребних сретстава? Хоће ли евентуалне нове намете и дажбине, какве спровођење ових мера условљава, моћи да поднесе пореска способност наших нових грађана? Без икаквог двоумљења може се бити убеђен, да то грађани не би могли поднети а најмање у време данашње кризе а исто тако, без икакве увреде ма за кога то било, можемо рећи и то да Београд, нажалост, није до данас успео да потпуно асанира ни свој најужи реон, још мање свој дојакошњи атар, то ли би био у стању, да те асанационе мере проведе и на територији, која је равно пет пута већа него што је то до данас била.

Финансиски ситуација Општине са проширеним реоном неби такође ништа добила. Порески капитали присаједињених грађана били су и остали су мали. Кућарински порез који се убира од насеља преко 5000 становника, не може се наплаћивати а ни нове дажбине се не би смеле уводити под данашњим околностима. Међутим, ако ти нови грађани не донесу и но-

вих сретстава, са којима би Општина могла приступити уређивању и мелиорацији у сваком погледу непожељних прилика и околности на нашем селу, чиме би се онда то поздрављавање извршило, кад, како рекосмо, Општина не стиже да те прилике ни у свом ужем реону амелиорира и среди.

Осим тога, не треба ни мислити на неку корист, која би се очекивала са стране појачаног и повећаног броја нових општинских добара, која би се увеличала присаједињењем 14 нових насеља. Данашњи имовински односи на селу престављају нешто, више мање, неизменљиво; нешто, што се до те мере укоренило и уживело, да се без непотребних и нежељених потреса, апсолутно не би смело дирати.

Имали смо прилике да чујемо, да становници приспојених села већ протествују због новог стања у које су доведени и изрично захтевају да се врате на стање какво је било раније. Они то правдају тиме што су многа села своје утрине изделила уз извесну годишњу накнаду, међу сељацима, који су се на тим деоницама након много година потпуно и тако уживели да је сада немогућно мењати те односе а да се из основе не промени свеколики живот на селу. Закупци третирају додељене им комплексе као за своје, на њима су изградиле и своје домове, и своја газдинства те одузети им то право сада, не би значило ништа друго него директно загорозити њиховом опстанку. Било би умесно запитати се: што ће Београдској општини да у ово дира, кад за њу од промене ових односа не може бити користи док би за сеоски део нашег становништва произашла отуда само чиста и несумњива штета?

Администрирање присаједињених насеља претстављало би за Општину један изузетно тежак терет. У колико би привидно отпали издаци на досадашње општинске судове и одборе, ови би се пребогато заменили издацима на неизбежне одељке и експозитуре, који би се у интересу експедитивнијег извршавања текућих послова, морали у селима основати. Но много већи напор и издатке имала би Општина да учини код административног спровођења социјално-здравствених мера и удовољавања обавезама према државним управним властима (које обављају и извесне комуналне послове), као и подижући и одржавајући зграде за нове квартове; за заштиту деце, матера и младежи; за подизање и одржавање нових школа, болница и свега што спада у њену социјалну, комуналну и урбанистичку задаћу.

Да је са присаједињењем тих Општина учињена рђава услуга самој ствари доказ је, најзад, и то, да су се эле последице тога већ почеле осећати у виду разних аномалија до којих је неизбежно морало доћи: Општина има нових добара али их не може користити. Општина има обавезу да преузме старање за унапређење села као својих перифериских на-

сеља али им, сем лепих реиц, не може нити ће скоро моћи за икупљивање своје обавезе да да ни најмању суму. Села чине саставни део града али их строга трошаринска баријера непрекидно опомиње да је то само на папиру и да њихово привидно ослобођење од трошарине на терет градског становништва није ништа друго него опет њихово оптерећивање као произвођача. Хтело се спречити самовласно изнуђивање празних комплекса а исапло је да се баш та нездрава тенденца потенцирала итд. итд.

На крају нека нам и једно поређење са градовима и старога и новог света покаже, да ли је и са колико оправдања ово проширење атара извршено у корист боље будућности наше престонице. Ми ћемо у следећој табели показати колике су површине атара појединих градова, колики број становника је насељен на тим површинама као и колика је насељеност по хектару атара тих градова:

ГРАД	Површина у км ²	Становника	Насељеност по хект.
Београд (1929)	85,85	241.542	28,3
Београд (1934)	452,11	298.358	6,6
Сиднеј	479	1.101.190	23
Штокхолм	132	479.000	36
Вашингтон	181	540.000	29,8
Сан-Франциско	109	576.000	51,8
Берлин (град)	220	3.000.000	136,5
" (окол.)	900	4.236.000	47
Будимпешта	194	1.004.000	51,8
Москва	450	2.781.300	61,8
Петроград	294,2	2.415.000	82,3
Њујорк (град)	775	5.970.000	77
" (окол.)	930	9.350.000	100,5
Беч	278	1.875.000	87,5
Варшава	121	1.178.210	97,5
Ливерпул	86	850.000	99
Мадрид	67	817.080	122
Лион	44,4	570.000	127
Пекинг	63	1.181.000	187,5
Токио	81,2	2.218.000	273
Лондон	302,9	8.645.000	285
Париз	70	2.871.429	368,1
Калкута	21	907.851	432
Праг (шири)	171,9	676.000	40

Вредно је указати на чињеницу да Берлин на два пута већем атару показује десет пута већи број становника а да Париз на шест пута мањој територији има исто тако десет пута већи број становника него Београд. Још је упадљивије поређење са специфичном насељеношћу градова, која нам показује да су, на пример, Лондон 43 пута, Париз 55, а Калкута 66 пута

насељенији од Београда. Ако статистика уопште треба и може нечему да нас поучи онда, у најмању руку, морамо да увидимо да се, у овоме поређењу, Београд са својом миниатурном насељеношћу и својом недовољно озбиљном просторном величином показује заиста као град који није умео да доведе у сагласност ни ове две основне каузалне чињенице: величину атара и број становника.

Међутим, сасвим другојаче стоји ствар са проширењем Београда према Земуну. Проширење атара на Земун са Бежанијом оправдано је са свога специјалнога положаја и специјалних услова које ова два насеља пружају Београду за његово будуће изграђивање и снабдевање. Присаједињење Земуна је уосталом, и наша давнашња историјска мисао, која поред логичности у техничко-урбанистичком смислу оваплоћује и наше родољубље и наш национални понос.

Разумљива је и корекција према с. Жаркову и то у корист проширења жарковачког атара на онај појас који лежи између пута и железничке пруге и на коме се данас налази око 28 домова, који престављају сталан извор спорова приватно-правног карактера.

Са поновним искључивањем појединих села (сем Земуна са Бежанијом) површина атара Београда сведена би била од 452,11 на 187,96 км² а број становника од 298358 на 273.000 плус прирашћај од 1931 године. Специфична насељеност његова попела би се од 6,6 на 14,5 становника по хектару, па би тако Београд и на даље остао један од најмање насељених градова на свету. Према Паризу показивао би 11 пута мањи број становника на 2 и по пута већој површини атара а имао би на приближно истој површини 3,7 пута мање становника од Будимпеште!

Додуше, не може се не признати да би решење питања уређења Београда како је оно ваљда замишлено амандманом од марта 1934 год. било са овог становишта готово идеално. Широке ваздушне комуникације; сваки најмањи буржоа има своју кућицу — малу али своју — око куће баштицу за цвеће, за поврће за воће. Ту је и сав конфор који може да пружи савремена техника. Дистанција уништена најмодернијим саобраћајним средствима, једном речи максимум удобности која се може имати данас, на земљи. Али, која је то људска заједница данас која би могла дати себи овакво луксузно урбанистичко решење? То нису могле постићи ни престонице далеко богатијих народа него што смо ми, а да и не питамо да ли би такво решење могло уопште одржати критику са других гледишта не мање важних и битних кад је у питању живот у једном многољудском а притом по превасходству трговачком и чиновничком граду као што је Београд.

Арх. Божидар М. Живадиновић,
градски бећник

Грађевински правилник и уредба о извођењу регулационог плана за град Београд

Не може се замислити један уређени град ако он није израђен по извесном систему и плану. По изгледу једног града цени се ступањ културе и цивилизације његових грађана. Зато се и осећа велика разлика између источњачких и западњачких градова Европе, јер су се западни народи развијали под сасвим другим околностима него источни народи. Док су се западни народи, решивши своје односе са околним суседима, слободно развијали и уређивали своје унутрашње прилике, дотле су народи источног дела Европе морали најпре да се боре за своју независност и слободу, па тек онда да помишљају на извесна уређења својих градова. На несрећу, наш је Београд био дуго под инванзијом источних народа и тогаове „културе“ тих народа тешко је било изгладити. Тешко је било од кривудавих и узаних улица направити правилне, широке и праве улице. Тешко је било у Београду створити тргове, паркове, игралишта и све друго што један град чини Европским, кад се о свему томе није могло водити рачуна до пред крај XIX века. Узалуд је Београду његов јединствени географски положај, кад је он до скоро сто година био у рукама људи, којима је све друго било прече само не изглед и уређај Београда. Не може се захтевати да Београд за ово релативно кратко време од како се слободно развија, да се пореди у свему са најуређенијим градовима, јер и овај период за последњих сто година био је прекидан разним тразвицама и ратовима, када се није могло много мислити на његово уређење. Не може нико замерити Београду што нема велелепних палата, ни старинских споменика, кад је био до скоро под инванзијом народа, чији је културни ниво био на најнижем ступњу. Не може се захтевати од Београда да буде израђен онако као што су израђени градови, који су се стотинама година израђивали у миру и слободи. Ово у толико пре јер грађанство Београда, борећи се за самосталност и слободу, материјално исцрпљено, није до скоро могло ни да помишља на неку нарочиту удобност, а камо ли луксуз.

О промишљеном и систематском изграђивању Београда, може се говорити тек од почетка XX века. Али то изграђивање прекинуто је великим Светским ратом, који је баш Београду нанео велике штете. Истина, после Светског рата Београд нагло мења своју физиономију. Београд после рата од престонице

Србије постаје престоница велике Југославије. Настају сасвим друге потребе за његово развијање. Одмах после рата осећа се огромна потреба за зградама за становање и за разна надлештва. Нешто услед бомбардовања, а више због снажног прилива становништва, указује се велика потреба за грађење нових приватних и јавних грађевина. Грађење свих врста грађевина отпочиње невероватним темпом. Грозничаво се журило само да се створи што већи број просторија за становање и канцеларије. Зид се на све стране. Ничу читава нова насеља, грађевински реон се проширује, проширује се и атар Општине београдске, све у циљу да се омогући становање великом броју грађана који су населили престоницу.

Наравно, да у овој грозници и журби за изграђивање није се довољно посветила пажња на хигијенске, ни на естетске услове. Није се обраћала пажња јер тада нису постојале јасне законске одредбе, које би могле то зидање регулисати и упутити на прави пут. Рентабилност за подизање нових зграда показала се огромна. Маса сопственика имања, занесени великим приходима, које је у то време доносила грађевина, искоришћавали су своје плацеве до немогућих граница, само да би створили „што већи број“ просторија за становање. Цена имањима нагло скаче, али поред високих цена имања, рентабилност грађења показује се одлична. Економски слабији грађани тражећи јефтине плацеве, иду у околину Београда. Парцелишу се њиве. Градски и грађевински реон се проширује... али све без икаквог реда и смисла. Да би хаос био већи, нажалост, у то време није било тачно регулисано, ко све има право на пројектовање грађевина. Планове су радили сви они који су ма какве везе имали са техником: почевши од зидарских мајстора, геометара, машинских и грађевинских инжењера, па до архитекта. Чак поједини сопственици уображавали су да им уопште није потребно техничко лице за пројектовање њихове грађевине, па су сами израђивали „планове“. И зато није никакво чудо, што из тога доба ујурбаног грађења имамо врло мали број грађевина, за које може да се каже, да су израђене не по свима техничким прописима и у архитектонском смислу лепе.

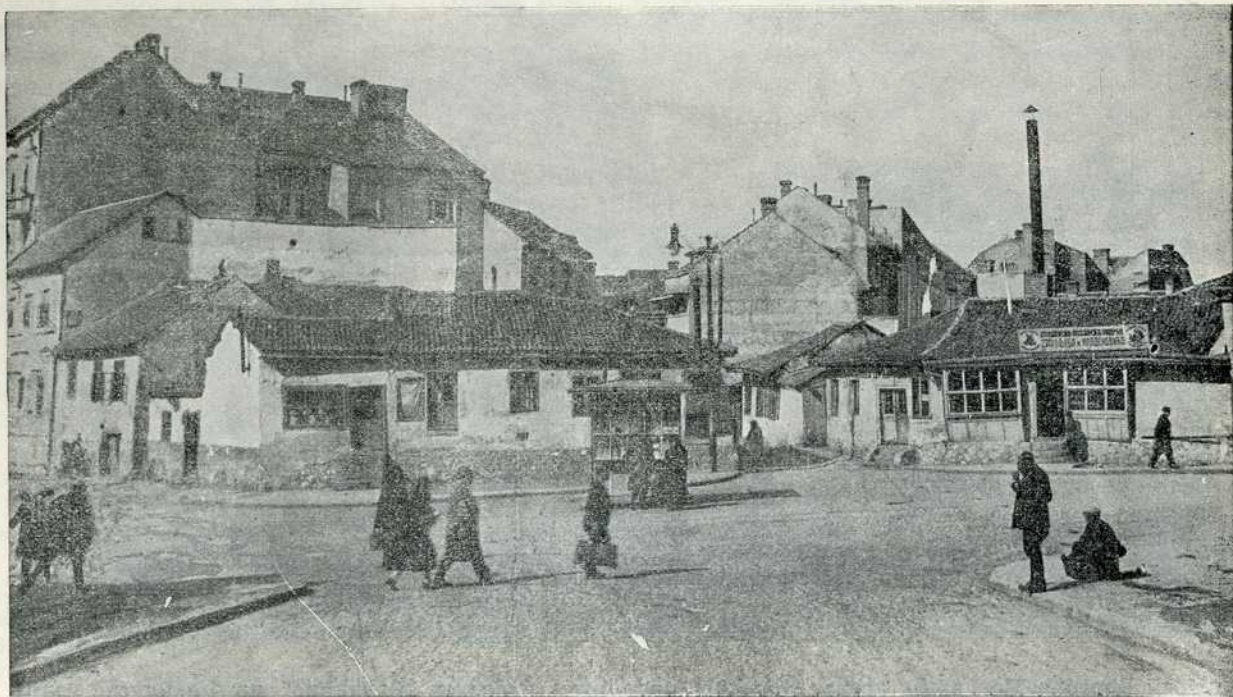
Најзад се увиђа, да ће се таквим радом сасвим упропастити изглед Београда и израђује се регулациони план. Али док је био

готов регулациони план, маса је зграда већ подигнута. На многим местима наступиле су тешкоће да се поједине улице изведу према регулационом плану, јер су већ биле озидане нове зграде, које је „штета рушити.“ То бива разлогом да се у многим улицама мења регулација. Али ипак од дефинитивне израде регулационог плана почиње изграђивање нових зграда, код којих се већ огледа извесан смисао за уређење града.

Дакле, од израде регулационог плана почињу да се подижу зграде тачно према регулационој линији а правилнијем изграђивању доприноси донекле и доношење новог грађевинског Закона. Кажем „донекле“, јер су

се не може пребацити ни за добру вољу, ни за труд који су при томе уложили, али њихово искуство не може се ни упоредити са искуством урбанистичких практичара, који су непосредно могли да осете све недостатке и све незгоде због немања једног прецизног, тачног и категоричног грађевинског правилника.

Приликом претресања грађевинског правилника у прошлом градском већу стао сам на гледиште, да би пре доношења дефинитивне редакције грађевинског правилника, требало исти послати на проучавање Инжињерској комори у чијој се средини налази осамдесет пројектаната — овлашћених архитеката. Њихово

Стари Београд: Са Варош капије

грађевинским Законом регулисана многа питања опште природе, али што се тиче специјално Београда, као и свих других градова, грађевински Закон прописао је да сваки град према својим месним приликама пропише грађевински правилник и уредбу о извођењу регулационог плана. Међутим, ми још ни данас за Београд немамо ни уредбу о извођењу регулационог плана, ни грађевински правилник.

* * *

Прошла општинска управа прописала је грађевински правилник, и он се налази сада на санкционисању у Министарству грађевина. Али за редакцију грађевинског правилника, какав је изишао из ондашњег градског већа, не може да се каже ни да је добар а камо ли савршен. Тај правилник рађен је са доста труда и воље канцеларијских људи, којима

искуство у пракси, сигурно да неби било на одмет Општини приликом израде овако једног важног правилника за будуће изграђивање Београда као нашег главног и престолног града. Тај мој предлог, нажалост, није усвојен из чисто формалних разлога.

Краткоћа времена за проучавање грађевинског правилника, није ми дозволила да се дубље унесем у све његове одредбе, и зато, и ако је правилник изгласан у градском већу, онда, када сам и ја био у том одбору већник, ипак могу да наведем извесне његове недостатке који нису исправљени ни у дефинитивној редакцији. Није згорег покушати и у дванаестом часу да се поправи бар оно што се ипак да поправити.

Пре свега, и ако је грађевински правилник доста опширан у мање важним питањима

ма, предложени правилник нема довољно категоријну форму. Маса тачака већ сада дозвољава извесно одступање. Врло су чести изрази: „може“; „у изузетним случајевима“; или „решаваће се од случаја до случаја.“ Један правилник са законском силом мора да је категоријан и тачан. Њему горе наведени изрази треба да су потпуно страни. Са тим изразима већ а priori омогућавају се извесна извртања и неисправности.

Даље, у правилнику нису ни мало прецизирани прописи за приватне грађевине за јавну употребу. Он не садржи никакве прописе за сале, за јавне скупове и т.д. А од колике је то важности, то је сваком лако да

ди правилником, требало би издејствовати и специјалан Закон, којим би се приморали сви грађани на тачно извршење свих одредаба грађевинског правилника. Јер, шта вреди прописивати ма какав правилник, кад се нема могућности, да се несавесни грађани приморају да га поштују и примењују. Урбанистичка егзекутива мора бити у рукама савремене градске самоуправе.

Најзад, из самог текста пројекта правилника види се, да се у 30% тачака, правилник позива на уредбу о извођењу регулационог плана, т.ј. „уредбом о извођењу регулационог плана решиће се и то“... 30% тачака грађевинског правилника! Према томе значи, да

Нови Београд: Поглед на зграду Народног позоришта и палату „Риунионе“ из Француске улице

увиди, јер изграђивањем тих сала не долазе у обзир само естетски услови, већ су ту у питању животи толиких грађана, који ће се у таквим просторијама сакупљати.

Поред горе наведеног у предложеном грађевинском правилнику не предвиђају се никакве санкције за извршење одредаба грађевинског правилника, чиме сви његови прописи постају у многоме илузорни, скоро факултативни. Из праксе се показало, да постојећа контрола зидања, у оваком саставу каква је сада (а таква се предвиђа и новим правилником) није апсолутно у могућности да спречи недозвољени и незаконити рад. Дакле, треба предвидети ефикасније и раније мере у том правилнику. Значај тих санкција у толикој је мери важан, да би ми отишли у томе погледу и један корак даље: ако прописи о санкцијама неби били довољни када би се прописа-

правилик само може да ступи на снагу онда, када буде готова и уредба о извођењу регулационог плана. Међутим, та уредба ни изблиза није готова. Свакоме је јасно, ко се бави овим питањима од колике је важности та уредба. Без те уредбе не може се у потпуности применити грађевински правилник и према томе ништа не би сметало ако би се тај правилник још извесно време простудирао, пре доношења његове дефинитивне редакције. За то време пожурити са израдом уредбе о извођењу регулационог плана како би и она изашла истовремено са правилником.

Само од момента када буде дефинитивно израђен грађевински правилник и уредба о извођењу регулационог плана може се рачунати да ће и Београд кренути исправним путем ка своме дефинитивном улепшавању и уређењу.

Др. Александар Петровић и Др. Марио Селем

Исхрана београдског радништва

(Свршетак)

Кући бр. 8. Домаћину је 37 год., по занимању је обућарски радник. Жена 32 године. Имају петоро деце од 11, 9, 7, 3 године и одојче од 6 месеци. Доселили су се из Крушевца пре 10 година. Станују у једној соби чија је запремина: 3.80 мет. ширине, 2.70 мет. дужине и 1.90 мет. висине, укупно 20 куб. метара. Плаћају 200 динара месечне кирије. Од намештаја имају: два кревета са постељним стварима, сто, две столице, полицу за судове. Соба је пуна стеница. Патос је дрвен. Двоје деце болују од маларије (тертјана). Имају своју козу која им даје по 2 лит. млека дневно.

23-VIII Среда. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); $\frac{1}{2}$ кгр. пасуља (1300) 1.50; 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 гр. масти (1338) 2. Укупно 10.040 кал., 12.— дин.

24-VIII Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 литра млека (1200); 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2; алеве паприке 0.50; 2 комада јаја (150) 1. Укупно 8890 кал., 12.— дин.

25-VIII Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); 1 кгр. лука (160) 1; $\frac{1}{2}$ кгр. паприке 1; $\frac{1}{2}$ кгр. паприке (80) 0.50; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 9960 кал., 12.— дин.

27-VIII Недеља. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); риба $\frac{1}{2}$ кгр.; 2 кгр. лука (320) 2; 250 гр. масти (2300) 3.50; 15 комада паприка 1. Укупно 9820, кал., 14.— дин.

28-VIII Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); 2 кгр. кромпира (1200) 2; 1 кгр. лука (160) 1; зелене паприке 1. Укупно 8560 кал., 11.50 дин.

30-VIII Уторак. 3 кгр. (6000) 7.50; 2 литра млека (1200); $\frac{1}{2}$ кгр. пасуља (1300) 1.50; 250 гр. масти (2300) 3.50; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно 10.960 калорија, 13.50 дин.

1-IX Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; 2 л. млека (1200), 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 8900 кал., 11.50 дин.

2-IX Субота. 3 кгр. хлеба (600) 7.50; 2 л. млека (1200). Укупно 7200 кал., 7.50 дин.

3-IX Недеља. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); 250 гр. пиринча (800) 2; 1 кгр. кромпира (600) 1; 150 гр. масти (1380) 2; алеве паприке 0.50. Укупно 9980 кал., 13.— дин.

4-IX Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 литра млека (1200); $\frac{1}{2}$ кгр. пасуља (1300) 1.50; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 9880 кал., 11.— дин.

5-IX Уторак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); 2 кгр. парадајза (320) 2; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 8900 кал., 11.50 дин.

6-IX Среда. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); 250 гр. масти (2300) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1. Укупно 9820 кал., 11.50 дин.

7-IX Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); 2 кгр. кромпира (1200) 2; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 9780 кал., 11.50 дин.

8-IX Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 л. млека (1200); 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 гр. пиринча (800) 2; 15 комада паприка 1; алеве паприке 0.50; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 9540 кал., 13.— дин.

Наша су испитивања у овој кући трајала 28 дана. За то време у њој је било потрошено укупно 249130 калорија хране. Што износи по 8897 калорија дневно или по 2224 калорија на једној одраслој. Сву смо децу рачунали у двоје одраслих. За храну је било издато укупно 322.50 динара, што износи по 11.50 дин. дневно, или по 2.87 дин. на једној одраслој. У ову суму расхода новаца није ушло млеко које су добијали од своје козе. Дневно долази на особу просечно 750 гр. хлеба или 150 калорија.

Кућа бр. 9. У кући отац, 39 год., ради свашта, шта нађе. Мајка 32 год. пере веш по кућама, зарађује кад пере по 20 дин. дневно са храном; син 15 год., фотографски ученик, не зарађује ништа, 4 кћери од: 13, 7, 6, и 3 године. Доселили су се из Срема пре 12 год. Живе у једној соби, чија је величина: 4 мет. дужине, 3 мет. ширине и 2 мет. висине. Кубатура је собе 24 куб. мет. На соби један прозор 98×95. Плаћају 250 дин. месечне кирије. У соби 2 кревета, 1 сто, 3 столице, орман за ствари. Јако је прљаво. Сва деца болују од маларије.

20-VIII Недеља. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 кгр. парадајза (160) 1; $\frac{1}{2}$ кгр. лука (80) 0.50; $\frac{1}{4}$ кгр. чварке (1000) 2. Укупно 9240 кал., 11.50 дин.

21-VIII Понедељак. 4 кгр. хлеба (8000) 10; 1 лубеница (1200) 3. Укупно 9200 кал., 13.— дин.

22-VIII Уторак. 1 кгр. пасуља (2600) 3; 150 грама масти (1380) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 кгр. парадајза (160) 1; 15 ком. паприка 1. Укупно 11,300 кал., 16.— дин.

23-VIII Среда. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 2 кгр. парадајза (320) 2; 150 гр. масти (1380) 2; 2 кгр. лука (320) 2; 1/2 кгр. брашна (1300) 2; 1 јаје (75) 0.50. Укупно 7395 кал., 12.50 дин.

24-VIII Четвртак. 1 л. млека (600) 3; 4 кгр. хлеба (8000) 8; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 150 грама масти (1380) 2; 2 ком. јаја (150) 1; 1/2 кгр. брашна (1300) 2; 1 лубеница (1200) 4. Укупно 19.230 кал., 22.— дин.

25-VIII Петак. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 6 ком. јаја (450) 3; 1 лубеница 2 кгр. (1200) 3; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно 9810 кал., 15.— дин.

26-VIII Субота. 1 кгр. парадајза (160) 1; 1/2 кгр. телећег мяса (575) 6; 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 кгр. шљива (400) 2; 1/4 кгр. масти (1380) 2; 5 ком. паприке 1. Укупно 10415 кал., 20.— дин.

27-VIII Недеља. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. пасуља (2600) 3; 2 кгр. лука (320) 2; 150 гр. масти (1360) 2. Укупно 12.440 кал., 15.— дин.

28-VIII Понедељак. 4 кгр. хлеба 8000 кал., 8 дин.

29-VIII Уторак. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 ком. лубеница 2 к. (1200) 3; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50. Укупно 10.500 кал., 12.50 дин.

30-VIII Среда. 2 кгр. кромпира (1200) 2; 150 гр. масти (1380) 2; 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; ал. паприке. Укупно 10.900 кал., 14.— дин.

31-VIII Четвртак. 1 кгр. шљива (400) 2; 1 кгр. кромпира (600) 1; 150 гр. масти (1380) 2; 4 кгр. хлеба (8000) 8. Укупно 10.380 кал., 13.— дин.

1-IX Петак. 4 кгр. хлеба 8000 кал., 8 дин.

2-IX Субота. 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1/2 кгр. шљива (200) 1; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 10.880 кал., 12.50 дин.

Наша су испитивања у овој кући трајала 25 дана. Зато је време потрошено 241070 калорија хране, односно по 9000 калорија дневно. Ако тај број калорија поделимо са 5, и сина рачунамо као одраслог, а четири девојчице као двоје одрасли, — добићемо да је сваком одраслом дневно ишло по 1800 калорија хране. За храну је потрошено укупно 312 дин., односно по 12.48 динара дневно или по 2.49 дин. на одраслој дневно. На свако лице долази дневно по 768 гр. хлеба или 1536 калорија.

Кућа бр. 10. У овој кући живе: муж 33 године, радник је у електричној централи, жена 33 год., Имају два детета од 5 год. и од 3 мес. С њима живи брат, стар 37 год., тако исто радник у електричној централи. Доселили су се из Ужица после рата. Станују у једној соби, коју добијају бесплатно од власника куће, богатог рођака. Запрема је собе: 3 мет. у дужину; 3 мет. ширине и 2 мет. висине. Свега 18 куб. мет. Један прозор чије су размере 60×80 см. У соби имају: 2 кревета, 2 ормана, 2 стола, 3 столице. Од посуђа: 3 шерпење плаве, 2 лонца грнчарских, 2 тањира, 4 кашике и 3 виљушке. Под је земљан.

У кући сви су здрави осим домаћин, (млађи брат), који има шкрофулозу.

10-VIII Среда. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 1 кгр. парадајза (180) 1; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 6300 кал., 8 дин.

17-VIII Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. лука (180) 1; 5 гр. паприке 0.50; 1 кгр. парадајза (180) 1; 2 ком. јаја (150) 1. Укупно 7190 кал., 11 дин.

18-VIII Петак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. лука (180) 1. Укупно 6860 кал., 8.50 дин.

10-VIII Субота. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 2 кгр. кукуруз-брашна (7200) 3; 150 гр. масти (1380) 2; 3 кгр. купуса (750) 3; 1/2 кгр. гов. мяса (750) 4. Укупно 12.080 кал., 13 дин.

20-VIII Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 100 гр. зејтина (920) 1; 1 кгр. лука (180) 1; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 6.700 кал., 9 дин.

21-VIII Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 150 гр. масти (1380) 2; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 1 кгр. лука (180) 1; 100 гр. пиринча (320) 1; 2 ком. јаја (150) 1; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 7530 кал., 12.50 дин.

22-VIII Уторак. 2 кгр. кукуруз. брашна (7200) 3; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. лука (180) 1; 250 гр. пиринча (800) 3; 2 ком. јаја (150) 1; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 10.010 кал., 11.50 дин.

23-VIII Среда. 1 кгр. кукуруз. брашна (3600) 1.50; 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 150 гр. масти (1380) 2; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 8580 кал., 8.50 дин.

1-IX Петак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 250 гр. сланине (2280) 2; 1/2 л. млека (300) 1.50; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 9160 кал., 11 дин.

2-IX Субота. 2 кгр. хлеба (400) 4; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 250 гр. масти (2280) 3.50; 1/2 кгр. парадајза (80) 0.50; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 7860 кал., 11.50 дин.

3-IX Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1/2 л. млека (300) 1.50; 2 ком. јаја (150) 1. Укупно 5810 кал., 9.50 дин.

4-IX Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 3 кгр. купуса (750) 1.50; 1/2 кгр. парадајза (80) 0.50; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 6050 кал., 10.50 дин.

5-IX Уторак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1; 250 гр. масти (1380) 2; 1/2 кгр. парадајза (80) 0.50; 1 л. млека (300) 1.50. Укупно 7060 кал., 9 дин.

6-IX Среда. 2 кгр. кукуруз. брашна (7200) 3; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 5 ком. јаја (395) 2.50; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 9435 кал., 10 дин.

7-IX Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 3 кгр. купуса (750) 3; 1/2 кгр. парадајза (80) 0.50; 1/2 л. млека (300) 1.50. Укупно 5130 кал., 9 дин.

8-IX Петак. 2 кгр. кукуруз. брашна (7200) 3; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 250 гр. сланине (2280) 2; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 12.260 кал., 8.50 дин.

9-IX Субота. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1.50; 1/2 кгр. тел. мяса (600) 4; 1/2 л.

WWW.UNILIB.RS

млека (300) 1,50; 1/2 кгр. масти (4600) 7. Укупно 10.800 кал., 18 дин.

10-IX Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1,50; 1/2 л. млека (300) 1,50; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 6980 кал., 9 дин.

Наша су испитивања у овој кући трајала укупно 33 дана. За то је време потрошено би-261.325 калорија хране. Што износи по 7918 кал. дневно. Ако ову последњу цифру поделимо на троје одраслих добијамо да је свако од њих трошило дневно по 2639 калорија. За храну је издато укупно 356,50 дин. или по 10,70 дин. дневно. На свако је лице дневно издавано по 33,56 дин. за храну. На свако лице долази отприлике 660 што хлеба што брашна или 1320 калорија.

Кућа бр. 11. У кући њих четворо. Отац, 33 год., мајка 33 год., син, берберски ученик 16 год., кћи 8 год., иде у основну школу, сисанче од 6 месеци. Отац је из села недалеко од Панчева, доселио се у Београд пре 5 година. Ради у електричној централи као надничар. Зарађује по 30 динара дневно. Шаље оцу у село по 80–100 динара месечно. Колики су приходи сина, берберскога ученика нисмо могли сазнати. Отац често и много пије. Сва породица станује у једној соби, чије су мере: 4 мет. ширина, 3 мет. дужина и толико иста висина. Кубатура је собе 12 куб. мет. Један прозор: 1 мет. × 0,80. Патос је од дасака. У соби имају три кревета: отац спава у једноме син у другоме, мајка са осталом децом у трећем; сто, полица за судове две столице, чивилук за одело.

У току нашега испитивања умрло им је сисанче од пролива. Остали су здрави.

Исхрана ове куће није била у све дане нашега испитивања по својој количини слична. Тако на пример, кад је отац трезан, доноси код куће зарађени новац, кућа је трошила по 2 кгр. хлеба дневно и нешто је кувала. У дане кад би отац у кафани потрошио сав новац, цела је кућа јела сува хлеба, по некад по 1 кгр. дневно за све.

3-IX Недеља 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 л. млека (600) 3; 3 кгр. кромпира (600) 1. Укупно 5200 кал., 8 дин.

4-IX Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 л. млека (600) 3. Укупно 4600 кал., 7 дин.

5-IX Уторак. Нема их код куће одвела дете у болницу.

6-IX Среда. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1,5 кгр. шљива (600) 1,50. Укупно 4600 кал. 5,50 дин.

7-IX Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. меса (750) 4. Укупно 4750 кал., 8 дин.

8-IX Петак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. пасуља (2600) 2; 150 гр. масти (1380) 2; 1 лубеница 1; 1 кгр. лука (160) 1. Укупно 2200 кал., 10 дин.

9-IX Субота. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. кромпир. (600) 1; алеве наприке 1; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 5980 кал., 8 дин.

10-IX Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. говеђ. (1500) 8; 1/2 кгр. лука (80) 9,50. Укупно 5580 21,50 дин.

11-IX Понедељак. Остатак од јуче и 1 кгр. шљива (400) 1; 1 кгр. хлеба (2000) 2. Укупно 2400 3 дин.

12-IX Уторак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 150 гр. масти (1380) 2; 1,50 кромп. (900) 1,50. Укупно 7,50 дин.

13-IX Среда. 2 кгр. брашна (4000) 8; 1/2 кгр. лука (80) 0,50; 150 гр. масти (1380) 2; Укупно 5460 кал., 10,50 дин.

15-IX Петак. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 кгр. патлиц. (160) 1; 150 гр. вејтина (920) 1; Укупно 3080 кал., 4 дин.

16-IX Субота 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1/2 л. млека (3000) 1,50; 1 кгр. кромпира (600) 1,50; Укупно 2900 кал., 5 дин.

18-IX Недеља 1 кгр. хлеба 2; Укупно 2000 кал., 5 дин.

19-IX Понедељак. 1 кгр. хлеба (2000) 2. Укупно 2000 кал., 2 дин.

20-IX Уторак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. пасуља (2000) 2. Укупно 6000 кал., 6 дин.

21-IX Среда. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1/2 кгр. шкембета (585) 2. Укупно 2585 кал., 4 дин.

22-IX Четвртак. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2; 1 л. млека (600) 3. Укупно 4140 8 дин.

23-IX Петак. 1 кгр. хлеба (2000) 2. Укупно 2000 2 дин.

Наша су испитивања у овој кући трајала 36 дана. За то је време било потрошено укупно 216.870 калорија хране, или по 6024 калорија дневно. Ако тај број поделимо на 3, (рачунамо 16-годишњег сина и 8-годишњу девојчицу у једног одраслог) добићемо да је на одраслог трошено по 2012 калорија дневно. За храну је било издато 385,50 динара. Дневно је издавано по 10,70 дин., што износи по 3,60 дин. на одраслог, хлеб су трошили просечно дневно 1 к. 800 гр.; на особу долази 600 гр. или 1200 калорија.

Кућа бр. 12. У кући њих троје: домаћин 33 год., жена 30 год., домаћинова мајка, 53 год и дете од 4 год. Домаћин је носач. Раније је био радник у Електричној централи. Доселио се из Смедерева пре 15 година. Са женом живи 9 година. Стоји код жељезничке станице ноћу од 2 сата до 8 ујутру. Зарађује по 10–15 дин. дневно. Жена иде у надницу. Њене приходе незнамо.

Станују у једној соби, која има ове запремине: 3,50 мет. дужине, 2,80 мет. ширине, 2,10 мет. висине, Укупна запремина 20,5 куб. мет. Обим прозора, 100×70. У соби 2 кревета, 3 столице, 1 сто. Полица са судовима, штедњак и сандук са стварима. Соба је патосана даскама.

Здрави су. До сад им је умрло четворо деце: у 6-ој години старости, 5-ој, 8-ом месецу и од једне недеље.

11-VIII Петак. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 кгр. пасуља (2600) 3; 100 гр. масти (920) 1; 1/2 кгр. лука (80) 0,50. Укупно 5600 кал., 6,50 дин.

12-VIII Субота. 1 кгр. парадајза (160) 1; 2 кгр. хлеба (4000) 4. Укупно 4160 кал., 5 дин.

13-VIII Недеља. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 кгр. кромпира (600) 2. Укупно 2600 кал., 4 дин.

14-VIII Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1,50; 150 гр. масти (180) 2. Укупно 6680 кал., 7,50 дин.

15-VIII Уторак. 1 кгр. пасуља (2600) 3; 1 кгр. лука (160) 1; 2 кгр. хлеба (4000) 4; 5 к. паприке 1; 100 гр. масти (1380) 2; ал. паприке 0,50; 1 кгр. крушке (400) 2; 1/2 кгр. сочива (1300) 1,50. Укупно 9840 кал., 15 дин.

16-VIII Среда. 1 кгр. парадајза (160) 1; 10 ком. паприке (зел.) 1; 1/2 кгр. ов. мяса (600) 4; 3 кгр. хлеба (6000) 6; 100 гр. кафе 2; 100 гр. шећера (320) 2. Укупно 7080 кал., 16 дин.

17-VIII Четвртак. 1 кгр. пасуља (2600) 3; 150 гр. масти (1380) 2; 3 кгр. хлеба (6000) 6; 10 ком. зелене паприке 1; 1/4 кгр. цигуре 1. Укупно 9980 кал.,

18-VIII Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 6; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; 8 к. паприке дуг. 1; 150 гр. масти (1380) 2; Укупно 7700 кал., 11 дин.

19-VIII Субота. 1/2 кгр. свињ. месо (1800) 6; 1/2 кгр. парадајза (80) 0,50; 150 гр. масти (1380) 2; 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. лука (160) 1. Укупно 7420 кал., 13,50 дин.

20-VIII Недеља. 1 кгр. парадајза (160) 1; 10 к. паприке 1; 1/2 кгр. сира (1300) 2; 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1/2 кгр. брашна (1300) 2. Укупно 4760 кал., 8 дин.

21-VIII Понед. 1 кгр. свињ. месо (3200) 12; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 кгр. кромпира (600) 1. Укупно 7180 кал., 17 дин.

22-VIII Уторак. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно 2160 кал., 3 дин.

Наша су испитивања у овој кући трајала 24 дана. За то је време у истој потрошено 129.800 калорија хране. Дневно је трошено по 5408 калорија. Ако сад овај број поделимо на троје одраслих, (дете од 4 год. нећемо рачунати), онда имамо, да је у овој кући сваки одрасли дневно трошио по 1802 калорија хране. За то је време било укупно издато за храну 223 дин., односно по 9,30 дин. дневно. *За свакој одраслој дневно се трошило по 3,10 дин. за храну.*

За све време потрошено је 37 кгр. хлеба, што износи по 1540 грама дневно. На сваког одраслог долази по 510 гр. хлеба дневно. или 1020 калорија.

Кућа бр. 13. У кући су: муж, 26 год., жена, 22 год., троје деце: 7 год., 3 год., и 8 месеца. Муж је свирач. Осим тога код њих станује и храни се старица од 79 година, која има 100 динара месечне инвалиде. Родом су из Пожаревца. Стан им је из 2 одељења. Једно има: 1,50 мет. дужине, 1,80 мет. ширине и 2 мет. висине и друго: 4 мет. дужине, 1,80 ширине и 2 мет. висине. Кубатура првога о-

делења износи 5,4 кв. мет., а кубатура другог: 14,40 кв. мет. Прво одељење има прозор чије су размере: 74×40, а друго одељење прозор чије су размере 116×80. Свака соба има по један кревет. Осим тога имају 1 сто 2 столице, и сандук за одело. Патос је од цигала. Кирија је 260 динара месечно. Најмлађе дете има маларију. Сва деца имају шугу.

Домаћин је рђаво одевен, зато свира соло, по малим локалима. Сваке ноћи иде на свирање. Према његовом причању овако је зарађивао: 9/VIII — 13 дин.; 12/VIII — 22 дин.; 26/VIII — 17 дин. и т. д. У колико је говорио истину нисмо могли да проверимо. Осим тога он је приликом свирања пио и по нешто јео. И то ми нисмо могли да проверимо.

20-VIII Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1/2 л. млека (300) 1,50. Укупно 4300 кал., 6,50 дин.

21-VIII Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1/2 л. млека (300) 1,50. Укупно 4300 кал., 6,50 дин. (

22-VIII Уторак. 1 и по кгр. хлеба (3000) 3; 1 млека (300) 1,50. Укупно 3300 кал., 4,50 дин.

23-VIII Среда. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1 л. млека (600) 3; 1 кгр. парадајза (160) 1; крезле (?) 1. Укупно 4760 кал., 10 дин.

24-VIII Четвртак 2 кгр. хлеба (4000) 5; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1/2 кгр. лука (80) 0,50; 1/2 л. млека (300) 1,50, Укупно 4700 кал., 9 дин.

25-VIII Петак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 л. млека (300) 1,50; 1 кгр. лука (160) 1; 20 комада паприке 1; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 6840 кал., 9,50 дин.

26-VIII Субота. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/4 кгр. пиринча (800) 2; 1/4 кгр. масти (2300) 3,50; 1/2 л. млека (300) 1,50; 2 кгр. парадајза (320) 2. Укупно 7720 кал., 13 дин.

27-VIII Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1/2 кгр. парадајза (240) 1,50; 1 кгр. лука (160) 1; 1 лубеница 2 кгр. (1200) 3; 1/2 л. млека (300) 1,50; 100 гр. зејтина (920) 1; Укупно 6820 кал., 13 дин.

28-VIII Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. парадајза (160) 1; 250 гр. пиринча (800) 2; 10 гр. алеве паприке 0,50; 1/2 кгр. свињ. месо (1225) 6; 250 гр. масти (2300) 3,50; 1/2 л. млека (300) 1,50. Укупно 8785 кал., 18,50 дин.

29-VIII Уторак. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1 кгр. слад. купуса (250) 1,50; 1 кгр. парадајза (240) 1,50; 1/2 кгр. брашна (1300) 2; 1/2 л. млека (300) 3; 250 гр. масти (2300) 3,50. Укупно 8390 кал., 16,50 дин.

30-VIII Среда. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1 и по кгр. парадајза (240) 1,50; 1/4 чварака (1000) 2; 1/2 л. млека (300) 1,50; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 6920 кал., 12 дин.

31-VIII Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 л. млека (300) 1,50; 150 гр. пиринча (800) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 1 кгр. парадајза (160) 1; 250 гр. масти (2300) 2. Укупно 7720 кал., 11,50.

1-IX Петак. Нису били код куће.

2-IX Субота. Нису били код куће.

3-IX Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1/2 л. млека (300) 1,50; 1/2 кгр. месо (750) 4; 20 комада паприка 1; 250 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. лука (160) 1. Укупно 6590 кал., 13,50 дин.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

4-IX Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 и по кгр. пасуља (1950) 4; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1,50; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно кал., 12,50 дин.

5-IX Уторак. 2 кгр. хлеба (4000) 5; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1,50; 2 кгр. шкембића (2540) 4; и 1 и по кгр. парадајза (240) 2. 7080 кал., 12,50 дин.

6-IX Среда 2 кгр. хлеба (4000) 5; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1,50; 250 гр. масти (2300) 3,50; 1 кгр. лука (160) 1; 2 кгр. сладког купуса (500) 3. Укупно 7210 кал., 14 дин.

7-IX Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1 и по кгр. кромпира (200) 1,50; 250 гр. масти (2300) 3,50; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно 6660 кал., 11. дин.

8-IX петак 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1 кгр. пасуља (2600) 3; 1 кгр. парадајза (160) 1; 250 гр. масти (2300) 3,50. Укупно 9060 кал., 12,50.

9-IX Субота. 2 кгр. хлеба (4000) 5; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1,50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 200 гр. зејтина (1840) 2. Укупно 6620 кал., 11,50.

10-IX Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1,50; 1 и по кгр. парадајза (240) 1,50; 1 кгр. лука (160) 1; 250 гр. масти (2300) 3,50; 10 гр. а-леве паприке 0,50. Укупно 7000 кал., 12 дин.

У току 30 дана наших испитивања ова је кућа потрошила укупно 184260 калорија хране, што износи по 6142 калорија дневно. У кући је било: двоје младих, старица од 79 година и 3 детета: од 8 месеца, 3 год и 7 година. Старицу која се готово није кретала и двоје старије деце рачунаћемо у једног одраслог. На тај начин ћемо 6142 калорија поделити на троје одраслих. *Сваки одрасли дневно добија по 2047 калорија.* Не улазимо у рачун оно што домаћин поједе ноћу приликом свирања по кафанама за храну је било издато укупно 351,50 динара, што износи по 11,50 дин дневно, или по 3,80 дин. на одраслога.

На сваку особу долази дневно 660 гр. хлеба или 1320 калорија.

Кућа бр. 14. У кући домаћин 36 год., његова жена 30 год., четворо деце од 7, 6, 2 год. и сисанче од 1 месеца. С њима заједно живи тетка од 44 год., са сином од 17 година. Домаћин је свирач, нема сталне зараде. Према његовим речима зарађује од 15—25 дин. за вече, и то не увек. У Београд се доселио пре рата. Тетка тако исто свира. Њен син учи музичку школу. Школарина је 180 дин. годишње. Сви станују у истој соби. за коју плаћају 300 динара месечне кирије. Кубатура собе: 4 мет. дужина, 3 мет. ширина и 3 висина, 36 куб. метара. Један прозор: 80×120 см. Домаћин воли да пије. Дневно попуши по 2—3 дин. Млеко узимају „кадгод имају паре”. Дрва купују на кило. Жена је примала туђ веш на прање, пере готово сваког дана.

3-IX Субота. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 кгр. лука (160) 1; 2 кгр. парадајза (320) 2; 250 гр. масти (1380) 2. Укупно 9860 кал., 13 дин.

4-IX Недеља. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 250 гр. масти (1380) 2; $\frac{1}{2}$ л. кис. млека (300) 1,50. Укупно 10.000 кал., 14,50. дин.

5-IX Понедељак. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 и по пасуља (бораније) (1800) 4,50; 250 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 2 кгр. парадајза (320) 2. Укупно 11660 кал., 17,50 дин.

6-IX Уторак. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 3 кгр. купуса (750) 3; 2 кгр. парадајза (320) 2; 250 гр. масти (1380) 250 гр. брашна (700) 1 дин. ал. паприке. Укупно 11150 кал., 16. дин.

7-IX Среда. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 2 кгр. парадајза (160) 2; 250 гр. масти (1380) 2; 16 паприка. Укупно 9540 кал., 12 дин.

8-IX Четвртак 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 и по кгр. пасуља (3900) 4,50; 1 кгр. лука (160) 1; 250 гр. масти (1380) 2; 2 кгр. парадајза (320) 2; аleve паприке, 10 ком. зел. паприке. Укупно 13,760 кал., 17,50 дин.

9-IX Петак. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 250 гр. масти (1380) 2; 1 л. кис купуса (250) 1. Укупно 10110 кал. 14 дин.

10 -IX Субота. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. лука (160) 1. 10 ком. паприке. Укупно 8480 кал., 11 дин.

11-IX Недеља. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 2 кгр. парадајза (320) 2; 30 ком. паприка 250 гр. брашна (700) 2. Укупно 9020 кал., 12. дин.

12-IX Понедељак. 4 кгр. хлеба (8000) 8; 1 л. кис. мл. (600) 4; 2 кгр. парадајза (320) 2; Укупно 8920 кал., 14 дин.

Наша су испитивања у овој кући трајала 28 дана. За то је време било поједено укупно 305.790 калорија хране. Што износи по 10.922 калорија дневно. Рачунаћемо да је у кући било петоро одраслих: муж, жена, тетка, њен син, а двоје деце од 6 и 7 година рачунаћемо у једног одраслог. На тај начин видимо како у овој кући *на једној одраслој долази по 2184 калорија дневно.* За ту је храну потрошено 431,50 динара или по 15,41 динара дневно. Што износи по 3,08 дин. на једно лице. На особу долази просечно 800 гр. хлеба што даје 1600 калорија.

Кућа бр. 15. У кући њих троје: Муж 35 год., по занимању свирач. Жена 30 год. и 1 мушко дете, које се учи у Музичкој школи од 14 год. Родом су из Пожаревачког округа. Досељени су у Београд пре 21 годину. Станују у једној соби: 2,20 дужине, 3,70 шир. и 1.80 висине. Кубатура 14,6 куб. мет. Један прозор 80×70 . Од намештаја имају: 2 кревета, 1 сто, 2 столице, и сандук за ствари. Под је земљан. Плаћају 100 дин. месечне кирије. Домаћин нема сталне зараде, иде сваке ноћи с виолином по разним малим кафанама.

20-VIII 2 кгр. хлеба (4000) 4; $\frac{1}{2}$ кгр. пасуља (1800) паприке бабуре 1; $\frac{1}{2}$ кгр. лука (80) 1. Укупно 5880 кал. 6 дин.

21-VIII 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 и по кгр. купуса (375) 1,50; 150 гр. масти 1380) 2; паприке зелене 0,50; Укупно 5755 кал. 8 дин.

22-VIII 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. парадајаза (80) 0,50. Укупно 4080 кал., 4,50 дин.

23-VIII 2 кгр. хлеба (4000) 4; 150 гр. масти (1380) 2; 4 комада кукуруза 1; 1/2 кгр. мяса говеђ. (750) 4; 1/2 кгр. парадајаза (80) 0,50. Укупно 6210 кал., 11,50 дин.

24-VIII 2 кгр. хлеба (4000) 3; 1/4 кгр. пиринча (800) 2; 1/2 кгр. парадајаза (80) 0,50; алеве паприке 0,50; динђа 1,50 150 гр. масти (1380) 2; 15 ком. зелене паприке 1. Укупно 6260 кал., 10,50 дин.

25-VIII 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1/2 кгр. пасуља (1300) 1,50; 1 кгр. парадајаза (160) 1; паприке бабуре 15 ком. 1; 100 гр. зејтина (920) 1; 1/2 кгр. лука белог (80) 0,50, 1/2 кгр. лука црног (80) 0,50. Укупно 6540 кал., 9,50 дин.

За 26 дана нашега испитивања потрошили су 142.031 калорије хране. Дневно троше по 5462 калорија, односно 1820 на свакога. За ту је количину хране било издато укупно 204 динара, што износи 7,84 дин. дневно, од-

носно по 2,61 дин. на свакога. Незнамо што је јео и пио домаћин за време својих свирања по кафанама. Дневно за свако лице троше 780 гр. хлеба или 1560 калорија.

Закључак.

На таблици ниже износимо кратки преглед свију породица ове групе према резултатима, које је дало наше испитивање. На тој таблици имамо ове рубрике: број куће; занимање лица које издржава кућу; број чланова: одраслих и деце; дневна потрошња хране на једног одраслог, дневна потрошња хлеба, разуме се све у калоријама; колико се троши новаца дневно на једног одраслог. У „примедби“ је унесено у главном како су деца рачуната приликом израчунавања „средње дневне потрошње хране на једног одраслог.“

Као што видимо из наше таблице у овој групи „средња дневна потрошња хране на једног одраслог“ варира од 1195 калорија до 2742, а од тога само хлеба од 700 калорија до 1600.

Редни број	ЗАНИМАЊЕ	Број чланова		Дужина испитивања у данима	Дневно се троши на одраслога			Примедба
		одраслих	деца		калорија хране, (са хлебом)	калорија хлеба	новца у дин.	
1	Фабр радница	2	2	18	2401	1066	4,62	Двоје деце од 12 и 7 год. рачунати су као одрасли
2	месарски радник	3	2	35	1557	1000	2,90	Отац и син раде у месарници, кћи од 12 год. и син од 14 год. рачунати су као један одрасли.
3	Радк „свашта“	2	6	82	1195	836	1,46	Троје мушке деце: 10, 8 и 1 год. и троје женске: 13, 5 и 3 год. рачунати су у троје одраслих.
4	Грађевинарски радник	2	1	40	2241	700	3,16	Прва два дана домаћин куће је ручао у народној кухњи, количина поједене том приликом хране није ушла у наш рачун.
5	Таџигаш	2	—	17	2225	2000	4,—	
6	Продавац новина	3	2	24	1352	1060	2,32	Двоје деце: мушкарац од 12 год. (трговачки ученик) и девојчица од 7 год. рачунати су у једног одраслог.
7	Чистач грамваја	4	1	27	2742	1260	5,42	
8	Обућарски радн.	3	5	28	2224	1500	2,87	Четворо деце: 11, 9, 7 и 3 год. рачунато ја у двоје одраслих.
9	Ради „свашта“	2	5	25	1800	1536	2,49	Сина од 15 рачунали смо као једног одраслог. Четворо деце од 13, 7 6 и 3 године као двоје одраслих.
10	Радник у Ел. Ц.	3	2	33	2639	1320	3,56	Дете од 5 година нисмо узели у обзир.
11	Радник у Ел. Ц.	2	2	36	2012	1200	3,60	16 година син и 8 год. девојчица рачунати као један одрасли.
12	Носач	3	1	24	1802	1020	3,10	4-годишње дете није узето у обзир.
13	Свирач	3	3	30	2047	1350	3,08	Двоје деце: 7 и 3 год. нису узета у обзир. Домаћин је свирач ноћу једе у кафани, „ако га часте“.
14	Свирач	3	5	28	2148	1600	3,80	Троје деце од 7, 6 и 2 год. рачунато у једног одраслог.
15	Свирач	2	1	26	1820	1560	2,61	Мушко дете од 15 год. рачунали смо као одраслог.

Др. Марија Гајић,

шеф Централног уреда за заштиту матера,
деце и младежи града Београда

Смртност одојчади у Београду

Статистика смртности одојчади у Београду за време последњих осам година указује на чињеницу да београдска одојчад умире у далеко већем броју, него што би то одговарало природом условљеној смртности одојчади. Као природна смртност сматра се данас 3%, што значи да од 100 живо рођене деце умире 3 пре него што наврши прву годину живота. (по Странски-у). Оптималну смртност београдске одојчади показује 1933 година са 13.9%. Још увек губимо 10.9% дечијих живота више него ли би то било потребно према утврђеним разлозима селекције и природних закона, које је данашњи ниво науке утврдио. Разне културне државе и градови света воде за време последње три деценије интензивну борбу против смртности одојчади и успели су је смањити просечно на 5—8%. Тако је смртност износила 1925 године: према статистичити Д-ра Баниа у Енглеској 7.5; Белгији 9.4; Чехословачкој 14.6; Француској 8.9; Немачкој 10.5; Шведској 5.5;

Приликом посматрања смртности одојчади у Београду очигледно је да је тенденција последњих година повољнија. За време од 7 година смањила се смртност одојчади за 3.5%. Број мртворођене деце остаје са извесним осцилацијама на истој висини и износи 2.34—4.6% живо рођене деце. Смртност одојчади смањила се у овом раздобљу и с обзиром на општу смртност, и то за 6.2%. Општа смртност у Београду износила је 1929 14.94% Ако се смртност одојчади упореди у годинама 1927, 1928 и 1929 године са смртности других група по добу старости онда констатујемо, да скоро исти број деце умире у првој години живота колико умиру лица од 60 па до крајних граница старости.

	% смртности одојчади према општој смртности	% од 60—100 год. опште смртности година
1927	22.46	21.88
1928	20.26	19.93
1929	20.95	21.63

Табела I

Смртност одојчади у односу на живо рођену одојчад и општу смртност

Године	Живо рођ. деца	Мртво рођ. деца	Умрла у I-ој год. живота	Умрла пре навршетка I-не године живота у ‰	Смртност живо рођ. деце ‰	Општа смртност	Смртност одојчади у ‰ опште смртности
1927	3792	180	669	176	17.6	3564	22.8
1928	4179	148	652	156	15.6	3760	20.2
1929	4923	145	720	146	14.6	3436	20.9
1931	4130	134	597	144	14.4	3471	17.2
1932	4076	95	666	163	16.3	3396	19.6
1933	3754	169	524	139	13.9	3156	16.6

У Француској износила је смртност одојчади 1925 године 9.4% опште смртности.

Страдање београдске одојчади објашњава ва статистика смртности одојчади испитана са гледишта главних група болести као узрока смртности. (види табела II).

На првом месту су болести органа за варење које износе више од 30% целокупне смртности. И поред тенденције смртности одојчади ка побољшању, ова се група не смањује него константно остаје на истој висини. Овај проценат смртности одговара приликама смртности одојчади када је социјално-медицинска борба против овог зла још у почетку. Свакако да изврстан ‰ ове групе отпада и на друге болести као што је на првом месту туберкулоза, акутне инфективне, и друге које нису констатоване и заводе се под дијагнозом секундарних симптома. Ипак је проценат ове групе огроман. Од болести органа за варење умрло је у другим земљама, где је здравствена заштита одојчади развијена, као на пример у

Америци	1921	16.08‰
Данској	1925	10.9‰

Смртност београдске одојчади у односу на групе болести

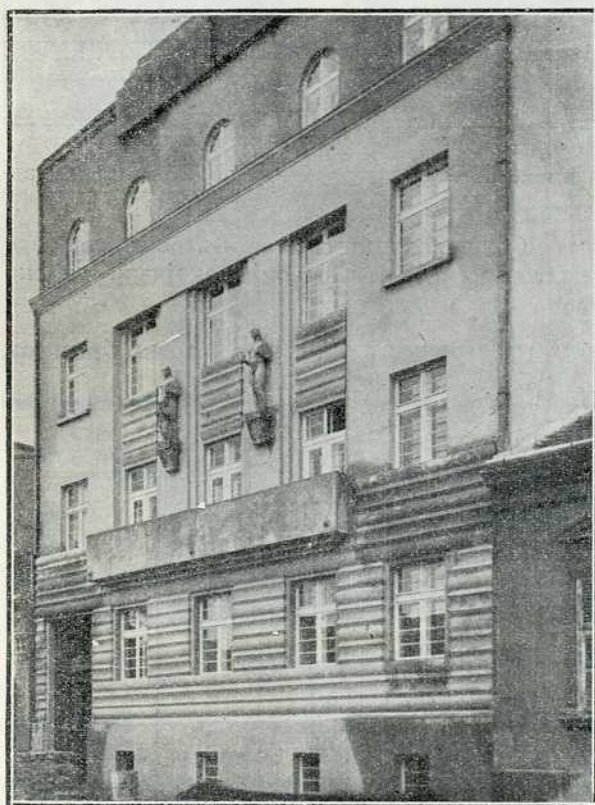
ДИЈАГНОЗА	1928			1929			1931			1932			1933		
	умрло 652	живо рођено 4179	% смртност у односу на групе болести	умрло 720	живо рођено 4928	% смртност у односу на групе болести	умрло 597	живо рођено 4180	% смртност у односу на групе болести	умрло 666	живо рођено 4076	% смртност у односу на групе болести	умрло 524	живо рођено 3754	% смртност у односу на групе болести
Болести органа за варење	196	30	4.7	216	30	4.4	182	30.4	4.18	259	38.8	6.3	167	31.8	4.4
Пнеумонија и Врешко-пнеумонија	181	27.7	4.3	193	26.8	3.9	172	28.8	4.16	178	26.7	4.3	155	29.5	4.1
Акутне инфективне болести	59	9	1.4	21	2.9	0.3	30	5	0.7	24	3.8	0.6	20	3.8	0.5
Грчевити — еклампсија конвулзија	54	8.2	1.2	86	11.9	1.7	34	5.6	0.8	15	2.5	0.4	25	4.7	0.6
Туберкулоза	20	3.9	0.6	36	5	0.7	43	7.2	1	33	4.2	0.8	32	6.1	0.8
Болести првих дана живота поробајне трајне дебилитас	80	12.2	1.9	91	12.6	1.8	114	19	2.7	120	18.3	3.0	74	14.1	2.0
Несретни случајеви	5	0.7	0.1	3	0.4	0.6	—	—	—	—	—	—	2	0.3	0.05
Без дијагнозе	51	8.3	1.2	74	16.4	1.5	10	1.6	0.2	26	3.9	0.6	38	7.7	1
Друге болести	—	—	—	—	—	—	6	1	0.1	4	0.6	0.09	8	1.5	0.2
Сепсис	—	—	—	—	—	—	5	0.9	0.1	1	0.1	0.2	3	0.5	0.09
Дуее	—	—	—	—	—	—	1	0.5	0.02	3	0.3	0.07	—	—	—

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Према једној статистици из 1891 године била је смртност од узрока органа за варење у Бордоу 41%. Ова група болести заузима код нас у Београду место и величину коју је имала у западним државама пре три до четири деценије.

Велики је проценат смртности одојчади од пнеумонија и бронхо-пнеумонија, и болести органа за дисање. Њихово учешће у узроцима смртности одојчади је за ово 5 година непромењено. За проширеност ове болести такође су меродавни рђава нега и нерационална исхрана одојчади.

Централни уред за заштиту матере, деце и младежи Г. п. г. Б.

На трећем је месту група болести која се односи на оболења првих дана живота, на последице повреда пре или за време порођаја, недоношености и других разлога неспособности за живот. У умрлицама су дијагнозе за ово доба већином *Debilitas vitae*, *atropsia neonatorum* тако, да се овај материјал за сада не може употребити за ближе проучавање.

На четвртм су месту скоро подједнако заступљени група акутних инфективних болести и оболења нервног система (есклампсија, менингитис).

Од социјалних болести је у нашој статистици велики проценат смртности од тубер-

кулозе. Процент смртности од туберкулозе износи на пример за Америку 1921 године свега 0.99%. Свакако да овај број не одговара истинским приликама пошто дијагноза туберкулозе као узрок смртности одојчади није увек утврђен, па да је и 2 и 3 пута већи, па ипак је наша смртност одојчади од туберкулозе по званичној статистици огромна. Ако узмемо у обзир да је у Београду туберкулоза на првом месту међу узроцима опште смртности т. ј. да она износи

1927	20.12%
1928	22.97%
1929	23.73%

опште смртности онда нам је јасно да у Београду мора бити смртност одојчади од туберкулозе знатно већа него што су наши статистички податци.

Табела III. Смртност по месецима године

Месец	1931	%	1932	%	1933	%
Јануар	54	9.0	40	6.0	41	7.8
Фебруар	39	6.5	34	5.1	38	7.2
Март	43	7.2	4	0.6	71	13.5
Април	48	8.0	52	7.8	49	9.3
Мај	45	7.5	46	6.9	48	9.1
Јуни	25	4.1	53	7.9	34	6.4
Јули	53	8.9	113	16.9	36	6.8
Август	74	12.3	110	16.5	81	15.4
Септембар	59	9.8	74	11.1	47	8.9
Октобар	55	9.2	42	6.3	34	6.4
Новембар	53	8.9	53	7.9	19	3.6
Децембар	49	8.0	45	6.7	26	4.9
Свега:	597		666		524	

Кад посматрамо смртност одојчади са гледишта годишњег доба онда видимо да у Београду највећи број деце умире за време летњих жега и у зимским месецима. Нарочито је велики број деце умиро у лето 1932 године које је године био нарочито велики проценат смртности од болести органа за варење и износио је чак 38.8% смртности одојчади. Велику смртност зимских месеци дају болести органа за дисање.

Табела IV

Смртност одојчади у односу на њихову старост

Године	Недеља				Месец			Укупно од I до III мес.	II тром.	III тром.	IV тром.
	1	2	3	4	I	II	III				
1931	105	42	25	27	199	53	36	288	139	86	84
1932	95	21	19	30	165	56	46	267	155	133	111
1933	88	19	23	21	151	54	57	262	106	86	70

Године	Живо рођено	Умрло у I години старости	Смртност у I месецу у %	Смртност од II до VI месеца у %	Смртност од VI до XII месеца стар у %	На 100 живо рођене деце умрло у I месецу
1931	4.130	597	33,3	27,7	39	4,8
1932	4.076	667	24,7	38,7	36,6	4
1933	3.754	524	28,9	41,2	29,9	4

Смртност београд. одојч. у односу на њихову старост показује сличну поделу умирања као и у осталим државама. Млађа одојчад више су угрожена и лакше подлегну од последица р-

Награђена деца и мајке у београдском дечјем саветовалишту

ђаве неге, или ирационалне исхране, несређених економских прилика и болести. Ипак је разлика између смртности првог и другог полугођа код нас мања него ли у другим западним државама. Тако на пример умрло је у Берлину од 1913—1919 године у првом полугођу 71% а 29% умрло је у другом полугођу живота. У Београду умире у првом полугођу живота 1931 године 61% а у другом полугођу 39% деце. У Београду умире из већ раније наведених разлога још један велики

број и старије одојчади. Смртност првог месеца износи око 30% опште смртности. У Баварској износила је смртност одојчади у првом месецу 1924 године 42% а у градо-

За време дељења награда здравој деци у београдском дечјем саветовалишту

вима 46% целокупне смртности, пошто је овде проценат смртности старије одојчади далеко мањи.

Табела V Смртност одојчади према брачном стању родитеља

	Рођена деца		Важрач. деце % Рођења	У м р л о			Смртност деце у %	
	Брачна	Ванбрачна		Брачно	Ванбрачно	Непознато	Брачно	Ванбрачно
1927	3393	399	10,5					
1928	3697	482	11,5					
1929	4893	5300	12,7					
1932	3594	482	13,4	472	123	71	13,1	25,5
1933	3318	436	13,1	417	107	—	12,1	24,5

Табела VI Смртност одојчади према занимањима родитеља

Занимање родитеља	1931	%	1932	%	1932	%
	год.		год.		год.	
Трговаца и занатлија	156	42,1	194	46,8	165	45,5
Раденика	101	27,2	108	26,0	94	25,9
Земљорадника	11	2,9	9	2,1	7	1,9
Чиновника	47	12,7	74	17,8	59	16,2
Слободна професија	55	14,8	29	7,2	37	10,2
	370		414		362	

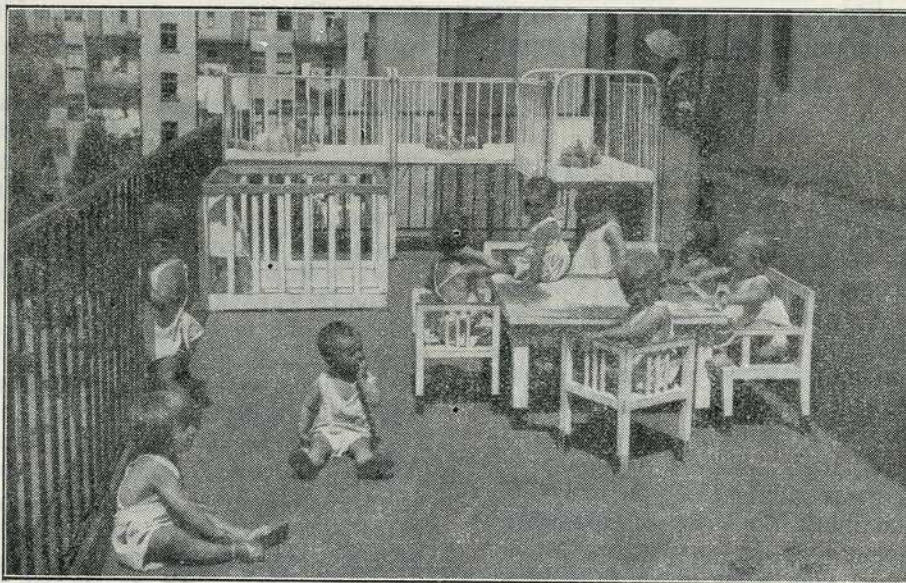
У Београду умиру ванбрачна деца последњих две године два пута више неголи брачна.

Смртност одојчади у Београду показује такође јасно да су деца економски слабијих знатно више угрожена него ли деца средњег и богатог staleжа.

Закључак: Смртност одојчади у Београду показују јасно социјално-медицинске проблеме града. Непросвећеност широких маса у погледу хигијенских прилика и велика раширеност туберкулозе. За ове прилике придонела је и чињеница да је Београд последњих десетак година, подвостручио своје становни-

столећа и овај рад продужен је после рата са још већим интензитетом. Искуство овог рада показало је да се група болести која је на првом месту проузроковала велику смртност одојчади т. ј. болести органа за варење могла рационалном организацијом здравствене заштите одојчади знатно смањити тако да је на пример по Рот-у 1926 године умирало у Бреслави свега 1.6% одојчади од болести органа за варење, а док је 1905 године проузроковала иста група болести 11.9% смртности.

Све ове чињенице захтевају императивно да Београд посвети највећу пажњу борби против смртности своје одојчади. И поред те

Сунчање мале деце на тераси београдског дечјег обданишта

штво, а да су дошљаци већином из сеоских крајева наше земље. Непознавање хигијене је од велике штете и за живот и здравље на селу но у градском животу значи сигурну пропаст. Садашњи проценат умирања одојчади у Београду проређен са процентима разних запад држава пре 8 и 10 година још увек је већи у Београду. Процент смртности одојчади данашњице у западним државама је мален у односу на нашу смртност. У културним државама запада почела је интензивна борба против смртности одојчади са увођењем многобројних социјално-медицинских установа почетком овог

шких економских прилика данашњице велико умирање београдске одојчади захтева хитну интервенцију јавних фактора. Смањење смртности одојчади претставља добит за народно блаоустање. Последњих година организована су у Београду општинска саветовалишта за одојчад и малу децу. Ова саветовалишта имају да се боре увези са свим другим чињеницама за смањене смртности београдске одојчади. Скоро будућност показаће нам, да ће Београд и на том пољу освојити високо место међу културним и модерним градовима света.

Слободан Ж. Видаковић

шеф одеље. за штампу, туризам и културну
пропаганду Г. п. г. Београда

Критички поглед на комуналне финансије наших градова

(Крај)

— Анализа прихода према статистичким подацима Буџетског одељења Министарства
финансија и Савеза градова Краљевине Југославије —

I

У уводу и првом делу (види „Београдске Општинске новине”, свеска за јануар 1935 године), ове расправе, подвукли смо пун значај доношења једног специјалног закона о комуналним финансијама, и пружили критички објективно анализу расхода наших градова. Том смо приликом статистичким аргументима утврдили, да су расходи у нашим градским буџетима у већини несоцијални, непродуктивни и неправични.

Други део ове наше расправе завршићемо анализом данашњих прихода наших градова и неколиким конкретним предлозима за увођење нових облика комуналних прихода, који предлог већ више пута безуспешно чинимо... И у овом делу своје расправе бићемо исто толико бескомпромисни, јер интереси наших градова захтевају најсуровију објективност.. —

Толико смо пута истицали да се потпуном решавању ма којег социјалног или комуналног проблема у нашим градовима не може озбиљно приступити без сигурне финансијске базе, без претходне темељне измене комуналних финансија.

Зато је данас по наше градове најтеже питање самоуправних финансија. У часовима ове опште привредне кризе, стање је комуналних финансија неиздржљиво. Велики је део социјално-правичних прихода избегнут и прећутно одбачен из мотива класног егоизма; други су се облици прихода, опет, добрим делом показали фиктивни... А криза и даље, као полип, дави све наше животне сокове. У таквом стању ствари губи се и критички дух, и правилна оријентација. Градске општине трпе и очекују спасење! Али се у јавности мало истражују нови путеви, мало проучавају нови извори прихода, а са страхом, скоро као признавањем свога греха, никад се јавно не

поставља питање: да ли су данашњи општински приходи продуктивни, рационални и социјално правични, а ако нису, да ли би се и на којој другој страни могли наћи нови извори комуналних прихода, јачи и социјално праведнији?!.. У језуитизму класног егоизма, многи би желели да се тешка истина прећути, а да многе градске општине, већ осетно погођене финансијском кризом, траже спаса и могућност своје егзистенције не у радикалној измени комуналних финансија него у резигнацији, у бежању од сваког већег комуналног рада и у подизању ситничарске штедње и финансијског филистеризма на висину догме.. —

Искреност је као дијагноза без које се не може приступити лечењу болести... У апсолутној већини приходи многих наших градских општина нису основани на социјално-правичној бази.

За које се градске приходе може уопште рећи да су социјални?

За расходе смо рекли да су социјални онда када се они троше на подизање општег социјалног нивоа, на појачање животног благостања широких редова грађанства, на усавршавање човечанског бића, на основни препорођај његовог културног и здравственог стандарда. —

А комунални приходи су социјални онда, када они потичу из финансијских извора социјално-праведних, када својом тежином не придављују и иначе економски руиниране радне друштвене редове, него се у главном заснивају на прогресивном оптерећивању економски јачих класа и друштвених редова.

Сви социјални приходи и расходи не морају да буду у исто време и продуктивни, али сваки продуктивни приход и расход истодобно је и социјалан.. —

Несумњиво је, да је и буџет једне градске муниципале резултат економских стремљења свих оних класа и друштвених редова,

која кроз своје повлашћене позиције утичу на општу физиономију градске општине.

Студа се не може ни очекивати, да се у садашњој индивидуалистичкој економској ситуацији добију идеално склопљени градски буџети, који би визирали једино и искључиво основне интересе друштвене целине, нарочито њеног мајоритетног дела.

Али се паметним прегнућима и једних и других одлучујућих елемената — и оних који запенушено бране своје класне интересе и оних који се уздижу бар донекле над интересима своје класе — може да нађе пут, да се у буџете градских општина унесу бар оне позиције, које су у овим критичким данима социјално-правичније кад се већ не сме помишљати на какву радикалнију меру у спасавању економски уздрманих редова...

Најидеалнији су они градски буџети, којима су и приходи и расходи социјални и продуктивни.

У схеми такав би буџет градских прихода изгледао отприлике овако:

- 1) бруто приходи од општ. предузећа 50—60%
- 2) приходи од општ. имања и установа 10—18%
- 3) од непосредних *пропресивних* пореза свих врста 20—35%
- 4) од трошарине на луксуз и на предмете који нису намењени привреди, култури и животним намирницама за радне масе грађана 5—3%
- 5) од такса свих врста и разних ванредних прихода 10—15%
- 6) од држ. дотација и субвенција 5—15%

Разуме се, да је ова схема чисто теоретска, јер су градски буџети прихода, као и расхода, у ствари финансијски изражај *оних класних интереса и економских тенденција које у даном моменту владају општином*, или — што је за данашњицу, можда, још тачније — комунални градски буџети су *економска резултанта изукрштаних интереса класа и трупа, које се кроз градску муниципију боре за своју превласт или еџистенцију*. Тако је према догматичном материјалистичком схватању социјалних борби. Уствари у животу се то не дешава увек потпуно прецизно, ма да је свуда овај материјалистички моменат пре судан. Да није то увек тако прецизно најбољи је доказ баш то, што би, према социјалној структури великих југословенских градова, а на првом месту Београда — градски буџети, односно финансиска комунална политика њихова имала да се води у границама које су обележене жељама грађанске већине; а та је већина у нашим великим градовима (са Београдом на челу) састављена од преимућствено радног елемената, од малих људи у економском смислу те речи... — Шта би из тога требало да изађе? Да би се социјално-

комунална финансиска политика на пр. Београдске општине имала да води у интенцијама оних 200.000 економски слабих грађана, који претстављају не гро Београда, него његову апсолутну већину од преко 92%!... — Међутим, не само да се у већини наших градова таква комунална финансиска политика не води, него су они уопште бескрајно далеко од ње и таквог схватања!...

*
* *

Према подацима, које систематски сређује управа Савеза градова Краљевине Југославије и подацима, исто тако стручно сређеним и мунициозно савесним Буџетског одељења Министарства финансија, пружићемо једну сумарну анализу прихода наших градова, задржавајући се детаљније — као и код већ извршене анализе расхода — само на градовима са преко 20.000 становника.

Приходи градских општина у 1933 години износили су укупно 1.267,954.681 дин. према 1.309,549.186 дин., колико су приходи градских општина износили у 1932 г. Приходи наших градских општина у сталном су опадању. То је факат са којим се мора рачунати. У 1933 год. они су опали са 41.594,505. дин. а у 1934 год. — према приближно прикупљеним подацима управништва послова Савеза градова — та је сума још изразитије порасла. Нарочито су у опадању приходи наших бановинских и централних градова, где се пролетаријација малог грађанина врши у све снажнијем замаху... —

А.

Београд и девет бановинских градова

Да би могли да пружимо прегледнију анализу прихода наших градова, технички ћемо поделити тај приказ на три одељка: Београд и девет бановинских градова; остали градови са преко 20.000 становника и сви градови у групама, по бановинама (без Београда и централних, бановинских седишта, које смо потпуно издвојили у прву групу).

Остварени приходи Београдске са општинама девет бановинских градова, износили су укупно:

године:	сума:
1931	1,036.801,062,— дин.
1932	881.017,897,— дин.
1933	850.475,142,— дин.

У детаљној анализи, остварени приходи наших десет централних градова у 1933 години могли би се анализирати на следеће изворне облике: (табела бр. 1.)

Табела бр. 1

Извори прихода у градским општинама у 1933 год.
Београд и Бановински градови

Градови и бановине	Општински прирези	Приходи од општинских такса	Приходи од општ. грошарине	Приходи од откупнине личног рада	Субвенције и помоћи	Приходи од зајмова	Приходи од општ. имања и установа	Приходи од предузећа која се воде у општ. режију	Преостала готовина, дуговани приходи и остали непредвиђени	Укупно у 1933 г.	Укупно у 1932 г.
Београд	18,615,307	42,518,341	65,652,070	4,402,122	—	12,871,706	4,425,344	149,397,414	5,300,294	303,182,598	315,549,202
Дубока	6,768,859	6,588,266	18,755,867	799,447	1,445,495	10,771,321	13,583,949	48,209,937	6,183,986	113,107,077	115,328,188
Загреб	20,634,830	35,830,982	40,448,322	3,096,701	—	—	21,415,090	121,854,975	23,953,444	267,234,344	265,745,449
Бања Лука	1,165,399	810,531	2,850,759	229,409	—	—	17,230	2,347,049	1,515,904	8,936,281	6,444,805
Сплит	5,073,927	5,168,712	4,862,293	605,688	—	190,746	3,783,423	7,156,161	2,618,842	29,459,806	34,898,346
Сарајево	4,516,829	2,205,207	12,194,589	—	—	—	9,853,784	2,565,637	2,647,845	33,984,891	39,226,204
Петине	—	375,854	613,572	—	—	—	368,147	589,554	886,212	2,833,339	3,419,438
Нови Сад	4,582,282	2,851,139	6,257,089	927,052	55,000	4,289,676	1,676,838	1,901,419	29,511,905	52,052,400	45,309,802
Ниш	—	3,489,225	3,204,418	—	—	—	203,885	7,422,105	3,278,514	17,598,097	18,260,452
Ужике	—	2,141,831	9,549,334	515,267	58,501	1,786,506	2,328,631	3,143,246	2,612,933	22,086,309	36,841,011
Укупно 10 градова	61,257,733	101,980,088	164,388,313	10,575,686	1,558,999	29,859,955	57,656,285	344,588,497	78,509,889	850,475,142	881,071,897

Ма да се снижавање укупне суме прихода централних градских општина на првом месту резултира из факта, да у току последње две године нису закључивани никакви већи комунални зајмови, ипак се осећа снижавање и градских продуктивних прихода, што се види из наше детаљније статистичке анализе.

Као и при анализи расхода, тако ћемо се и код анализе прихода држати једног реда у приказу изворних облика прихода:

Прирези. — Систем данашњег општинског приреза на државни порез, мада није толико реакционаран као трошарина на животне потребе, ипак има у себи много несоцијалног. Тај моменат и побудио је Савез градова, да је, као врховни комунални форум, упутио Краљевској влади захтев: „*Да се градовима остави слобода, да општински прирез прогресивно разрезају и да проценат диференцира код разних пореских облика.*”

Подвукли смо још у уводу овог нашег написа, да је Министарство финансија без икаквог јавног објашњења у начелу брисало унесене прогресивне и диференциране прирезе у појединим конкретним градским буџетима. Најсоцијалнији порески облик у капиталистичком уређењу јавних дажбина је *прогресивни* систем опорезивања и када градови, свесни тога, траже да им се он дозволи, зашто онда онемогућавати градовима да сами заводе социјално праведније изворе прихода?!

Позиција прихода од приреза у нашим централним градовима у великом је порасту, јер док је приход приреза за десет главних градова износио 1932 године укупну суму од 37,490,920 динара, у 1933 години попео се он на укупно 61,357.433.— динара. Прирези дају престоници и централним градовима 7,2% од свих прихода. У 1932 години они су износили 6,5%, у 1931 години 6,1%, а у 1930 години 5,7% од свих градских прихода. Приреска стопа у десет главних градова износила је 1933 године 29%, односно од 1930 год. попела се просечно за 7%. На једног становника у 1933 години долазило је 79,01 динара приреза према оптерећењу од 68,78. динара у 1931 години.

Већ сама ова појава у снажном порасту приреза у нашим великим градовима показује јасно два факта:

I) да продуктивни, привредни облици општинских прихода опадају уместо да расту, те се из дана у дан прибегава све већем оптерећавању грађана фискалним дажбинама; и

II) да се то оптерећавање баца на плећа економски слабих редова, јер њих поред трошарине, највише погађа овај систем приреза разрезаног према државном непосредном порезу.

Како се из државног буџета види, да широке масе носе највећи део државних по-

реза, то ео ипсо оне носе и највећи, лавовски део општинских приреза.

Таксе. — Комунални приход од такса може по некад бити социјално врло правичног облика, а често он претставља и приход од реалних против-услуга, које општина за наплаћену таксу своме грађанству конкретно чини, али има изузетака, где општина појединим заведеним таксама врши једну реакционарну, парализаторску улогу на радиност, привреду, културу и правилан развој социјалних односа.

При избору облика такса потребно је да градске управе имају та два значајна момента у виду.

На крају овог написа предложимо још једном неколико социјално врло правичних облика такса, надајући се да ће бар наши главни градови увидети потребу њиховог увођења.

Приход од такса налази се код 10 главних градова у опадању, што је последица све тежих економских прилика, односно све већег привредног застоја у нашим централним градовима (нарочито су опали приходи од грађевинских такса, преносних такса, управних такса итд.). У 1933 години приходи од такса код 10 наших главних градова износили су укупно 101.980,088.— динара, док су они у 1932 години износили 122.057,719.— динара. На једног становника наших централних градова оптерећење општинским таксама износило је 1933 године 116,82 динара, док је у 1931 години износило 127,16 дин.

Трошарина. — Од увек смо били непомирљиви противник трошарине, нарочито оне на животне намирнице. Већ десет година пледирамо за пуну реформу комуналних финансија а првенствено за одбацивање трошарине на животне потребе и исхранбене предмете, јер она, оптерећујући непосредно живот, врши неправичан економски притисак на радне и сиромашне редове грађанства, и тиме индиректно спроводи њихово дегенерисање, нарочито оних друштвених редова, којима и без тога терета треба социјална заштита. Трошарина је у својој суштини социјално — неправична; етички-неморална; фискално-недовољна: административно-гломазна и скупа; привредно-стагнациона!

Место трошарине треба увести општински порез на прогресивној основи до граница његове логичне изводљивости, као и низ социјално правичних такса.

И док социјално праведнији облици фискалних прихода, као и општински привредни приходи опадају, дотле приходи од трошарине-расту! Брутално речено, економски јачи редови све се више извлаче од учешћа у издржавању својих градских општина, и са великом дозом класне себичности пребацују про-

општинских расхода на леђа оних сиромашних редова, који и онако, услед мизерних прихода и срозаних надница, хронично изгладњавају и сардинирају се у најстрашним уцерицама, што се у нашим градовима малим становима зову... Трошарина се исцеђује од исхране и од здравља оних радних и сиромашних редова грађанства, који чине 90% становништва наших централних градова. *Зато са порастом трошарине, расте, поред осталих недуга, и проценат морталитета од туберкулозе**...

У 1932 години приходи од трошарине код 10 централних градова износили су 128,103,480.— динара да би се у 1933 години попили на 164,388.313.— динара, односно од 14,5% на 19,3% од свих прихода. Од те суме само на Београд пада 67,753.030.14 дин. На једног становника наших 10 главних градова долазило је у 1933 год. просечно оптерећење од трошарине у 188,31 дин. годишње.

Откућнина личној ради: (кулук). — Овај облик прихода показује стално опадање. 1931 године износио је у Београду и бановичким градовима 15.854.735.— динара; 1932 године износио је 12.234.693.— динара; а 1933 године пао је на 10.575.686.— динара; односно на 1,2% од свих прихода. Оптерећење по становнику било је у 1933 год, просечно 12,11 динара према 19,95 дин., у 1931 години.

Субвенције и помоћи: — Како је држава велики део својих послова пребацила на градске општине, које тај пренесени делокруг и финансијски и административно стаје огромних жртава, то основна правичност диктује, да се ти издатци компензирају сталном државном помоћи. Тога ради морају се неминовно кроз будући закон о комуналним финансијама озакоњити сталне државне дотације градским општинама за накнаду и покриће расхода за послове из пренесеног делокруга. Потреба ових обавезних и фиксираних државних дотација показује се у толико већа у колико из дана у дан све више држава велики део својих управних, административних па и културних функција пребацује на градове као носиоце највећег дела културних, социјалних и економских задатака јавне управе. Међутим, без законске обавезе, ове субвенције и помоћи градовима биле би све мање и безначајније, као што су и сада у једном рапидном опадању. Тако су у 10 главних градова износиле 1932 године 19.179.860.— динара, да би 1933 године пали на свега 1,558.996.— динара, од чега на град Љубљану

одлази 1,445.495.— динара. Тај приход износио је у 1932 години 2,2%, а 1933 године пао је на просечно 0,2% од свих прихода десет централних градова.

Овде не можемо да пређемо преко једне тешке неправде, која се чини према Београду. У целом културном свету изграђивање главног града сматра се као брига целе државе, целог народа. Престоница је репрезентант државе, понос народа, Зато се за њено изграђивање и урбанистичко улепшавање уносе много веће размере него што то диктују локалне потребе искључиво њеног становништва. И то је разумљиво: изграђује се главни град државе, а не једно насеље искључиво локалног значаја са потребама респективног броја становништва, итд. итд.

Међутим, изграђивање и подизање Великог Београда — остављено је искључиво његовом становништву, које је преко 92% састављено из радника, чиновника и службеника, пензионера, малих занатлија, ситних привредника и сиротиње свих врста и свих нијанса. Никада не треба заборавити: да од 115.106 привређујућих грађана 104.238 њих чине економски мале и сиромашне грађане, а само 10.868 припадају групи економски јачих. Београд је до рата био град чиновника; а од рата је *град сиротиње*. Та сиротиња, о чијим смо социјалним и животним приликама изнели толико језивих докумената кроз службене и социјалне анкете Одељка за штампу и културну пропаганду града Београда, није ни из далека у стању да поднесе терет издржавања Београда као престонице. Са тиме се мора једном бити начисто. То, најзад, она није ни дужна да чини. Београд, као престоницу, имају да подижу и изграђују сви крајеви, сви градови, цела држава. Такав је био случај и са Букурештом, и са Будим-Пештом, и са већином осталих престоница у Европи.

Не само што подизање и изграђивање Београда држава не помаже, него га она бона фиде и одмаже. Ево конкретног примера: држава је огроман број својих институција (од школа па до квартова) пребацила на леђа Београдској општини, а с друге стране (према извештајима и записницима градског одбора из 1934 г.) она јој дугује преко 200 милиона динара. При том, користи се разним давно застарелим законским прописима, те за све своје потребе одузима Београдској општини милионска имања, недајући јој зато апсолутно никакве оштете. И док се друге градске општине могу да споре са државом и за најмање суме, дотле Београдска општина мирно прелази преко свих тако огромних губитака!

Зajмови. — У првом делу овог првенствено информативног написа дали смо глобалан приказ дугова и зајмова наших град-

* Види детаљније о томе наше дело „Туберкулоза и сифилис са гледишта социјалне политике“ издање књижаре С. В. Цвијановић.

ских општина. Сада ћемо се само задржати на задуживању у току последње две године. Принос од зајмова у 1932 години и 1933 години био је ништаван. 10 главних градова задужили су се 1931 године укупно са 128.580.690.— динара, а 1933 године та је сума пала на 29.859.955.— динара, односно 3,5% од свих прихода Београда и 9 бановинских градова.

Међутим, финансирање дугорочним зајмовима великих и продуктивних инвестиција је „кондицио сине ква нон” сваке паметне финансиске политике; а неправедно је и финансиски неизводљиво, да се огромни инвестициони терети сваљују на једну генерацију, и то још радну генерацију, и ако те инвестиције имају да служе многим генерацијама!

Приходи од општинских имања, установа и муниципализираних предузећа: Код идеално здравих комуналних финансија једну од најглавнијих група комуналних финансијских извора треба да чине општинска имања и градска општинска предузећа у неписредној режији.

Сва се градска комунална предузећа, према својој комуналној, социјалној и привредној улози и рентабилности, деле на три основне групе:

у прву групу улазе она предузећа, која су по својој суштини чисто комерцијална, и ако су намењена јавној служби. Та предузећа имају по превасходству монополски карактер у границама односног града. Сва су та предузећа активна у целом свету. То су н. пр.: трамвајски, аутобуски и др. саобраћај, осветљење, водовод, канализација, плин, износ сметлишта, крематоријум, итд. Ова комерцијализирана градска предузећа дају у западним градовима просечно 50% од свих градских прихода.

У другу групу општинских предузећа долазе сва она предузећа, која било стално, било повремено постоје у комуналној режији, а имају за циљ сузбијање скупоће, уређивање тржишних цена и хигијенизирање квалитета животних намирница, другим речима, регулисање целокупне градске апровизације и других животних потреба радних маса грађанства, као н. пр. грева, јевтиних станова итд. Ако се у овим предузећима унесе трговачки смисао и још у самом почетку сузбије сваки бирократизам — онда она, поред своје комунално-социјалне улоге, дају и врло добар приход. Тај се приход код многих европских градова креће око 18—20% од свих буџетских ефеката!

У трећу групу улазе она предузећа, која имају искључиво јавни карактер и од којих се по самој природи ствари не може захтевати никакав рентабилитет. Та су предузећа намењена комунално-социјалној и култур-

ној акцији муниципије, а односе се по правилу на здравствену асанацију, на подизање општег културног нивоа, на комуналну журналистику, музеје, библиотеке, дејче заштитне институције итд. Код њих, и ако се деси да покажу каквог било прихода, он може да иде само у олакшање позиција за њихово издржавање.

Зато се ова предузећа и не сматрају као продуктивна у привредном смислу.

Ипак се дешава да неко од ових предузећа буде активно. Нпр. у Швајцарској неколико градских санаториума, код нас београдско општинско купатило и комунална штампа Београдске општине „Београдске општинске новине” итд. Ми за сада немамо прецизних података и о овим комунално-привредним манифестацијама наших већих градова, али верујемо, да би нам сваки Југословенски град могао да пружи по неко од оваквих предузећа врло активних, и ако са циљем и наменом чисто социјално-комуналном или културном а не комерцијалном.

Општинска имања у колико су рационализирана и паметно управљана, могу, такође, да пруже својој општини врло леп приход, који се код појединих Чехословачких градова (нпр. Олмоуца) креће до 20% од свих градских прихода. За наше градове — изузимајући Загреб, Љубљану, Сарајево и још два три града — не може се рећи да су извршили рационализацију у искоришћавању својих градских имања. Нпр. имања београдске општине претстављају вредност од толико стотина милиона динара (целокупна имовина Београдске општине у 1933 г. прелази 1,899,290.000 динара, по извештају привредно-финансиске дирекције града Београда), а приход од свих општинских имања и установа изнео је у 1933 години свега 4,425.344.— динара, док су загребачкој општини имања од мање вредности у истој години дала 21,415.090.— динара, а Љубљанској општини 13,583.949.— динара. Приход од општинских имања у 10 главних градова износио је у 1932 години укупно 82,839.144 динара (9,4%), а 1933 године 57,656.285 динара или 6,8% од свих прихода.

У целом свету осећа се тенденција, па би требало и код нас да се осети, да приходима општинских имања рукује један привредни градски комитет, који би, поред осталог, сваког месеца објављивао грађанима тридесетодневни извештај прихода и расхода општинских добара.

Приходи од предузећа, која се воде у општинској режији, дају по Београдску општину много утешнију слику и пружају пун доказ своје разрађености: преко 50% од свих прихода Београдске, као и Загребачке општине, долази од привредних предузећа... Па и

поред тако лепог успеха, сва та предузећа још нису дала свој пун одговарајући капацитет. Када се од стране управа градских општина буде показала још већа пажња за што бољом рационализацијом тих предузећа, а нарочито трамвајског саобраћаја и електричног осветљења, она ће пружити кудикамо веће резултате, који могу да се у погледу прихода пењу до преко 75% од свих градских прихода.

Привредна предузећа наших 10 главних градова дала су у 1933 години укупно 344,588.497,— динара, односно 40,6% од свих градских прихода. У 1933 години према 1932 години показала су пораст прихода за укупно 13,560.914,— динара (у 1932 години износио је укупан приход 331,027.583,— динара или 37,6% од свих прихода).

Преостала готовина, дуговани и остали разни и нејредвиђени приходи изнели су укупно код 10 главних градова у 1933 години 78,509.889,— динара. Од тога веће суме преостале готовине из прошле године биле су у општини Загребачкој (12,954.943,— динара,) Новог Сада (11,281.252,— динара) Љубљане (3,018.133,— динара) итд. Непредвиђени приходи исто тако дали су веће суме Новом Саду (17,384.113,— динара) Загребу (10,998.501,— динара), итд. Наплата дугованих прихода из ранијих година дала је централним градовима 11,201.574,— динара. Тај принос од дугованих прихода стално је у опадању: 1931 године износио је 25,822.150,— динара (2,5% од свих прихода), у 1932 години 20,133.576,— динара (2,3%), да би 1933 године пао на 11,201.574,— динара (1,3% од свих прихода) Нпр. док је Београдска општина у 1931 години наплатила тог дуговоног прихода из ранијих година у суми од 13,829.258,— динара, дотле је у 1933 години наплатила дуговоног прихода свега за 876.025,— динара. Та све мања могућност наплаћивања дугованих прихода потпуно је разумљива последица тешке економске кризе, под којом се налази привредни живот наших централних градова...

Као што смо већ подвукли, приходи општина Београда и 9 бановинских градова изнели су у 1933 годину укупно 850,475.142,— динара односно за — 3,5% просечно мање него у 1932 години. Највеће смањење прихода, односно снижавање буџета, показало је Скопље (— 40%); Цетиње (— 17,1%); Сплит (— 15,6%); Сарајево (— 13,4%); Београд (— 3,9%) Ниш (— 3,6%); Љубљана (— 1,9%). Пораст прихода имали су у 1933 години према 1932 години Бања Лука (+ 38,7%); Нови Сад (+ 14,9%); и Загреб (+ 0,6%). Укупно оптерећење једног становника Београда и 9 бановинских градова са свима самоуправним дажбинама износило је у 1933 години 448,71 дин. према 534,34 дин. у 1931 години; што значи да олакшање износи 8,39%.

Б.

Остали градови са преко 20.000 становника

У табели бр. 2 пружамо анализу прихода петнаест наших већих градова (у већини са преко 20.000 становника).

Из табеле бр. II нарочито се уочава процентуално висок износ прихода од приреза у Панчеву, Сенти и Великој Кикинди, где се он креће и преко 50% од свих градских прихода.

Исто тако приход од трошарине односи огроман проценат код Битоља (65,3% од свих прихода). Процент прихода од трошарине знатан је и код Осиека (22,6% свих прихода) и Мостара (34,3%) итд.

Таксе су најснажније развијене код Марибора, Крагујевца, Осиека, Суботице итд.

У овој другој групи градова у 1933 години једино што су закључили зајмове Марибор (25,000.000 динара), Сушак (13,148.149,— динара) и Шибеник (2,700.000,— динара). Још у првом делу ове студије подвукли смо да смо присталице комуналних зајмова: градске су општине у толико више дорасле својим културним и социјалним задатцима у колико су еластичније и способније да се користе дугорочним инвестиционим зајмовима. А данас инвестициони зајмови за спровођење јавних радова играју једну огромну социјалну улогу у запославању незапослених фаланги радног грађанства. Међутим, већина наших градова не само што не уводи неопходни систем јавних радова, него су уопште из својих буџета брисали и позиције за инвестиције!

Приходи од општинских имања представљају озбиљнију позицију код Вршца, Марибора, Осиека, Сенте и Суботице.

Приходи од градских муниципализираних предузећа уочавају се по своме проценту код Вршца, Дубровника, Карловца, Крагујевца, Марибора, Осиека, Сомбора, Мостара, Сушака итд. итд.

Изразитији пораст *укупних* прихода у 1933 години према 1932 години показао је једино град Шибеник. Врло мало повећање показали су још Сомбор и Панчево. Сви остали градови из ове друге групе градова претрпели су смањивање својих прихода, које код појединих градова, као нпр. Битоља, Суботице и других претставља често један осетљивији проценат, који се креће и до 15%!... —

Једна засебна студија о културном нивоу и привредној снази, као и о развијености комуналне политике појединих наших градова, могла би се изградити према интересантним подацима о висини оптерећења комуналним дажбинама становника тих градова. Само један поглед на табелу бр. 2 показује нам, да висина буџета није у сразмери величине града, јер нпр. град Осиек са 40.337 становника има

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Извори прихода у градским општинама у 1933 години.

(у 15 већих градова, већином од 20.000 становника).

(по подацима Савеза градова а према градским буџетима за 1933 год.)

Градови	П р и х о д и							И		II
	Прирез (намет)	Остали по- средњи порези и таксе	Трошарина	Займови	Приходи од имања	Приходи пре- дужења	Сви други приходи	Укупно сви приходи		
								1933 год.	1932 год.	
Битољ	—	661.000	3,870.000	—	270.000	300.000	825.554	5,926.554	7,493.148	
Вел. Кикинда	4,369.897	892.575	537.000	—	409.813	44.000	2,100.333	8,353.618	9,700.906	
Вршац	940.000	1,495.314	893.000	—	1,378.750	3,302.500	1,581.960	11,591.524	12,114.356	
Дубровник	1,476.205	2,051.073	1,450.000	—	552.863	5,382.739	1,572.755	12,485.635	13,922.799	
Карловац	1,108.220	1,880.542	2,015.000	—	496.934	6,266.850	2,608.465	14,376.011	14,633.526	
Крагујевац	820.288	2,052.750	450.000	—	186.669	3,124.925	1,104.136	7,738.768	8,915.845	
Марибор	2,462.636	9,216.000	3,220.000	25,250.000	2,475.258	17,467.028	1,527.515	61,618.437	62,700.118	
Мостар	643.114	338.000	2,974.000	—	87.700	2,967.000	1,654.741	8,664.555	9,200.400	
Осијек	4,543.000	6,586.300	8,000.000	—	1,791.070	11,651.303	2,850.667	35,422.340	38,134.948	
Панчево	3,903.665	1,618.600	1,926.000	—	675.589	949.800	523.796	9,597.450	9,490.170	
Сента	4,659.118	1,794.260	792.758	—	1,047.725	153.000	1,767.356	10,214.217	10,968.213	
Сомбор	3,056.171	1,715.000	1,651.394	—	531.200	4,275.147	3,784.725	15,013.637	14,951.323	
Суботица	8,729.531	7,288.500	6,700.000	—	3,834.600	770.000	7,368.750	34,691.381	40,736.049	
Сушак	1,540.821	2,380.800	3,669.125	13,148.148	521.000	2,844.000	8,246.012	32,349.906	37,486.117	
Шибеник	1,310.568	658.000	1,100.000	2,700.000	49.316	780.000	1,711.271	8,309.155	5,924.910	

www.vehi.com буџет од града Суботице, чији број становника прелази сто хиљада! Ево још неколико упоредних примера:

1 Битољ	33.024	5,926.554
2 Дубровник	18.765	12,485.635
3 Вршац	29.411	11,591.524
4 Марибор	33.131	61,618.437
5 Панчево	22.089	9,597.450
6 Карловац	21.210	14,376.011
7 Вел. Кикинда	28.400	8,353.618
8 Сушак	16.111	32,349.906

итд., итд.

Савез градова проучавао је колико за сваки град понаособ, износи буџетско оптерећење на 1 становника (према укупним расходима, предвиђеним у буџетима за 1933 год.). Из тих интересантних проучавања, примера ради навешћемо овде десет градова, и то у главном из наше друге групе градова:

на 1 становника
долази оптерећење:

град;	у динарима
1. Марибор	1.859
2. Осијек	875
3. Мостар	427
4. Сента	319
5. Вел. Кикинда	293
6. Крагујевац	284
7. Битољ	179
8. Лесковац	161
9. Шибеник	159
10. Призрен	120

итд., итд.

И ако не би могли никада да примимо правило да се кроз висину градског буџета најбоље цени културни ниво града (јер ту могу играти улогу и многи други социјални и економски моменти), ипак се упоређивањем цифара човеку намећу многи неповољни закључци.

В.

Приходи градова по бановима.

Услед просторне немогућности да обрадимо појединачну анализу прихода и осталих средњих и мањих градова, приморани смо — као и код анализе расхода, — да — изузимајући бановинске центре — дамо анализу комуналних прихода по групама градова, држећи се бановинских граница (види табелу бр. 3).

Укупни приходи ових 65 градова износе у 1933 години 417,479.539,— динара, према 428.531.289,— динара из 1932 год. односно смањење за око 2,6%. Највеће смањење прихода показали су градови Врбаске бановине (Бихаћ) са — 36%, Дравске (— 11,7%) и Вардарске (— 8,7%). Врло снажан пораст прихода од 31,2% показују градови Приморски (без Сплита, чији су приходи снижени). Затим, градови Зетске (такође без Цетиња) бановине, где имају пораст од 1,9%. Приходи градова Моравске бановине у 1933 год., од-

говарају висини из 1932 године, управо имају један мали пораст од 0,1%.

Главне приходе наших 65 градова (без Београда и бановинских градова) чине трошарина (17,8% од свих прихода), таксе (16,5%) и прирези (14,8%). То троје даје 50% од свих прихода. Приходи од предузећа, која се воде у општинској режији, дају свега 17,1% са 6,6% прихода од општинских имања и општинских установа. Принос од зајмова у сталном је опадању, јер је износио у 1930 години 73,481.200 динара (9,0%); 1931 год. 70,546.154 дин. (9,0%); 1932 год. 38,767.482 дин. (8,1%); а 1933 г. 17.559.122 дин., односно свега 4,2% од свих прихода!

Сасвим супротно централним градовима, у снажном су опадању приходи од приреза, који су код ових 65 градова (без централних) износили 1932 г. 76,865.015 дин. (17,9%), а у 1933 г. снижили се на 61,793.196 дин., односно на 14,8% (у 1931 години они су давали 172,291.633 дин. односно 22,4% од прихода, а 1930 г. 187,923.779 дин. т.ј. 22,7% од свих прихода). По висини приреске стопе у 1933 г. било је 12 градова без приреза, 57 градова са приреском стопом до 100% и 6 градова са прирезом до 300%. (У нашим сеоским општинама има још и данас случајева где прирезна стопа прелази 2000%, ма да већ нестају они немогући прирези од 14.000%, каквих је на пр. било пре неколико година у Црној Гори).

Секретаријат Савеза градова Краљевине Југославије израђује детаљна упоређења развоја комуналних градских прихода по бановинама. Упоредни статистички извештаји Савеза градова су врло интересантни и они треба да се оштампају као што то похвално чини врло агилно Буџетско одељење Министарства финансија, чијим смо се одличним извештајима такође служили при изради овога написа.

Проучавањем тог најновијег статистичког материјала Савеза градова може да се дође до пуно значајних детаља, који треба да играју пресудну улогу при правилном решавању проблема самоуправних финансија. Ту, на пример, проучавајући тај одлични али још недовољно детаљисани статистички материјал, долазимо до закључака:

Да су прирези најмањи у градовима Вардарске бановине (0,99% од свих прихода), али да је тамо највећа трошарина (просечно 39% од свих прихода). И обрнуто: у градовима Дунавске бановине (који су претежно пољопривредног карактера) прирези дају 25,30% од свих прихода а трошарина свега 11,72%. Прирези прелазе 10% од прихода у Савској бановини (10,14%), Зетској (13,92%), Врбаској (14,02%), Дринској (14,88%), и Приморској (15,26%), а трошарина прелази 15% од свих прихода (10% требало би да буде максимум) у градовима Савске (15,45%).

Табела бр. 3
Извори прихода у градским општинама у 1933 г.
В. Градови по бановинама (Без Београда и бановинских центара)

Градови бановине	Број градова	Општински пресеци	Приходи од општинских такса	Приходи од општ. проштарине	Приходи од општ. откупнине личност. рада	Субвенције и помоћи	Приноси од зајмова	Приходи од општ. имања и установа	Приходи од предузећа која се воде у општ. режији	Престазга готовина, дуготавна прихода и остали не-предвидљиви	Укупно у 1933 г.	Укупно у 1932 г.
Дравске	3	3.547.759	10.396.911	10.236.121	158.763	53.743	3.774.401	3.803.755	27.150.470	7.809.537	66.931.451	59.909.419
Савске	18	20.160.519	18.972.603	27.004.288	2.217.641	86.373	2.861.622	8.580.322	16.977.422	12.647.627	109.508.417	117.915.084
Врбаске	1	102.355	212.148	392.255	29.037	—	12.341	18.726	661.053	218.673	1.646.588	2.572.681
Приморске	5	1.638.786	2.537.246	3.430.299	343.702	136.500	3.677.948	213.336	3.219.227	2.564.603	17.761.647	13.534.252
Дринске	6	952.042	4.123.243	2.669.279	165.638	51.704	897.239	676.445	2.863.577	3.252.986	15.652.153	16.167.635
Зетске	5	2.768.863	3.387.246	4.417.970	210.862	29.816	752.234	1.101.083	5.741.168	3.825.598	22.234.840	21.825.488
Дунавске	16	31.801.389	20.344.346	17.663.802	3.786.741	3.099.549	5.491.927	10.820.631	10.750.353	48.459.894	152.218.632	163.212.860
Моравске	4	651.900	3.617.686	545.257	67.476	30.000	—	1.645.170	3.087.910	2.068.034	11.713.439	11.701.662
Вардарске	7	169.583	5.331.926	7.914.993	489.817	372.641	91.410	874.178	1.007.506	3.560.318	19.812.372	21.692.208
Укупно за 65 градова (без Београда и бан. центара)	65	61.793.196	68.923.355	74.274.264	7.469.677	3.860.317	17.559.122	27.733.646	71.458.692	84.407.270	417.479.539	428.531.289

Приморске (16,74%), Моравске (18,20%), Дринске (26,48%), Врбаске (26,96%), и Вардарске бановине (38,93%).

Таксе дају преко 15% прихода у градовима Зетске (15,07%), Савске (15,57%), Дунавске (16,93%) и Дринске (17,45%).

Приходи од имања највише дају у градовима Дунавске (9,33%), Дринске (6,08%) и Дравске бановине (5,58%). Најмање дају у градовима Врбаске (0,26%), и Моравске бановине (1,97%).

Приходи од предузећа у градској режији, после градова Управе града Београда, где судали у 1933 г. 55,88%, долазе градови Моравске (43,82%), Савске (41,34%), Дравске (34,64%) и Приморске (32,65%). Најмање имају прихода од предузећа градови Дунавске (11,36%), и Вардарске (19,23%).

Највише зајмова закључују градови Словеначке (Дравске) са 26,41% од свих прихода и Приморске (6,11%). У 1933 г. уопште нису закључили градске зајмове градови бановина Врбаске, Дринске и Моравске.

Најзад из доње табеле бр. 4. види се прегледно висина оптерећења самоуправним дажбинама на једног становника у 1933 г.;

Табела бр. 4

Оптерећење самоуправним дажбинама на 1 становника у 1933 год. у градским општинама*

ГРАДОВИ БАНОВИНЕ	На 1 становника долази													
	Градона	Број становника	Општинских приреза	Општинске откупне личног рада	Општинске трошарине	Општинских такса	Укупно општинских дажбина	Цесног приреза	Бановинског приреза	Наплаћене бановинске откупине лич. рада	Бановинске трошарине	Бановинских такса и осталих дажбина	Укупно у 1933 год.	Укупно у 1932 год.
Дравска (без Љубљане)	3	45,813	79,64	3,46	223,48	226,94	533,47	26,11	115,11	0,02	15,28	12,10	702,09	511,60
Савска (без Загреба)	18	228.398	85,93	9,93	120,88	84,93	301,67	—	32,95	2,50	7,34	16,82	361,28	339,64
Врбаска (без Б. Луке)	1	8.798	18,36	3,30	44,58	24,11	90,35	—	14,13	0,26	1,32	2,28	108,44	100,36
Приморска (без Сплита)	5	70.878	32,09	4,85	48,40	35,80	121,14	—	14,92	1,90	3,34	4,21	145,51	147,59
Дринска (без Сарајева)	6	66.609	22,68	2,49	40,07	61,90	127,14	—	28,90	2,33	2,86	3,36	164,59	177,43
Зетска (без Цегинђа)	5	62.167	48,16	3,39	71,07	54,49	177,11	—	24,06	0,28	2,62	1,65	205,72	219,61
Дунавска (без Н. Сада)	16	432.654	90,00	8,75	40,83	47,02	186,60	—	18,92	8,05	4,74	6,62	224,93	246,59
Моравска (без Ниша)	4	42.306	39,52	1,59	12,89	85,51	139,51	—	24,30	0,18	3,77	2,41	170,17	181,22
Вардарска (без Скопља)	7	138.217	4,77	3,54	57,26	38,58	104,15	—	18,11	1,63	2,01	1,69	127,59	129,85
Београд и 9 бан. седишта.	10	872.974	79,01	12,11	188,31	116,82	893,25	2,31	38,37	1,72	4,05	6,21	448,91	419,34
Укупно у 1933 год.	75	1.963.814	71,31	9,19	121,53	87,03	289,06	1,63	31,80	3,10	4,57	6,91	337,07	
Укупно у 1932 год.	75	1.911.804	72,04	10,18	109,72	90,88	282,82	0,97	25,94	3,57	4,70	4,80		322,80

* Према службеном прегледу — извештају буџетског одељења Министар. финансија.

Највеће оптерећење самоуправним дажбинама имају градови Дравске, Савске и Дунавске бановине и 10 централних градова. Најмање градови Врбаске, Вардарске и Приморске бановине.

Приходи свих 75 градских општина изнели су у 1933 години 1.267,954.681 дин. По висини извора прихода кретало се овако:

1. Прих. од предузећа (брutto)	32,8%	416,047.189
2. Трошарина	18,8%	238.662.577
3. Таксе	13,6%	170,903.443
4. Прирез	9,7%	123,150.629
5. Преостала готовина и наплата дуговних прихода	8,3%	104,295.591
6. Од општинских имања	6,7%	85,389.931
7. Непредвиђени — разни	4,6%	58.621.568
8. Зајмови	3,7%	47,419.077
9. Откупнина личног рада	1,4%	18,045.363
10. Субвенције и помоћи	0,4%	5,419.913

У моменту када се са пуно разумевања увиђа неопходна потреба преуређења комуналних финансија и када се већина наших градова налази пред тешким финансиским

проблемом, социјално правичнијег уравнотежења својих буџета, сматрамо за потребно да на крају ове информативне студије подвучемо још једном неколико наших давнашњих предлога за увођење нових облика прихода у нашим градовима, као и социјално правичну измену старих. Пружајући ово неколико предлога ми смо свесни, да је то само један мали број од богатог резервоара нових и социјално правичних финансиских извора прихода, који стоје савременој градској општини на расположењу:

1) Увођење социјално-правичног прогресивног и диференцираног општинског приреза.

У свима случајевима прогресивног оптерећења или широког пропорционалног пореза, ипак бескрајно мање социјалног, треба ослободити од сваке фискалне обавезе онај неопходни минимум за живот, чију висину има да утврде градска већа, а прогресивно порезовати само вишкове.

2) Законом обезбедити да се све новчане казне, које се изричу по испуњеним делима, као и по свима специјалним законима, (за повреде закона у делокругу једнога града) изричу у корист градске касе, без обзира да ли ће их изрећи градска управа или која друга надлежна власт.

У Француској на пр. по закону још од 1890 г. од свих изречених казни у домену једне градске општине припада општинској каси 80%.

3) да законом буде обавезан савез финансиски слабих суседних општина и да он ни у колико не зависи од воље и расположења општинских управа.

4) Сва општинска добра да се региструју и убаштине, без обзира да ли их сада држи Држава или не, и да се рационалном управом привредно реактивирају. Сва дуговања да се наплате. Уколико Држава дугује кирије за њих, да се заведе систем пореске компензације.

5) Право истраживања руда у домену сваке варошке општине треба да припада општини. А ако дође до организовања експлоатације рудника у већем стилу, онда од целокупног прихода, који општина буде имала, треба Држави признати право на 30% чисте добити.

6) Да се законом дозволи увођење т.зв. „најамног филера”. То је једна врста релативно правичног станаринског пореза. Разуме се, са потребним унифицирањем и реформом овога типа пореза и тачним постављањем његове природе. Да би станарински порез био доиста социјалан, он се има да примени и на власников стан, као и на закупаца, и то: основних 600.— дин. кирије месечно треба ослободити од овога пореза, како у односу на власника, тако и закупца; преко те суме да се вишкови кирије оптерећују у једној благој

и реалној прогресији, тако да се на закуп преко 10.000.— дин. месечно плаћа као максимум 30% станаринског пореза; Станарински порез да почиње са процентом од 4%, а да се заврши са максималном стопом од 30%.

Увођењем станаринског пореза у све наше градове, градске би општине добиле отприлике око 20% финансиских ефеката за остварење свога буџета!

Овај „порез на кућне најамнине” заведен је у свима већим европским градовима. Према подацима, које је Савезу градова стручно поднео г. Фр. Браум, у граду Брну (који има око 270.000 становника, те је најприближнији нашим великим градовима Београду, Загребу и др.) овај порез износи:

10%	на закупе до	500 Ч. кр.
15%	” ” ”	800 ” ”
20%	” ” преко	800 ” ”
25%	” ” ”	1200 ” ”
30%	” ” ”	2000 ” ”
35%	” ” ”	5000 ” ”

Приход општине града Брна од овог станаринског пореза годишње износи 11,500.000 Ч.к. (око 20.000.000 дин.).

У граду Прагу максимални проценат овог општинског пореза износи 25%, а сви станови са закупнином јевтинијом од 400 Ч. кр. (750 дин.) ослобођени су истог. Од наших градова овај порез имају на пример Загреб, Љубљана и Осиек ит.д.

7) Треба завести специјалан градски порез на повећану вредност, земљишта и зграда и то од 5—25%.

Чехословачка је овај комунални порез на т.зв. „вишак вредности имања” увела још од пре 6—7 година са максималном стопом од 25%!

У Чехословачким градовима овај се порез обавезно наплаћује приликом продаје односно преноса непокретног имања. Висина „вишка вредности” утврђује се упоређењем цене, за коју је то имање раније купљено и цене за коју се сада продаје. Та разлика опорезује се:

6%	код прираста	вредности од	10—	20%
8%	” ” ”	” ”	20—	30%
10%	” ” ”	” ”	30—	40%
12%	” ” ”	” ”	40—	50%
15%	” ” ”	” ”	50—	75%
18%	” ” ”	” ”	75—	100%
23%	” ” ”	” ”	100—	150%
25%	” ” ”	” преко	150%	

Ако је опорезовано имање било у власништву продавца дуже од 10 год., односно 20 год. пореска сума „вишка вредности” смањује се за 10% односно 20% од свога укупног износа.

Овај комунално врло правичан порез, — нарочито код градова као што је н. пр. Бео-

град, чија су приватна имања скочила у вредности на првом месту захваљујући поратним скупим комуналним радовима Београдске општине, — доноси огромне суме Чехословачким градским општинама.

Исту врсту пореза имају и градови осталих европских држава, као н. пр. Беч, (са максимир. стопом од 35%), Берлин, Франкфурт, Дрезден, Минхен (са стопом од 20—30% на прираст вредности имања) Келн (са стопом од 10—25%) ит.д. ит.д.

У Швајцарским градовима, као н.пр. Цириху, поред овог пореза на „вишак вредности“, и преносну таксу наплаћује само општина (а не и држава као код нас!) и то прогресивно од 5—20% на укупну продајну суму и од 3—25% на вишак вредности.

Овај је порез на пр. Београду могао да исплати бар све толико скупе експропријације, што би у сваком погледу било потпуно правично.

Исто тако треба препустити нашим градовима и све приходе од свих такса за преносе непокретних имања у атару тога града итд.

8) Градским општинама треба признати право на све таксе од биоскопа, забава, бала, концерата, јавних локала, свих фудбалских и спортских утакмица и коњских трка. Висина ове порезе да расте прогресивно према висини цене улазница, као што је то код аустријских градова (од 10% до 50% од цене). У Бечу се за сваки елитни бал и забаву плаћа општини плашално 10.000 шилинга (90.000 дин.) а таквих елитних забава Беч има годишње преко 20.000. итд.

Многе од ових такса код нас припадају државној каси.

9) Интервенцијом Државе и Савеза градова, настати да се градским општинама обезбеде повољни инвестициони дугорочни зајмови.

Законом се мора завести принцип, да се инвестициони радови не могу заснивати на бази једногодишњег буџетског прихода, него или стварањем инвестиционих резервних фондова или на бази дугорочног хипотекарног зајма.

Конструктивну улогу тих инвестиционих зајмова у комуналном животу једнога града треба истаћи и подвући, јер се за њу нема довољно разумевања ни на најнадлежнијим местима.

10) Завођење ватрогасног пореза треба преуредити на следећим принципима:

а) ослобођење од њега свих пореских обвезника, који имају мање од 2000 дин. месечно породичног дохода, а немају никакве непокретности у градском атару;

б) оптерећење осигуравајућих друштава и њихових филијала са 50% од целокупног износа овога пореза, јер одржавање ватрога-

сних чета највише тангира интересе осигуравајућих друштава и кућевласника;

в) вишкове преко 2000 прихода месечно, односно преко 1000 дин. прихода од зграда, оптеретити пропорционално са 1—15% ватрогасног пореза.

11) Допустити градовима завођење т.зв. малтаринског пореза (увознине) под следећим оградама:

а) да проценат није већи од 5% вредности;

б) да се не порезује роба противно трговинским уговорима;

в) да се не порезује роба (основне животне намирнице), која је према својој природи изузета од трошаринског оптерећења.

Од мањих и по финансиски ефекат другостепених такса и комуналних пореза, поманућемо само примера ради, а не таксативно, неколико од њих:

1) таксе на играње билијара, рулета, карти, куглане, домине, домбуле и све кафанске игре, затим на тенис, голф, и сличне клубове, друштва и приредбе (као што су уведене ове таксе у Француској по декрету од 1926 године);

У граду Брну наплаћује се 1 чк. порезе чак и од оних који само следе игру карата, (кибицери). Сваки играч плаћа 2 чк. а ако је чланарина клуба већа од 100 кч. двоструку суму прве ставке.

2) Таксе на раскошне свадбе и луксузне погребне (на погребне венце, луксузне мртвачке ковчеге, за више од једног свештеника на погребу, на свака свадбена кола, ауто, фијакер итд.);

3) Завођење комуналних такса, на целокупну косметичку робу; помаде, мирисе, депилаторе, ружеве, шминке, бојила за косу, пудер, маникирску робу, косметичке апарате итд.

4) Таксе од 10% на рачунима за бављење после 12 сати ноћу у јавним локалимa где нема женске послуге т.зв. забављачица публике; таксе од 30% на рачунима за бављење у локалимa где има женске послуге, о којој говоримо у првом делу овога прописа;

5) Таксе за сву луксузну робу намењену женском и мушком одевању и обувању, начито: свилену робу, обућу скупљу од 200 дин. и т. д.;

6) Таксе на све деликатесе: ајвар, риблије конзерве, гурманске прерађевине на пр. од гушчије и др. цигерице, месо од фазана и др. луксузне дивљачи; бели хлеб и сва луксузна пецива итд.

Како у аустријским, тако и у чехословач. градовима заведен је овај општински порез на деликатесе и луксузне локале. У Прагу износи 20% а у Бечу 15% од рачуна луксузног ресторана.

Даље завођење комуналне порезе:

7) на луксузне фасаде и балконе, на мале приватне електричне централе, на лифтове,

WWW.UNILIB.RS

луксузне и теретне, на луксузне намештаје, и т. д.

8) на коње за трку, јахање и поније за забаву; и на псе свих врста;

Комунални порез на луксузне коње (за трку, јахање и за раскошну вучу, и т. д.), у већини европских градова доноси уистини велике суме. У Прагу и Брну та општинска пореза на коње износи од једног коња 480 кч. у Берлину 120 марк. (око 2050 дин.), у Бечу 250 шилинга (преко 2000 дин). Франфурту 400 марк. (око 7000 дин.), итд.

Пси су исто тако опорезовани у свима Европским градовима и то према броју паса. Н.пр. у Брну на првог пса износи годишња општ. пореза 200 Кч., а на сваког даљег са повишицом од 50%. У Берлину, поред поделе паса на врсте, на једног пса плаћа се годишње 60 м. (око 1000 дин.), а за сваког даљег пса сума се стално дуплира итд.

Егзотичне птице по кавезима и све остале некорисне животиње исто су тако опорезоване високим општ. порезима.

9) приватне аероплане, аутомобиле, фијакере, чезе, као и сва водена моторна превозна средства: чамце, јахте и т. д.

Сва моторна превозна сретства у Чехословачким градовима опорезована су само градском порезом и то према снази мотора (HP.) од 15 кч. до 1500 кч. годишње.

10) Увести комунални целибатерски порез за нежењена мушка и неудата женска лица, старија од 30 година.

Од њега ослободити све оне, чије је целибатно стање резултат тешке економске ситуације и нарочитих здравствених разлога (акутна туберкулоза, сифилис и т. д.).

11) Увести исто тако градски порез на све бракове без деце као и бракове са једним дететом.

12) завести градски порез на празне плацеве и старе дотрајале зграде у центру града које као ругло сметају естетско-урбанистичком и хигијенском развоју града.

13) увести градски безбедни порез, који ће поред других прихода, сачињавати основицу фонда за одржавање градске полиције.

Овом порезу подлеже:

Сви они који имају радње и непокретну имовину, а на првом месту банке и индустријска предузећа.

Осигуравајућа друштва треба опорезовати знатном комуналном порезом још и за здравствену асанаацију града, јер они од асанационих установа имају непосредног материјалног интереса због тога што све те здравствене установе врше смањивање морталитета.

14) Комунални порез на луксузне станове Овај комунални порез (који обично служи за изградњу малих и сиротињских станова) дужни су да плаћају сви они становници који запремају више станбених просторија пре-

ко одређеног максимума. Станбени максимум предвиђа се према локалним приликама сваког града. Ми смо у нашем делу о *Праву на стан** пледирали да станбени максимум буде 90 м³ станб. простора, док н. пр. град Брно нормира да на свако лице респективне породице дође по једна соба максимум плус једна заједничка, с тим да се собе са преко 40 м² имају рачунати као две.

Овај порез у чехословачким градовима (Прагу, Брну итд.), креће се годишње:

ако прекорачење максимума износи 1 собу	20 Кч.
" " " " 2 "	500 "
" " " " 3 "	800 "
" " " " 4 "	1200 "
" " " " 5 "	2500 "

и свака даља соба по хиљаду чехосл. круна.

15) Порез на самачке станове и гарсонјере, са ослобођењем самачког стана, чија је цена испод 400 дин. месечно.

У Брну овај порез износи од 10—12%, а у Прагу 10% и то с тим да се истог ослобађају: чиновници, ђаци и сви они који тај порез плаћају мање од 150 кч. месечно.

Гарсонјере су опорезоване са 30—35% од закупне цене.

У даљем преуређењу комуналних финансија треба нормирати, да Држаза одреди градским општинама сталне годишње дотације (или да им призна право партиципације у извесним државним пореским приходима) за вршење послова из пренесеног делокруга, за све неизбежне терете по многим специјалним законима и за снижење бар једног дела терета око издржавања материјалних расхода многих државних надлештава.

За саму ствар ирелевантно је у којој ће се форми јавити ова накнада: да ли у облику сталних буџетских дотација, да ли у признању права партиципације на извесне државне пореске приходе или у ком трећем облику.

Градске општине законом се морају ослободити за давање (респ. плаћање) зграда за полициске средске канцеларије и издржавање њихових материјалних издатака (огрева, осветљења и т. д.), чији терет издржавања треба да падне на Државу или бановину, јер те територијалне надлежности средских канцеларија не поклапају са доменом рада градских управа.

Мали је број специјалних закона, који бар један део своје администрације и својих расхода није бацао на општине, у овом случају на градске. Морају се ништити сва материјална оптерећења општина по свима специјалним законима, с тим да она прелазе на респективне државне и бановинске касе, сем оних које имају непосредно везе са градом и његовим привредним, културним или уопште социјалним напретком. Али и у томе случају на те тере-

* У штампи — издање књижаре „Светлост“ 1935 г.

те треба да да свој пристанак градско веће. У противном да Државни савет решава у крајњој инстанцији.

итд., итд.

* * *

Једно је несумњиво. Ми стојимо пред бурним социјалним догађајима целог цивилизованог света. То виде сви државници од најконзервативнијих до најнапреднијих. Сви се слажу бар у тој једној констатацији: Да су многе старе привредне форме преживеле, да оне коче даљи економски темпо, и да се на комунално финансиску политику не може гледати не само предратним очима, него чак ми овако како је она посматрана пре две и три године. Природно да и ми не можемо више правити буџете, и водити комуналне финансије онако како је то било у оне старе и тихе дане нашег патријархалног живота. Мора се храбро кидати са штетним традицијама и ићи напред те и кроз комуналну политику помагати све добронамерне напоре да се народ без потреса поведе новим и бољим путевима друштвеног прогреса, који ће му обезбедити мир и срећнију будућност...

Нов дух времена императивно захтева нове оријентације; измењена економска ситуација, критична баш зато што је пуна хаоса, захтева нове и брзе методе рада. Нојизам је у приватном животу штетан; у животу државе и муниципије — катастрофалан! Од Рузвелта до Хитлера, цео свет, сви водећи кругови виде да су патријархални методи управљања у Држави и општини преживели, и сви су настали да их замене по неком снажном акцијом, истина у већини реформаторско-утопистичког или палијативног ефекта.

Али илузорни реформизам треба одвојити од комуналне политике која је искључиво локалног карактера. Градским самоуправама треба брзо дати један савремен и либералан закон о комуналним финансијама. Ако је игде широка самоуправа могућа и корисна, корисна је ту. Не треба се плашити финансиског слободоумља. На против. Већа опасност

је од данашњег финансиског реакционарства. И баш тога ради потребно је у закон унети опште линије комуналног рада испод којих се не може да креће финансиска аутономија градова, потребно је и ако нетаксативно, изнети један комунално-социјални програм градских општина, обавезан безусловно за све градове. Испод назначене у закону мере не може се ићи, него само преко ње. Државна надзорна контрола, тај највиши финансиски „вето“, не треба да се садржи у црвеној цензорској писалици, него у сузбијању градских општина да избегавају финансиске терете и пропуштају да изнађу финансиски реалну подлогу за своје велике социјално-комуналне програме. Од ускогруде финансиско-бирокарске диктатуре треба прећи на високу културно-социјалну иницијативу... —

Оздрављење комуналних финансија није тако ни лака, ни проста ствар. Што је најстрашније — оно само у пола лежи у компетенцији градских општина. Друга је половина у рукама Државе. Није само у питању Закон о самоуправним финансијама. Потребна је читав серија закона: од реформе државног финансиског и пореског законодавства, па до доношења низа закона са нотом социјалне правичности: закона о сузбијању скупине, закона о становима, закона о сузбијању неупослености итд. Уз њих и читав низ уредаба и правилника, као нпр. уредбу о општ. предузећима у циљу регулисања тржишних цена, уредбу против фалсификовања робе, итд., итд. —

Све је то тесно повезано са проблемом оздрављења градских, самоуправних финансија, као што су све привредне манифестације једног града, па и целе државе, органски везане за комуналне финансије.

Зато би се само свестрано комбинованим мерама успело да се бар донекле изађе из ове финансиске ситуације наших градова, која је парализовала цео живот градова и од градских муниципија створила анемична административно-управна бића и полицијске подекспозитуре, и ако су градске општине одређене историјском логиком догађаја да буду живе и снажне установе за подизање животног стандарда својих грађана.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
Ј
И
О
Т
Е
К
А

А. Б. Херенда

секретар Одељка за штампу, туризам
и културну пропаганду Гр. Б.

Велико опадање грађевинске делатности у 1934 години

Има већ пет година како у Београду не постоји више криза станова у дословном смислу те речи. То јест, данашњи број расположивих станова у Београду сасвим је довољан да прими београдске становнике.

Но, решењем овога проблема, који је дуго година после рата био у Београду акутан више него ли у ма ком другом граду Европе, није решено и станбено питање. Поред сасвим довољног броја станова, Београђани су у великој већини приморани да станују под врло тешким условима.

Узроци леже у: 1. Нехигијенским условима; 2. Скупим киријама.

Најчешће ова два узрока иду заједнички. То јест, услед скупих кирија, Београђани су приморани да траже јевтиније станове, који не одговарају ни основним хигијенским условима. Врло често и они који могу да плате већу кирију станују у нехигијенским и неудобним становима, јер се у прво време послератне изградње Београда, управо до пре најкраћег времена, много више полагало на то да се што пре подигне кућа и издаду станови, него да ти станови одговарају условима хигијене и удобности.

Ипак, послератне куће биле су у стању да пруже становницима много боље хигијенске услове, него ли предратне.

Пишући о станбеном питању, г. др. Милослав Стојадиновић, који се после рата налазио на челу Одељења за станове Министарства социјалне политике, осврћући се на предратне станове, вели:

„До рата проблем је био у томе, што је постојао безброј рђавих станова, рабатних и влажних, о којима анкета Општине београдске извршена 1907 године, коју је организовао један од наших најбољих статистичара, поч. др. Драгиша Ђурић, даје поражавајуће резултате. На хиљаде износио је број станова који су били влажни и неупотребљиви, а тако исто на хиљаде је било и таквих, где висина од таванице до пода није износила ни два метра”.

Старе куће и нова предраћа.

Да ли се данас то стање поправило?

Можемо слободно одговорити, да је поправљање станбеног стања у том погледу само

релативно. Срушене су многе старе нехигијенске куће, да би уступиле место новима, али то је било већином само у центру и у реонима ближе центру. У крајевима даље од центра, а нарочито на периферији, готово све предратне куће су остале, са свима оним страшним условима који су горе наведени, па чак и погоршани услед веће старости. Томе треба додати један огроман број преко ноћи скрпљених учерица, које су успеле да створе читаву жалосна нова београдска предграђа, као што су Пиштољ-мала, Јатаган-мала, Прокоп, Шпорет-мала, Маринкова бара ит.д., од којих су до сада нека срећом порушена, али их је ипак још доста остало.

У станбеној анкети Београдске општине извршеној 1931 године, г. Слободан Видаковић, говорећи о овој врсти станова, вели:

„Срећа је, велика срећа и за становнике ових учерица, и за Београд, што није доживео при оваквим околностима каквоу нову епидемију пегавог тифуса, или колере, јер би доиста био десеткован, а можда и преполовљен. А да су ове јазбине... на првом месту главни разлог што је Београд најтуберкулознија варош на свету — то је више него јасно”.

Према попису од 1931 године Београд је имао 22.983 куће за становање. Међутим, од 1919 па до конца 1932 године, подигнуто је у Београду нових кућа 4.137. Под претпоставком да је за подизање сваке нове куће порушена једна стара, што није увек био случај, (јер су нове куће подизане и на празним плацевима), остало је ипак у Београду још 18.846 старих кућа, што претставља 78,1%. А може се слободно тврдити, да у њима бар три четвртине станова, т. ј. 75%, не одговарају ни основним хигијенским условима, док се сигурно 50% налазе у истом онаквом стању, у каквом их је затекла анкета Београдске општине 1907 године. То се, уосталом, потврдило и станбеном анкетом Београдске општине из 1931 год.

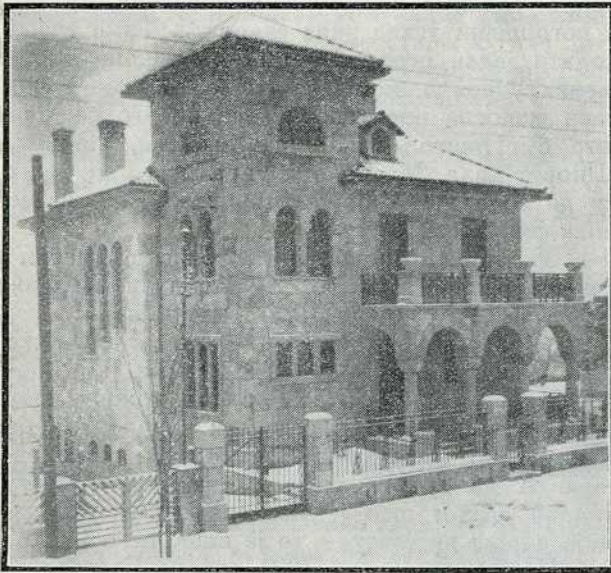
Београдске куће нису тражене за Београђане.

Питање скупих кирија није још никако скинуто са дневног реда. Истина, кирије су последњих година у Београду пале. Тај пад креће се код малих станова око 20%, а код

великих 40%, па и више. Али, кирије су ипак још сувише скупе према платежној снази Београђана.

Г. Богдан Крекић, у анекти Београдске општине о малим и радничким становима 1933 године, вели:

„Поратна грађевна делатност у Београду, на жалост, није водила рачуна о економској снази београдских грађана. Она није водила рачуна о томе да у Београду, 80% његових грађана живе од плате, пензије, наднице или издржавања, а 10% од самосталне привреде. Приходи 85% београдских грађана, оних дакле који живе од плате, наднице, пензије или издржавања, просечно не износе ни 2.000 динара месечно. Што се радника тиче, њихов просечни месечни приход не може никако да се узме са више од 1000 динара.

Једна модерна зграда, у улици Гледстоновој (из грађевинске делатности 1934 г.)

Изаратне београдске грађевине, са просечном ценом од скоро 64.000 динара од себе са нузпросторијама, нису дакле грађене за становништво београдско, које представља 85% његове целине”.

Не улазимо даље у третирање хигијенских услова и кирија београдских станова, јер су врло исцрпан материјал о томе дале две анкете Београдске општине по питању станова, које су, под руководством Одељка за културно-социјалну пропаганду и штампу, извршене 1931 и 1933 године, а резултати са многобројним студијама објављени су у „Београдским Општинским Новинама” бр. 4 од 1931 године и бр. 7—8 од 1933 године.

Главни задатак овога чланка је, да претстави грађевинску делатност у Београду у прошлој, 1934 години, у односу на грађевинску делатност од после рата на овамо.

Послератна грађевинска делатност.

Послератна грађевинска делатност у својој огромној активности, прошла је кроз разне фазе, које се, до 1932 године, по својим основним карактеристикама, даду поделити у шест периода, и то:

1. Период неизвесности, 1919—1921 год.
2. Период прве грађевинске активности, 1922—1923 године.
3. Период попуштања, 1924—1925 год.
4. Период највеће грађевинске активности, 1926—1928 год.
5. Период несигурности, 1929—1930 год.
6. Период нове грађевинске акције, 1931—1932 год.

I период

У првом периоду неизвесности зидало се врло мало. Капитали или нису били још формиран, или нису били сигурни у добар план на грађевинском пољу, или су иначе наилазили на добре зараде у другим пословима и предузећима, у добу највећег послератног просперитета.

У овоме периоду подигнуто је свега 5,63% свих грађевина подигнутих до краја 1932 године. Осећа се тенденција подизања кућа у висину, али се ипак још већина кућа задржава на приземљу, према предратном типу, те су 57% нових кућа приземне, 25% на један спрат, а 18% са више спратова. Једна кућа има просечно 1,59 спратова.

Као што су се у Београду и пре рата зидале готово редовно куће са неким станом за издавање, јер је рентабилитет издатих зграда био баш у Београду увек нарочито добар, тако и у првом послератном периоду нису изостављени станови за издавање, што се види по броју станова у новим зградама. Зграда са једним станом било је свега 33,4%, а на сваку зграду дошло је просечно 2,37% станова.

Истакнута карактеристика првог послератног грађевинског периода су велики станови. На један стан долазило је просечно 2,95 соба, поред осталих нузпросторија. Као маркантна новина долази и обраћање пажње на хигијену, која је до рата била у Београду доста велика реткост. Изграђују се тако купатила у знатном броју и на сто станова долази 52,9 купатила. Интересантно је, међутим, да је 1919—1920 године подигнуто чак 77,5 укпатила на сто станова. То је уједно била рекордна цифра, јер није ни достигнута ни премашена све до прошле, 1934 године, кад су кућевласници, услед све веће опасности да станови остану неиздати, морали обратити специјалну и савесну пажњу на удобности и хигијенске услове стана.

Просечна цена једне собе са нузпросторијама износила је 66.223 динара, а једне зграде 493.091 динар.

II период

У другом периоду, периоду прве грађевинске активности, тенденција вишеспратних зграда нагло прокрчава пут. У томе периоду подигнуто је 16,53% свих нових зграда до краја 1932 године. Године 1922 постигнута је чак највећа висина зграда, која је просечно износила 2,43 спрата, а тучена је тек прошле 1934 године. У целом пак другом периоду просечна висина зграда износила је 2,35 спрата.

Приземних зграда подигнуто је 41,3%, једноспратних 20,4%, а вишеспратних 38,2%. Једна зграда имала је просечно 3,41 станова. Зграда са једним станом било је 30,9%. Станови су претерано велики и имају просечно 3,10 соба са узредним просторијама. Година 1923 туче чак рекорд са 3,52 собе на један стан и те године грађени су највећи станови у Београду. На сто станова долази 54,8 купатила.

Просечна цена једне собе са нузпросторијама је у другом периоду 83.398 динара, а једне зграде 915.037 динара. Треба истаћи да је година 1923 постигла највеће цене соба и зграда, тако да је у тој години једна соба са нузпросторијама стајала просечно 96.530 динара, а једна зграда просечно 1, 219.771 динар.

III период

У период попуштања улази се 1924 године и траје до краја 1925 године. Број нових зграда смањује се на свега, 5,13% од свих зграда подигнутих до краја 1932 године. Просечан број спратова смањује се на 1,98. Број приземних кућа повећава се на 46,8%. Број једноспратних зграда повећава се мало, на 26,3%, а број вишеспратних зграда опада на 26,8%. Једна зграда има просечно 3,39 станова, а са једним станом има 32,6% зграда. Станови су ипак још увек велики и имају просечно 2,85 соба са узредним просторијама.

И хигијенски услови у овоме периоду се погоршавају. На сто станова изграђено је свега 50,8 купатила, те је, у хигијенском погледу, ово најлошији послератни грађевински период.

Међутим, грађевинске цене су високе. Једна соба са узредним просторијама стаје просечно 87.195 динара, а једна зграда просечно 841.739 динара.

IV период

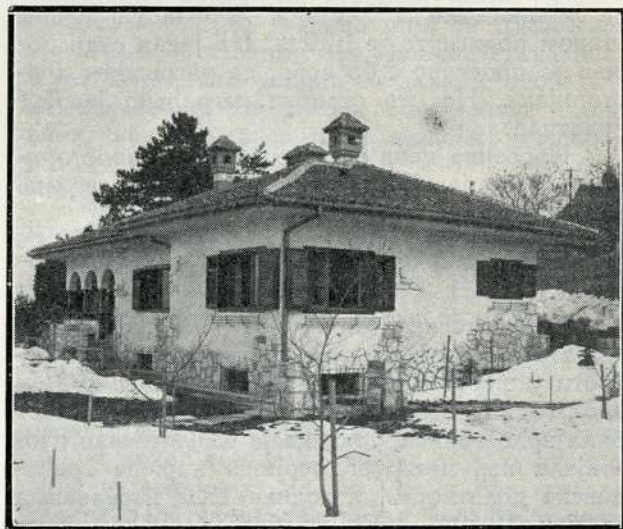
Застој грађевинске делатности у трећем периоду изазвао је свакако пад цена у грађевинској индустрији. Заиста, у четвртном периоду, који траје од почетка 1926 до краја 1928 године, просечна цена једне собе са нузпросторијама износи 55.449 динара, према 87.195 динара у трећем периоду.

Четврти период је период највеће грађевинске активности у Београду и траје пуне три године. У овоме периоду изграђено је 33,49% свих послератних зграда до краја 1932 године.

У четвртном периоду на једну кућу долази просечно 2,05 спратова. Приземних зграда подигнуто је 38,8%, једноспратних 31,8%, а вишеспратних 29,4%. На једну зграду долази 3,21 станова. Са свега једним станом подигнуто је 28,1% зграда.

Већ се појављује извесна тенденција за изградњу мањих станова и на један стан долази просечно 2,75 соба уз нузпросторије. Хигијенски услови се поправљају и на сто станова долази 61,5 купатила.

Просечна цена једне зграде била је 494.099 динара, а једне собе са нузпросторијама, као што смо већ казали, 55.449 динара.

Једна вила на Сењаку (видана 1914 г.)

V период

Под првим ударцима кризе, кад је настало јако колебање у целом привредном животу, улазимо у период несигурности београдске грађевинске делатности, који траје од 1929 до краја 1930 године.

Грађевинска делатност је у овоме периоду много попустила. Подигнуто је свега 12,7% од свих зграда изграђених до краја 1932 године. Једна кућа има просечно 2,07 спратова. Број приземних зграда повећава се на 40,8%. Једноспрат. зграда подигнуто је 32,9% а вишеспратних 26,4%. Једна зграда има просечно 3,31 станова. Зграда са једним станом подигнуто је 37,1%. На један стан долази просечно 2,51 соба, са нузпросторијама. На сто станова долази 63,4 купатила.

Просечна цена једне собе са нузпросторијама је у овом периоду била 57.456 динара, а просечна цена једне зграде 481.685 динара.

VI период

ТАБЕЛА

грађевинске делатности у Београду
1934 године у упоређењу са 1927 и 1932 год.

	1927 година	1932 година	1934 година
Број подигнутих зграда	692	655	259
Просечно спратова на једну зграду	2,02	2,13	2,57
Колико % приземних зграда	36,5	43,7	64,9
Колико % зграда са 1 спратом	36,2	30,0	39,1
Колико % зграда са више спратова	27,3	26,3	24,4
Просечно станова на 1 зграду	3,16	3,27	3,75
Колико % зграда са 1 станом	20,5	40,4	52,1
Просечно соба на 1 стан	2,77	2,59	2,59
Колико купатила на сто станова	64,0	74,8	79,1
Просечна цена једне зграде, динара	482.811	387.436	376.899
Просечна цена 1 собе са нузпросторијама дин.	55.033	45.671	38.797

Године 1930 улазимо у шести период грађевинске делатности, који траје до краја 1932 године. То је период нове грађевинске акције.

Капитали, с једне стране због слабог рентабилитета у свима привредним гранама, налазе ипак најсигурнији рентабилитет у кућевласничкој ренти; с друге стране већ нагомилани капитали у рукама појединаца подижу лепе и луксузне куће и виле за лично становање и уживање. У погледу хигијенских услова станови из овога периода су најбољи и далеко превазилазе све раније изграђене станове. Цене зграда у знатном су опадању.

У овоме периоду подигнуто је 20,99% свих зграда до краја 1932 године. Просечна висина зграда износила је 2,17 спратова. Приземних зграда било је 39,9%, једносратних 32%, а вишеспратних 28,1%. Једна зграда имала је просечно 3,52 стана. Зграда са једним станом подигнуто је 37,2%. На један стан дошло је просечно 2,45 соба, са узредним просторијама. На сто станова изграђено је 70,1 купатила.

Просечна цена једне собе са нузпросторијама била је 47.661 динар, а једне зграде 402.199 динара.

Грађевинска делатност у прошлој години

Грађевинска активност у 1934 години издваја се по својим карактеристикама од делатности у шестом периоду, који обухвата 1931 и 1932 годину. Док је у томе периоду активност била врло велика, тако да је сасвим мало изостајала иза четвртог периода највеће грађевинске делатности, а година 1932 забележила је чак 12,50% укупног броја зграда према 13,21% у 1927 години, години највеће активности, докле 1934 година бележи нагли пад грађевинске делатности. Према 1927 години подигнуто је у 1934 години свега 31,4% зграда, 40,1% спратова и 37,2% станова, а према 1932 години 33,1% зграда, 40,1% спратова и 37,9% станова.

Као што се види, само према 1932 години грађевинска делатност по броју зграда опала је у 1934 години за две трећине. Детаљнији преглед даће нам наша табела о грађевинској делатности у 1934 години, у упоређењу са 1927 годином, као годином највеће грађевинске активности, и 1932 годином.

У години 1934 једна кућа имала је просечно 2,57 спратова, а то је највећи број спратова после рата. Најмањи просечан број спратова забележен је 1919—1920 године са 1,54.

Приземних зграда подигнуто је 1934 године 64,9%, а и то је такође највећи број приземних зграда после рата. Најмање приземних зграда подигнуто је 1928 године, са 36%. Зграда са једним спратом подигнуто је 1934 године 39,1%, те је и то највећи број

после рата. Најмање једносратних зграда подигнуто је 1922 године, са 20,1%. Вишеспратних зграда подигнуто је 1934 године 24,4%, према највећем броју од 36,8% године 1922 и најмањем броју од 19,7% године 1921.

Једна зграда имала је 1934 године просечно 3,75 станова, а то је највећи број после рата. Најмањи просечан број забележен је 1921 године са 2,31 станова на једну зграду.

Зграда са једним станом подигнуто је 1934 године 52,1%, а то је највећи број после рата. Најмањи број зграда са једним станом подигнут је 1927 године, са 20,5%.

На један стан у 1934 години изграђено је просечно 2,59 соба са узредним просторијама. Највећи станови грађени су у 1923 години, са просечно 3,52 собе, а најмањи 1931 године, са просечно 2,22 соба, поред нузпросторија.

На сто станова изграђено је 1934 године 79,1 купатила. Ова година показала је у томе најбоље хигијенске услове после рата. Најгоре хигијенске услове дала је грађевинска делатност 1921 године, са свега 28,3 купатила на сто станова.

Просечна цена једне собе са нузпросторијама била је 1934 године 38.797 динара. То је најјевтинија цена постигнута после рата. Најскупља цена била је 1923 године, кад је за једну собу са нузпросторијама износила просечно 96.530 динара.

Просечна цена једне зграде била је 1934 године 376.889 динара, што је, такође, најјевтинија просечна цена после рата. Најскупља је била 1923 године, кад је износила просечно за зграду 1,219.771 динар.

Особине грађевинске делатности 1934 године

Из горњих цифара видимо следеће маркантне особине грађевинске делатности 1934 године:

1. Те године грађевинска делатност је остала скоро са две трећине према 1932 години.

2. Те године једна нова кућа имала је просечно највећи број спратова.

3. Те године подиђнут је највећи број приземних зграда.

4. Те године подиђнут је највећи број једносратних зграда.

5. Те године је једна зграда имала просечно највећи број станова.

6. Те године подиђнут је највећи број зграда са једним станом.

7. Те године подиђнут је процентуално највећи број купатила.

8. Те године била је најјевтинија просечна цена једне собе са нузпросторијама.

9. Те године била је најјевтинија просечна цена једне зграде.

Какви се закључци могу из тога извести?

1. Да је средњи капитал пред исцрпљењем, те се више не може пласирати у грађевинску делатност (услед тога велики пад грађевинске делатности). Остаје велики капитал, који зида с једне стране велике куће за ренту (услед тога долази просечно највећи број спратова и просечно највећи број станова на једну зграду), а с друге стране куће и виле за лично становање и уживање (услед тога највећи број зграда са једним станом, приземних и са једним спратом).

2. Да се последњи остаци средњег капитала спасавају обезбеђујући кров над главом, са евентуалним покривањем режијских трошкова и малом рентом (највећи број зграда са једним спратом).

3) да се побољшавају хигијенски услови (највећи број купатила), с једне стране услед тога, што се куће подижу за лично уживање, а с друге стране због оспособљења станова за издавање за успешнију конукренцију.

4. Да грађевинска индустрија обара цене (услед тога најјевтиније просечне цене зграда и просторија), што је неминовна последица опадања грађевинске делатности.

А то велико опадање грађевинске делатности доноси две рђаве последице становништву престонице:

1. Пошто се број нових станова све мање изграђује, нема изгледа да би кирије, услед већег број неиздатих станова, могле пасти у скороје време до границе која би одговарала просечним приходима београдских становника. Тако ће велика већина и даље становати у нехигијенским, неудобним и нездравим становима, каквима располаже највећи део предратних кућа.

2. Остаје без посла један велики број радника, стручњака, техничара и инжењера, која је налазио запослење у грађевинској струци. Факта су нам већ то доказала. Незапосленост у грађевинској струци расла је у Београду овим темпом: у октобру 1933 године 443 незапослених; у јануару 1934 године 885 незапослених; у априлу 1934 године 976 незапослених; у јулу 1934 године 1047 незапослених.

И тако, док је постојала у току прошле зиме највећа нада да ће велики број незапослених наћи запослење кад у пролеће отпочну сезонски грађевински радови, баш та струка донела је једно од највећих разочарења, јер је беспослица у грађевинској струци, која је у зиму 1934 године, између 26 група професија, стајала на четвртном месту, дошла усред лета, дакле онда кад је требала да буде најмања, чак на треће место, пошто се и бројно повећала, за свега девет месеци, са 57,7%.

Јавна говорница

Инж. Сава Николић,
претседник Набав. задруге особља града Београда

Значај набављачких и станбених задруга за службенике Београдске општине

И у редовним приликама а по готову у времену данашње тешке економске кризе наше животне потребе, нарочито оне које су везане са осигурањем наше будућности, упућују и нас службенике Београдске општине да приступимо организовању своје задруге, пошто би она, по досадањем искуству најбоље одговарала нашем сталешком положају и имала највише услова да оствари ове наше животне потребе.

Са тих разлога, као и у циљу свестране узајамне помоћи, а у нади да ће нам наши претпостављени у границама закона и стварне могућности изаћи у сусрет и тиме омогућити спровођење наше акције, покушали смо са оснивањем наше прве набављачко-станбене задруге.

Сви покушаји на регистравању овакве једне корисне установе остали су до скора без позитивног резултата. Рад наше прошлогодишње скупштине, одржане у згради Главног савеза Срп. земљорадн. задруга у Београду као и наше заузимање да делање задруге правно поставимо и Правила потврдимо остали су без икаквих позитивних резултата. Првостепени суд за град Београд одбио нас је са мотивацијом: Да треба да се као самоуправни службеници уписујемо у постојећу задругу Државних службеника. Срески суд у Земуну, који је регистровао многе задруге у Београду „са седиштем у Земуну а пословницом у Београду“ одлучио је да је за нас ненадлежан, он као Срески суд, већ да та регистрација спада у надлежност Округног суда Сремске Митровице, који нас је опет и по други пут у „Коначном решењу наше молбе“ одбио као месно ненадлежан § 226 Трговачког закона.

У немогућности, дакле, да регистрацију своје задруге спроведемо после толиких покушаја те да за пословање исте користимо законом предвиђене олакшице, морали смо прибећи чл. 7 тач. 3 закона о Земљорадничким занат. задругама, који дозвољава да се област задругина простире и ван седишта исте. Тако смо сада и по други пут одржали оснивачку скупштину у Жаркову и на истој спровели

све законом предвиђене радње, примљена Прравила на скупштини доставили смо Округном суду за округ Београдски, који их је 23 прошлог м-ца потврдио и наше пословање одобрио.

Тако су службеници Градског поглаварства добили, најзад своју задругу.

По чл. 3 ових потврђених и одобрених Правила задатак је задруге да набавља све животне намирнице за рачун својих задругара, да се стара о набавци финансијских сретстава и спроводи изградњу службеничких станова и уопште да се стара о привредно-културном напретку својих чланова.

Задруга постоји (чл. 4 Правила) правно од дана када је Суд увео у задружни регистар, иста је основана на неодређено време, ради, престаје и ликвидира према одредбама закона о земљорадничким и занатским задругама.

Према чл. 5 задругари у задрузи могу бити: сваки онај-она грађанин-ка који је запослен у Градском поглаварству града Београда, Становници села Жаркова, пензионери-ке Градског Поглаварства гр. Београда и сва она лица која примају сталну помоћ од Градског поглаварства гр. Београда као и установе које су код њега субвенционирани.

Управа задруге активно ради на уписивању нових задругара и јачању своје организације.

С обзиром на финансијске тешкоће уплата удела (један удео износи 100 дин. а сваки задругар је дужан да уплати најмање један) може се вршити по чл. 14 Правила у месечним ратама.

У самом почетку Управа задруге је наишла са пуно оправданих разлога на врло леп одзив код особља Градског поглав. У задругу се уписују како старешине-шефови појединих одељења: инжењери, лекари, правници са по више од 10 година службе тако и сами физички радници-дневничари, који су уполсени на свима општинским пословима, тако да се Управа задруге нада да ће се скупштина ове године одржати са једним импозантним бројем општинских службеника.

Својевољно задружно удруживање службеника као и одзив који је Управа код својих претпостављених наишла не само да је потпуно оправдан већ заслужује признање свију оних који нама, општинским службеницима, желе што скорији излаз из тешког финансијског стања и лепшу будућност.

Напредно задругарство је несумњиво један од неопходно потребних елемената и доказа социјалне и сталешке стабилности. Зато је и разумљиво што се код нас, на задружној основи неорганизованих службеника Београдске општине појавила жеља за спровођење једне овако значајне и корисне установе. Наши нам материјални и морални интереси диктирају да се у задругу удружимо и да преко ње свестрано деламо на сваком материјалном побољшању наше заједнице, јер ћемо само тако бити у стању да до краја издржимо тешко данашње стање, чије неповољне последице још увек потискују готово сваки изглед на повратак нормалном животу и у нама убијају наду на бољу будућност.

Успешан рад постојеће задруге као и њена корисна делатност, треба да буде један од најјачих разлога за оправдану пропаганду нашег удруживања, тим пре што су досадањи завидни резултати стварно добијени на задружном пољу рада, не само код нас већ и у целоме свету, показали од колике неоцењиве користи могу бити задруге, нарочито набављачко-потрошачке и станбене за нас службенике градских општина.

Наша ће задруга искључити посреднике на пласирању свих животних намирница: прерађених и непрерађених, потребних нашим члановима, чиме ћемо успети да их добијемо по минималној цени која у сваком случају мора бити мања од оне коју добија неорганизован потрошач у слободној трговини.

Уосталом, када је у питању (то је данас у овоме економском хаосу, у овој незапамћеној привредно-финансијској и моралној кризи) јачање наше задруге, ми треба да будемо свесни тога да оно није лако изводљиво, али несмемо исто тако ни за тренутак заборавити да ће се у најскоријој будућности углед ове наше организације и њен рад морати ценити према јачини њене бројне моћи.

Санирању наших садањих поремећених материјалних прилика, односно раду на обезбеђењу нашега дома треба првенствено да се посветимо, јер само онда када нам на породичном дому буде све у реду, бићемо у могућности све своје снаге употребити сваки на своме пољу рада за добро и напредак нашега града и наше државе.

Ако будемо свесно и са планом радили на подизању ове наше организације и њен рад

спроводили на здравој основи нераздваја нас дуго времена од доба када ће и код нас наступити нов полет и снажан развој у свима правцима.

Сматрам за своју дужност да као претседник управног одбора наше задруге на овом месту, у нашем службеном часопису изложим у кратким потезима главни циљ њеног оснивања.

Потребно је пре свега да нагласим да наше задругарство, мора бити слободно, што значи да ступање у задругу и иступање из ње ни у ком случају не може бити принудно, као што је случај са појединим постојећим задругама чиновничког реда, већ само по индивидуалној убеђености — слободно.

У нашем слободном задругарству, на којој је основи и рад наше задруге постављен, сви смо једнаки, према томе сваки искрени и прави задругар треба да заузме становиште да сви задругари треба да раде за добро једног задругара и један за све.

У низу претстојећих послова, које ће Управа задруге преузети на себе после скупштине, намеће се и питање подизања колоније станова општинским службеницима, по готову када се има у виду да би се тиме у многоме олакшало и решење станбеног питања осталих Београђана.

Питање оснивања заједничке мензе, заједничке пекарнице, радионице одела, веша и обуће такође су актуелна питања која нам се сама намећу када се тиче одбрана наших животних интереса.

Позитивни резултати овога претстојећег рада као и користи које би ми потрошачи од њега имали, довољно су нам познати као и факат да штету од оваквих задружних установа има да подносе само посредници велики и мали а са њима и сви остали, који се баве разним спекулацијама у корист своју а на штету свију нас, потрошача.

Интереси, који нама службеницима Београдске општине диктирају да се удружимо и на задружној бази, имају обележје општег значаја; они су заступљени како код финансијски јачих тако и код најсиромашнијих наших сарадника.

Из свега до сада изложеног да се закључити, да када будемо имали у нашој Београдској општини јаку и здраву задругу њеног особља, имаћемо у сваком погледу организованог и осигураног службеника, а када ми службеници будемо осигурани и саме општинске управе спроводиће лакше своје комуналне програме на задовољство свих Београђана.

Најтеже кризе и најјаче ударце лакше ћемо поднети и када се будемо економски удружили но овако појединачно.

Политички живот Београда:

Претставници града Београда умолили су претседника Краљевске Владе г. Богољуба Јевтића да се прими за носиоца Земаљске листе

После читавог низа законских и других мера за привредни и финансиски препорођај наше државе, Краљевска влада одлучила је, да путем избора консултује расположење југословенског народа и изврши консолидацију политичких прилика у држави. Расписивањем мајских избора политички живот Београда добио је у месецу фебруару снажнију пулзацију. Она се све јаче осећа. Нарочито се осећало живо интересовање за истицање кандидатских листа, односно оних политичких личности и вођа, који ће на претстојећим изборима бити носиоци земаљских листа.

Претседник града Београда г. Влада Илић, инспириран жељама својих грађана, као њихов еминентни тумач, са осамдесет угледних грађана Београда и са члановима Гратског већа, посетио је претседника Краљ. владе г. Богољуба Јевтића, и умолио га да се одазове једнодушним жељама престоничких грађана, те да се прими за носиоца земаљске листе.

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ Г. ВЛАДЕ ИЛИЋА

Депутацију престоничких грађана претседник Краљевске владе г. Богољуб Јевтић примио је у своме кабинету. Вођа депутације елитног претставништва Београда, претседник г. Влада Илић поздравно је г. Јевтића овим бираним речима:

„Господине Претседниче,

Побуђени декларацијом Краљевске владе, којој сте Ви на челу и мерама које је Краљевска влада већ досада предузела у духу своје декларације које иду на то, да коначно консолидују политичке прилике у нашој отаџбини, и да, дајући маха свима гранама привреде, ублаже кризу и повећају благостање целог нашега народа; угледни претставници и грађани престоничкога града Београда и већници Гратског поглаварства решили су због тога, да Вас умоле, Господине Претседниче, да се примите за носиоца земаљске листе за скоре изборе народних посланика.

Они ово чине из признања према Вашем досадањем раду и са пуно вере да ће и даљи рад Краљевске владе ићи истим путевима.

Умољен од овог елитног претставништва града Београда да будем тумач његове жеље, ја се врло радо одазивам, а Вас молим, да будете љубазни и саслушате претставку коју Вам оно подноси.

Свршетак говора претседника г. Владе Илића присутни су поздравили одушевљеним клицањем: „Живео претседник Краљевске владе г. Богољуб Јевтић.”

ГОВОР Г. МИЛУТИНА СТАНОЈЕВИЋА

После говора претседника Београда г. Владе Илића, г. Милутин Станојевић, б. народни посланик за

град Београд, и претседник Трговачке коморе, прочитао је претставку претставништва града Београда упућену претседнику Краљевске владе г. Богољубу Јевтићу, а која гласи:

„Господине Претседниче,

Декларацију Краљевске владе, којој сте ви на челу, примили смо са највећим интересовањем и задовољством.

Јака привредна криза, која већ неколико година влада, забринула је све нас и грађанство је очекивало мере које би сузбиле кризу и повратиле благостање нашега народа. Декларација Краљевске владе дала нам је пуно наде да ће се поћи правим путем ка привредном оздрављењу.

Принципи из декларације, нарочито онај којим Краљевска влада подвлачи своју вољу да сарађује са привредним коморама и организацијама, као и онај да ће државне и јавне финансије бити јаке само тако ако приватне финансије то буду, нашли су пуно одјека и признања у нашим срцима.

Наше наде су појачане мерама које је Краљевска влада већ предузела. Концентрација најјачих финансијских установа, смањење каматне стопе, олакшице земљорадничким дужницима, исправке и олакшице у пореским и таксеним одредбама, ослобођење дуга гажираног златном подлогом, Уредба о јавним радовима и друге мере, говоре нам, да сте Ви, господине Претседниче, почели плански борбу да се из тешкоћа, које је криза наметнула, изиђе. Ми имамо пуно вере да ћете Ви са Краљевском владом продужити ту борбу и да ћете у њој, уз сарадњу компетентних организација, и успети.

У тој вери ми, доле потписани већници престоничке Општине и грађани града Београда, долазимо к Вама с молбом да се примите и да Ви будете носилац Земаљске листе на претстојећим изборима за народне посланике.

Молећи Вас, да ову нашу молбу прихватите на добро целог нашега народа, ми Вас молимо да и овом приликом примите уверење нашега одличнога поштовања.”

ОДГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ

Г. Б. ЈЕВТИЋА

После пажљиво саслушаног говора претседника Београда г. Владе Илића и претставке, коју је прочитао г. М. Станојевић, претседник Министарског савета г. Богољуб Јевтић, одговорио је присутнима следећим речима:

„Господо,

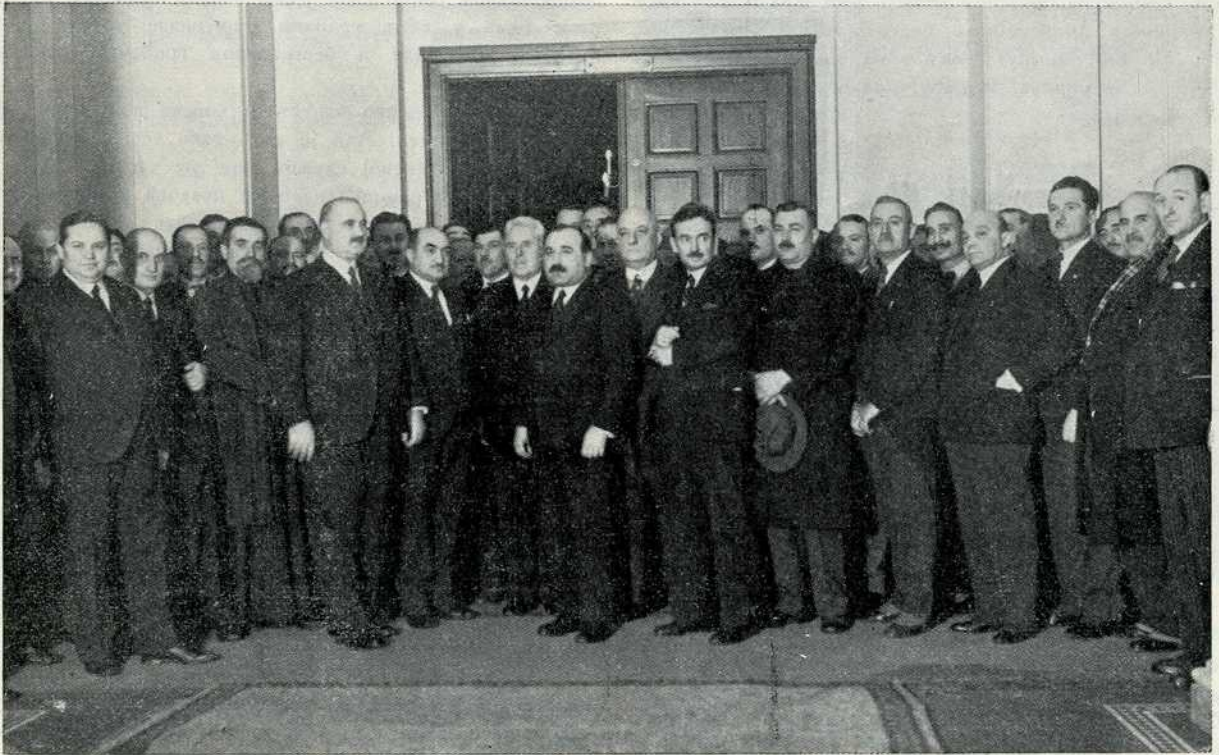
Веома високо ценим ваше поверење и искрено изражену жељу, која ми долази једновремено са много позива из свих крајева наше отаџбине, да се примим изванредне части, да будем носилац земаљске листе за претстојеће изборе за народне посланике, који ће се обавити 5 маја текуће године.

У пуној сагласности и у договору са свима мојим друговима из Краљевске владе, велика ми је част и задовољство да вам изјавим да ћу се примити те ретке почести и учинити све што је у мојој моћи да таквом поверењу одговорим онако како се то од мене ишчекује. Листа, којој ћу

ход целе нације. О томе се не гласа. Југословенски народ у свој својој целини, хоће да иде напред; хоће безбедности и поштовања споља, хоће више мира и слоге унутра; он хоће искоришћење свих снага за величину једне и недељиве Југославије. Није више време за оклевање и стајање; време је развоју свих енергија и неуморној акцији у стварању и подизању.

Ми са тим хоћемо пред народ и за народ.

Краљевска влада ће ускоро упутити проглас бирачима, да им каже отворено и искрено оно што јесте и што по њеном мишљењу треба да буде. Она ће изнети главне линије своје политике и програм рада.

Депутација грађана Београда на челу са претседником Београдске општине, г. Владом Илићем у посети код претседника Краљевске владе г. Богољуба Јевтића

имати част да будем на челу, биће листа Краљевске владе са којом ће она изаћи пред бираче.

Избори, који су пред нама, веома су значајни и под тешким временима у којима живимо и по особеним приликама у којима се налазимо. Сваки наш грађанин, сваки бирач то треба добро да има на уму. Треба јасно рећи одлучну реч за нашу југословенску националну будућност, за напредак целог народа, за напредак Краљевине Југославије.

У овој изборној борби, нити се може, нити се сме третирати и решавати о питањима, која је Устав од 3 септембра 1931 године неприкосновено решио. Ту не треба нико да је у заблуди и да узалуд покушава заустављати неодољив

Народна скупштина се бира на четири године. То је довољан период да се уз поверење Круне и у ослонцу на народ много учини и створи на општу корист целине и свих грађана. То ми улива веру да ћемо моћи одговорити почести и поверењу, које ми указујете.

Нека ово неколико речи буде упућено као знак захвалности вама, свима вашим друговима и пријатељима које претстављате и свима онима из целе земље, који су ми указивали ову част и поверење."

Крај говора г. Б. Јевтића поздрављен је бурним клицањем: Живео носилац земаљске листе и претседник Краљевске Владе г. Богољуб Јевтић.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Комунална хроника:

Изјава председника града Београда г. В. Илића претставницима штампе о намерама нове градске управе

Претседник Општине града Београда, г. Влада Илић, примио је почетком месеца фебруара о. г. у својем кабинету претставнике београдске дневне штампе, којима је део обимну изјаву о намерама и делатности нове градске управе. Између осталог претседник г. В. Илић је изјавио:

О СМАЊЕЊУ АТАРА

— Тренутно за нас је веома важан проблем овако пространог атара Београдске општине, који је финансиским законом прошле године створен. Време од проширења атара до данас указало је на низ незгода које првобитно, изгледа, нису довољно реално узете у обзир. Овове треба додати жеље претставника тих општина, који су и у општини и на другим меродавним местима изнели своје погледе да њиховим интересима више одговара стање какво је било пре припајања Београдској општини.

Због свега овога Општина је добила са меродавне стране један акт којим се тражи њено мишљење по питању смањења атара Општине града Београда.

У општини смо проучили ово питање и сматрамо да се смањење атара треба извести на бази старог атара од 1929 године са извесним корекцијама. Наравно најважнија је корекција, да ће се атару од 1929 године оставити припојени Земун са Бежанијом. Друге незнатније корекције односе се на ужу околину Београда. Важно је притом да ће атар бити осетно смањен, јер ће највећи број ново припојених општина остати у свом правном положају какав су имале до доношења закона о присаједињењу Београда.

О ПЕРСОНАЛНОЈ ПОЛИТИЦИ

О персоналној политици у вези са свестраном реорганизацијом општинских надлештава, г. Илић је рекао:

— Тренутно персонални проблем наше општине је један од најважнијих проблема. Ја увиђам да се данас не може од персоналног проблема општинског направити један социјални проблем престонице: данас је тешко људе остављати без упослења, јер су услови за нова упославања у приватним службама врло тешки. Али иако са ове стране постоји једна велика тешкоћа коју ми увиђамо, са друге стране Београдска општина не може допустити да њено особље не пружи ону количину рада за коју је награђено.

Зато ја верујем да ће се једном правилном и рационалном расподелом рада, каква, нажалост, досада није била у свим гранама општинске управе моћи пружити Београду и београдском грађанству велике користи.

Данас је тешко отпустити човека који ради. Ми то нећемо чинити. Али је исто тако тешко и држати човека у општинској служби који не ради.

У смислу рационализовања послова у Београдској општини, ми смо већ предузели неке кораке. Једна од првих и осетљивих општинских служби то је привредно финансиска служба. Последња афера у трошарини најбоље је показала да у овоме делу општинске службе није све у реду. На ову чињеницу указује и извештај трошаринске комисије. Стога сам ја сматрао за потребно да одмах предузем кораке за преустројство ове гране наше администрације.

О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ТРОШАРИНЕ

Сматрао сам за потребно да на положају управника општинске трошарине треба да буде квалификован човек. Зато смо поставили за управника трошарине на досадашње упражњено место г. Момчила Миланковића, инспектора Министарства финансија у оставци.

Поред овога један већи број службеника, који су неправедно досада били уклањани из трошаринске службе враћен је на своја места. Али ми се не мислимо зауставити на овоме. У најскоријем времену ми ћемо повећати број органа трошарине. Овим желимо да постигнемо један користан ефекат у првоме реду тиме што ћемо онемогућити кријумчарење, који с једне стране штете општинске интересе, а с друге стране честит привреднички свет на београдским пијацама.

Већ смо у контакту са разним коморама и консултацијом се по питању измена неких трошаринских ставова. Наша је тежња да се ревизијом трошаринске тарифе данашњи неправедно високи ставови смање. Ставови, пак, који буду остали на снази биће помоћу добро уређене трошаринске службе праведно примењивани. Једном оваком трошаринском политиком ми се надамо да ћемо најпре задовољити интересе привредника и онемогућити даље злоупотребе. Овакав рад осетно ће повећати приход од трошарине.

О ЕЛЕКТРИЧНОЈ СТРУЈИ

— Хоће ли општина што предузети да појевтини електрична струја?

Цена струје у Београду је таква да она данас не пружа услове за развој индустрије и занатства. Али овај проблем је веома сложен. О њему сада не могу вам ништа више рећи сем то да су претставници „Снаге и светлости“ нама јавили свој долазак. Кад они буду дошли, ми ћемо о много чему важном проговорити.

О ПРЕУРЕЂЕЊУ ПРИВРЕДНИХ ПРЕДУЗЕЋА

— Хоће ли се реорганизовати служба у општинским привредним предузећима.

— Ову ћемо службу преуредити, јер досаданњи рентабилитет општинских привредних предузећа није задовољавајући. У првоме реду рационализацијом службе, друкчијом поделом рада, друкчијом персоналном политиком, ми ћемо општинским привредним предузећима дати једно обележје комерцијалности, али тако да од тога ни најмање не трпи београдско становништво. Тешко је признати факт да Дирекција трамваја и осветљења, према састављеном предлогу буџета, треба да пружи чист приход у једној буџетској години само 1.500.000 динара.

О СТАЊУ САНИТЕТА

— Шта ће бити са престоничким санитетом о коме је толико много било говора у јавности?

— Стање у санитету заиста је било такво да је крајње време да се оно узме на дневни ред. Да би се прилике у престоничком санитету што боље средиле, ја сам се обратио на најмеродавнији форум за његово уређење, на Лекарску комору. Лекарска комора је одмах изашла на сусрет и, што јој чини част, поднела ми је предлог о устројству санитетске службе наше Општине. Приликом решавања овог питања, ми ћемо се у обилној мери користити сугестијама највишег лекарског форума.

О ФИНАНСИЈАМА

— Каково је финансиско стање Општине?

— Општинске обавезе су, као што је јавности познато, врло велике. Велики део буџета одлазиће и даље на отплату ануитетске службе наше Општине. Али оно чиме се могу помоћи наше финансије при овако тешким приликама у којима смо, то је најразумније газдовање у Општини и штедња. На једној страни смањивање досадашњих непотребних издатака, на другој страни побољшање општинске привредно-финансиске службе, повећавање рентабилитета општинских привредних предузећа — све ће то учинити да се многе финансиске незгоде лакше савладају.

У нашем финансиском сређивању ми очекујемо да ћемо бити обилно потпомогнути и од стране државе. Ми смо већ предузели кораке да се извесна неликвидирана наша потраживања према држави и државна према нама пребију. Затим обратили смо се министру правде да се судови и неке друге установе изузму из општинског издржавања и пређу на терет државног буџета за материјалне расходе.

Свим овим што мислимо да предуземо за наше финансије, очекујемо да ће нам пружити један фи-

Г. Влада Илић, претседник Београдске општине

нансиски ефекат, којим ћемо моћи да исплатимо најпрешнија потраживања из општинских летећих дугова.

— Када ће општинска управа изаћи са комуналним програмом пред градско веће?

— Ми се још увек налазимо у фази испитивања стања које смо наследили од прошле општинске управе. Ми желимо да ово стање утврдимо у свему онако какво је оно у стварности. На основу свега овога ми ћемо израдити наш комунални програм, у коме ће руководно начело бити: свестрано побољшање животних услова свих грађана престонице.

Општинска штедионица и Заложни завод града Београда у 1934 години

Г. Јеремија Протић, већник и претседник финансиског одбора већа града Београда, прочитао је на седници Градског већа од 4 фебруара т. г., свој одлични извештај о раду општинске штедионице града Београда у 1934 год. „Београдске општинске Новине“, као часопис града Београда, доносе у информативном резимеу овај извештај г. Протића, који је као високи ауторитет за финансиска питања, стручно подвукао значај наше престоничке комуналне штедионице:

— Општинска штедионица и Заложни завод града Београда поднела је на основи чл. 18 градском већу свој рачун изравнања за 1934 годину и рачун губитка и добитка за исту годину, који су раздати г. г. већницима а уз то још и свој извештај за 1934 годину на одобрење.

Финансијски одбор у својој седници од 23 пр. м. проучио је рачун изравнања, губитка и добитка а тако исто и извештај који је Управни одбор поднео о своме раду у 1934 години, и нашао је, да је Општинска штедионица у минулој години показала у своме раду успех, како у погледу послова, које је на основи својих правила вршила, тако и у погледу остварене добити у тој години.

Општинска штедионица, није новчани завод у смислу новчаних завода по закону о акционарским друштвима и ако се бави извесним пословима, којима се баве и новчани заводи. Штедионица се нарочито не може нити се сме бавити пословима, које за добит условљавају ризик. Њен круг послова је ограничен и она се мора стриктно у своме пословању држати тога ограничења. Њен главни посао је подизање духа штедње у грађанству, прибирање улога на штедњу и на основи примљених улога издавање уложних књижица. У том свом раду Штедионица се у прошлој години држала правила да прима и чува само оне улоге на штедњу, који се стварају дугим низом постепених улагања мањих сума, које се стварају уштедама у редовним и ванредним приходима штедиша, сматрајући да је штетети не само врлина него и дужност сваког грађанина у циљу стварања националног капитала.

У том послу било је успеха у прошлој години, како у броју штедиша код Општинске штедионице, тако и у погледу суме уштеђене код штедионице. Број сталних штедиша од 5.268 у 1933 години попео се на 5.608 у прошлој години. Уштеђена сума на крају 1933 год. била је 27,480.430.— а на крају 1934 године та се сума попела на д. 29,436.374.— т. ј. за д. 1,955.944.— више него у претпрошлој години. Ово су крајњи резултати, али интересантно је напоменути, да је нових штедиша у 1934 години било 1.809 са укупном сумом штедње од д. 6,054.974.50. Целих улога у прошлој години исплаћено је по 749 партија у укупној суми од д. 3,914.865.—

Укупно редовне штедње, са омладинском штедњом и текућим рачунима било је на крају 1933 године, 32,329.196.20 д., а 1934 год. 35,917.879.16, дакле више за суму од д. 3,588.682.30. И ако ова цифра не претставља велику суму, карактеристично је, да се сума штедње стално повећава и ако још увек влада код нас велика криза.

Друга врста штедње, коју наша штедионица спроводи је Омладинска штедња, коју је заузела наша штедионица и коју она спроводи по основним школама преко учитеља тих школа. Замисао при оснивању те штедње била је: да се деца још из основне школе науче штедњи, да се та штедња продужи и у гимназији и да на тај начин у року од 10 година сваки ђак осигура себи извесну суму новаца, коју ће употребити било кад сврши школу, било кад ступи у живот. Та штедња требало би да буде везана и да се не може подизати бар у том року од 10 година. Међутим, прилике су биле такве, да се један део морао вратити штедишама ради подмирења најпотребнијих насушних потреба. Ранијих година нових штедиша по овој штедњи бивало је обично 2.000 док је у 1934-тој години тај број спао на 890. Ипак цифра уштеђених сума повећава се из године у годину. И у прошлој 1934-тој години та сума износи 4,047.722.66 дин. према 1933-ћој за 325.024.30 више него у тој години. У току 1934 године прикупљено је тих улога за 697.188.35 д. а исплаћено 372.174.05. Број штедиша износио је у 1934 години 13.435 за 1.002 миње него 1933 године.

Каматна стопа плаћана је на улоге на штедњу најпре 6%, па затим 5½% а на омладинску нето 5%.

Општинска штедионица је сав свој примљен новац пласирала дајући зајмове на лични кредит-есконт, на петогодишњу хипотеку и на залогу. Давање зајмова вршено је редовно у току прошле године. Пријава за зајмове и о есконту и хипотеци било је у прошлој години 2.792 молбе, по којима је тражено 13,869.350.— д., а по којима је одобрено 1.860 зајмова у укупној суми од 9,237.850 динара.

Укупна сума датих зајмова износила је на крају 1934 г. 10,912.850.— д. без оних меница које се налазе код адвоката за наплату на 2,485 меница од којих је 4,235.150.— д. по 174 менице било обезбеђено хипотеком. У току године било је протестовано 729 меница у укупном износу 3,242.050.— д. Од тих меница регулисано је без судског посредовања 656 комада у износу 2,813.610.— д., а предато адвокату 79 меница у износу од 275.600.— д. и од тих меница је регулисано 29 ком. у износу од дин. 71.980.—

Најмањи зајам по есконту је био 500 дин. а највећи 100.000.— на хипотеку.

У прошлој години отписано је 9 меница са сумом од 72.320.— дин.

Есконт је према 1933 години повећан за 3,169,410.— дин.

Поред есконта Општинска је штедионица у прошлој години давала и зајмове на залогу, државних обвезница, драгоцености и на ручну залогу. Тих зајмова на крају 1934 године било је за 4,817,400.— д. за 1,022,539 д. више него у 1933 години. Ломбард на хартије од вредности опао је у прошлој години за око 300,000.— д., али су зато драгоцености скочиле за близу 700,000.— д. и ручна залога за преко 500,000. динара.

За нас су нарочито интересантни зајмови на ручну залогу, јер су то зајмови широких маса нашег сиромашног грађанства које нигде на другом месту или веома тешко и скупо долази до потребног зајма за своје неодољне потребе. Укупно нових зајмова у току 1934 године било је дато за суму од 2,054,890.— по 8,234 залога, од којих је исплаћено и откупљено у току године 4,624 залога за суму од 984,610.— д. Као што се из броја залога види то су ситни зајмови просечно по 250.— д. од зајма. Интерес и трошкови по овим залогома увек су били мањи него ма где на другом месту, и никад нису прелазили висину од 18% и ако је Уредбом дозвољено до 24%.

Општина има код Штедионице два зајма, један по текућем рачуну од 20,000,000.— по коме Општина дугује штедионици 16,991,450.— дин. са 8% интереса по коме је уредно плаћен интерес, и један по залози од 15,000,000.— по коме дугује 6,250,000.— д. који се уредно отплаћује. По рачуну датих жира за Општину београдску, која су се по ранијем статуту могла давати и која су укупно износила 178,788,896.92 д. ранијих година, ове године у билансу су сведена на 50,775,480.19 д.; за 13,061,296.27 д. мање, него у 1933 години.

По благајничкој служби за Општину београдску наплаћено је за Општину од продатих општинских таксених марака 2,285,000.— д. а за електричну енергију по 80,805 уплатница 8,821,172.73.— д. и на име водовдне таксе по 19,398 уплатница 8,571,222.88.— динара.

Поред ових послова Штедионица је вршила исплате и наплате и по другим разним рачунима општинским, по рачуну отплата општинског дуга, по разним депозитима и рачунима итд. По свим тим рачунима примљено је укупно 113,144,697.05.— д. без салда из 1933 год., а исплаћено 113,669,230.37.— дин.

То би отприлике било што би се укратко имало рећи о раду Општинске штедионице у 1934 години. Он је, као што се из ових излагања види, и плодан и користан. Из рачуна изравнања и добитка и губитка, који је раздат г. г. већницима, види се како стоји имовина штедионична, и какав је резултат рада у минулој години.

Ја, заједно, са целим финансијским одбором, могу са овога места да одам признање Штедионици и њеном Управном и Надзорном одбору за овако леп рад.

По рачуну губитка и добитка за 1934 годину успех рада је овај:

укупни приходи д. 5,469.717.72;
укупни расходи д. 4,035.493.12;
чист приход д. 1,434.224.60.

Као се од овог чистог прихода одбије по чл. 27 Правила:

10% за стални резервни фонд д. 143.422.46;
3½% за тантијему Упр. одб. д. 50.197.86;
1½% за тантијему Надз. одб. д. 21.513.37;
5% за тантијему чиновницима д. 71.711.23;
5% за пенз. фонд. чин. и службеника д. 71.711.23;
чиста добит д. 1,075.668.45.

Од овог чистог добитка по чл. 48 Правила уноси се:

75% у општи резервни фонд д. 806.751.33;
25% за фонд Заложног завода д. 268.917.12.

По решењу финансијског одбора, а на предлог г. Јеремије Протића градско је Веће према извештају Надзорног одбора од 16 јануара 1935 године, примило биланс и рачун губитка и добитка Општинске штедионице и Заложног завода града Београда за 1934 годину, и изволило одобрити рад Управног и Надзорног одбора за 1934 год. давши им разрешницу за њихов рад у тој години.

Привредна хроника:

За београдско сајмиште привредници траже да се закупи Доњи и Горњи град

У београдским привредним круговима већ годинама се покреће питање подизања Сајмишта у Београду. До сада су падали предлози са разних страна, да се за Сајмиште одреди ово или оно земљиште. Неки су чак као најпогоднији терен у ову сврху предлагали Велико Ратно Острво, које се налази на ушћу река Саве и Дунава, испод самих бедема београдске тврђаве. Можда би овај терен уистини најбоље и одговарао овој намени, али се то за сада, у доба опште кризе и стагнације, не може замислити, јер би претварање Ратног Острва у Сајмиште коштало баснословну суму новаца.

Размишљајући о томе, наши угледни привредници дошли су на идеју, која је веома добра и остварљива, да се за Сајмиште уступи терен Доњег и Горњег града.

Приликом посете већника града Београда и београдских привредника претседнику Краљевске владе г. Богољубу Јевтићу, проф. универз. инж. г. Милан Нешић, као претседник Друштва за приређивање Сајма у Београду, покренуо је пред претседником Краљевске владе г. Јевтићем ово врло значајно питање наше престонице. Пошто је детаљно образложио значај будућег београдског Сајма, проф. инж. г. Милан Нешић предао је претседнику г. Јевтићу писмену претставку, у којој је подвучено:

„Протекло је више од 10 година, а да и поред најбољег настојања није могао да се приреди Сајам у Београду. Узроци овоме лежали су с једне стране у организацији самога Друштва за приређивање сајма и изложби, а с друге стране у чињеници због које је и многа друга започета акција у правцу привредног подизања Београда, од Уједињења до данас завршена неуспехом, благодаречи недовољном схватању меродавних фактора, на које је Друштво наилазило.

Данас је Друштво реорганизовано. У место личног заведено је колективно чланство. Главни носиоци Друштва јесу београдске коморе: Трговинска, Индустриска, Занатска и Главни савез српских земљорадничких задруга, поред многобројних других слободних и принудних организација: трговаца, индустријалаца, занатлија и земљорадника.

Сајам у Београду постао је за данас насупрот потреба не само београдске, него и целокупне наше привреде. Као и друге земље тако је и наша захваћена таласима опште привредне кризе. За њено решење или бар ублажавање морају се тражити нови путеви и нове методе рада. Једно од тих сретстава јесте приређивање сајма у Београду. Кроз њега треба пружити могућност нашем пословном свету из Београда и оштрашњости да изложи своје производе.

Сајам би морао да буде шестомесечна смотра наше народне делатности. Тек би се ту видело колико смо коракнули напред у производњи разних добара, а шта још треба учинити за што бољи развитак наше националне привреде.

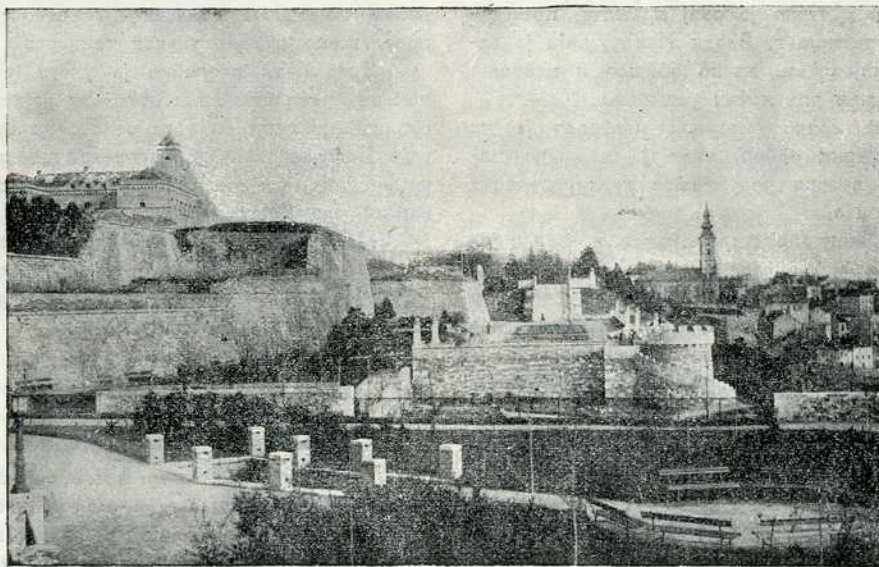
Поред овога задатак Друштва јесте, да путем сајмова и сличних привредних манифестација створи од Београда привредни центар земље. Београд, некада главно, па и једино привредно средиште у бившој малој Краљевини Србији, данас у великој Краљевини Југославији нема ни из близа положај предратног Београда. Међутим, географски положај Београда, који је готово у центру наше Краљевине, на ушћу две велике реке, од којих је једна међународна, спаја западну Европу са Црним морем и блиским Истоком, такав положај не само да омогућава да Београд постане једно од централних тржишта наше земље, него може и треба да постане тржиште преко кога ће ићи европска трговина на Исток. Самим тим Београд ће временом, силом његовог економског, природног и политичког значаја, постати центар балканске трговине и економске делатности балканских народа. Отуд у остварењу циља нашег Друштва видимо службу целокупној нашој народној привреди. Служећи њој морамо учинити максимум напора, да подигнемо и изградимо Београд као привредни центар наше земље, као центар балканске трговине и као меродавно посредништво између Запада и Истока.

Нажалост, сви покушаји Друштва да приреди сајам разбијали су се о немогућност добијања терена за стално сајмиште.

Једно од најподеснијих места за београдски сајам јесте Горњи и Доњи град. Место је у центру вароши, што се нарочито захтева код међународних сајмова и изложби. Везано је одличним саобраћајним везама, како трамвајским, тако железничким и воденим, изведена је канализација и спроведен водовод, и најзад пружа могућност даљег ширења у случају потребе. За сада је Доњи и Горњи град заузет војском. Према обавештењу бив. Министра војске и морнарице г. Миловановића не би било никакве сметње и тешкоће за иселење града. Потребно је само наћи какав погодан терен за потребе војске и извршити селидбу. Међутим, ово питање могло би да се реши једино у надлежности Краљевске Владе, пошто Друштво за приређивање сајма не располаже средствима да може купити такав терен за потребе војске, као и да изврши селидбу.

Према пројекту бив. Министра трговине и индустрије г. Деметровића, који датира од 11 марта 1931

год. а који у прилогу достављамо, предвиђено је такође да се београдски сајам приреди у Доњем и Горњем граду. Пројекат, који је израђен по изричној жељи Блаженопочив. Краља Александра I., како је то усмено саопштио г. Деметровић, предвиђа подизање државних павиљона као и једне монументалне палате Уједињења, која би служила за све веће приредбе националног и јавног карактера. За извођење ових радова бив. министар г. Деметровић тражио је овлашћење од Краљевске Владе да може закључити зајам код Државне Хипотекарне банке у износу од 50 милиона динара. Ова сума, или један део од тога, могла би се дотирати из фонда за јавне радове од 1 милијарде динара, које је Краљевска Влада у својој декларацији обећала да ће почети да изводи у циљу оживљавања привредне делатности.

Поглед на један део Горњег Града са калемегданске терасе

Сматрамо, да ће подизање београдског сајмишта претстављати један од најкориснијих и најрентабилнијих јавних радова у низу осталих које Краљевска влада намерава да предузме. Уложени новац у београдски сајам исплатиће се вишеструко у најкраћем времену, како самој држави, тако и целокупној народној привреди.

Господине Министре-Претседниче,

Схватајући велику улогу коју београдски сајам треба да одигра у привредном, па и у политичком животу наше земље, Друштву је част умолити Вас за благонаклону подршку у Краљевској влади:

1) Да се у што краћем року Друштву уступи Доњи и Горњи град за приређивање сајма:

2) Да се Горњи и Доњи град уступи Друштву за време од 99 година;

3) Да Краљевска Влада из фонда за извођење јавних радова одобри 50 милиона динара суксесивно ради извођења радова око подизања сталног сајмишта, а према већ постојећем елаборату г. Министра трговине и индустрије од 11 марта 1931 године.

Господине Претседниче,

Друштво је уверено, да ће само Вашом благонаклоношћу, која је за ово кратко време долазила толико пута до изражаја, када су у питању биле привредне потребе земље, бити омогућен не само великим подухватом овога Друштва на реализовању дугогодишње идеје приређивања сајма у Београду, него ћемо се на тај начин одужити и сени Блаженопочившег Великог Краља, по чијем је налогу Министарство трговине и индустрије и приступило проучавању питања београдског сајма.

Повољно решење овога питања, уверени смо, биће једнодушно поздрављено од свих редова наше привреде, као једна од примарних мера у низу осталих, у циљу решавања тешке привредне кризе у којој се наш свет у истини налази.

Саслушавши претставку београдских привредника и комуналних претставника, претседник Министарског савета, г. Б. Јевтић, дао им је следећи одговор:

„Није потребно да Вас нарочито уверавам да делим ваше мишљење о потреби организовања и приредбе сајма у Београду. Потреба сајма је потреба не само престонице, него и целе наше земље. Имајући у виду природни положај Београда, успех једне такве привредне манифестације унапред је обезбеђен. Истина, говорило се много о сајму. Друштво је чинило велике напоре и ако ни у чему другом није успело, оно је успело ипак у томе да у потребу сајма увери и оне, који су с неповерењем гледали на ту ствар. Данас смо у потребу сајма убеђени. Сајам је постао велика потреба београдске, па и целокупне наше привреде. Привредна будућност наше земље захтева планско одржавање и организовање сајмова у земљи, а нарочито оног у Београду.

Што се мене и Краљевске владе тиче, будите уверени, Господо већници и привредници Београда, да ћемо учинити све да се овај велики подухват око организовања сајма у Београду што пре приведе у дело, на добро и корист Београда и наше отаџбине.”

Културна хроника:

За снажнију културну активност Београдске општине

Г. Душан С. Николајевић, већник Београдске општине и члан културног одбора града Београда, као и члан одбора за комуналну штампу, престонице, после свестраног проучавања садашњег рада општинских културних установа, упутио је овај извештај претседнику Београдске општине г. Влади Илићу, који је заједно са г. Николајевићем, лично обишао и извршио преглед рада и стања поменутих установа:

„Градско веће града Београда изабрало је на Ваш предлог **Културни одбор**, чиме је и видно манифестовало своје високо разумевање културно-националне мисије Београда.

Познавајући Вашу предусретљивост и жељу, да се делатност на пољу културне акције Београдске општине развије до степена који ће одговарати Београду као престоници и културно-социјалном средишту наше велике државе, ја сам слободан да Вам поднесем следећи извештај како о стању тако и о неопходним потребама Културног отсека са Одељком за штампу, туризам и културну пропаганду и Одељком Библиотеке и Музеја града Београда.

I

КУЛТУРНИ ОТСЕК

Културни одсек стара се за правилно решавање свих питања основних, занатских и других школа, које општина помаже; одржава спону и сарадњу између Београдске општине и хумано-културних друштава, организација и установа; стара се о споменицима Београда; прати све културне манифестације наше Престонице; контролише рад Одељка за штампу и туризам и Библиотеку и Музеј града Београда.

На челу Културног отсека налази се врло угледни књижевник и одлични јавни радник Г. Сима Пандуровић, као хонорарни шеф.

За Културни одсек потребно је:

I — Све разбацане у буџету позиције за помоћи хуманим, националним и културним друштвима скупити у једну глобалну суму од 350.000,— и из исте плански помагати културно-национални рад, како приватне иницијативе тако и престоничке комуналне службе;

II — Шеф Културног отсека г. Сима Пандуровић уредио је историју имена београдских улица. Потребно је створити кредит за штампање овога историографски значајног дела. Овоме делу приложити један план Београда, као и неколико фотографија јавних установа Београда; кредит за штампање овога дела потребно је обезбедити у 60.000,— дин.

III — Потребно је да се омогући претставнику Културног отсека града Београда учешће у изради про-

грама Народног позоришта и свих осталих културно-националних установа, које Београдска општина субвенционира;

IV — Престонична општина дужна је да помогне развој наше књижевности и уметности уопште, и то првенствено путем **сталног конкурса**.

Тога ради потребно је унети у буџет позицију намењену сталним конкурсима за најлепша дела из чисте књижевности, која се односе на Београд; из историје Београда, из социјално-комуналних, културних и привредних проблема Београда, као и за најлепши сликарски рад Београда итд.

На име награда за ове конкурсе унети у буџет суму од најмање 20.000,— динара годишње.

Књижевни и стручни награђени радови штампали би се у часопису Београда.”

II

ОДЕЉАК ЗА ШТАМПУ, ТУРИЗАМ И КУЛТУРНУ ПРОПАГАНДУ

„Проучио сам стање многобројних послова овога Одељка и утврдио сам да се сви послови комуналне штампе и културне пропаганде налазе на лепој висини:

1) „**Београдске општинске новине**”, часопис за комунално-социјални и културни живот Београда (излази као орган Београда од 1881 године) одлично уређује шеф Одељка г. Слободан Ж. Видаковић, који је иначе истакнут комунално-социјални писац. Часопис је у току последњих шест година стекао велики углед и заслужени ауторитет далеко и ван граница наше Државе, те су, на пример, др. Лоран, б. потпретседник Париза, др. Штула, Претседник Савеза свих словенских градова, проф. др. П. Зенкл, претседник с. Одбора Прага, др. Илијев, претставник бугарског Савеза градова и т. д. подвукли, да овакав часопис чини част словенској комуналној политици, а на пр. др. Херман Вендел у „Прагер Пресе” подвлачи, да је то једна од најбољих комуналних европских публикација. На часопису сарађују 150 наших истакнутих стручњака из свих струка сродних комуналној политици и културним проблемима града. Своју личну сарадњу часопису Београда благоизволела је дати Њ. В. Краљица Марија, под чијим покровитељством као почасном претседницом Југословенске Уније за заштиту деце часопис Београда издаје засебне бројеве — књиге о проблемима деље заштите. Часопис Београда се штампа у 4.500 примерака и иде у све општине, у све библиотеке, читаонице, универзитете, затим примају га сви наши јавни радници, као и статутни чиновници Београдске и других општина као једину стручну лекти-

ру. Чиновници у пола цене коштања (за 80,— динара годишње), а остали претплатници за 150,— динара годишње.

Приходом од претплата и огласа општинска штампа покрива своје материјалне расходе, што сам утврдио и извештајем органа књиговодства Таксено-привредног отсека (чији извештај у препису прилажем), који и рукује финансиском страном службених недељних новина, као и часописа. Годишњи приход креће се око 250.000,— динара, колико отприлике износ просечно и расход штампања новина. Финансиски је значајан факат, да је Београдска општина раније издавала (кад Општинске новине нису излазиле) преко 800.000,— динара годишње држ. служ. новинама, др. листов. и штампаријама за штампање свог службеног материјала (на пр. позиција у буџету за 1929 годину итд.), огласа, објава, статистика, извештаја, записника итд. Сада све то штампа општина у њеном службеном листу бесплатно, а ван Општинских новина дају се само најхитнији огласи и објаве, што годишње ипак кошта скоро око 300.000,— динара. Према томе, од издавања својих новина општина има реалну уштеду од преко 500.000,— динара годишње. Из истих разлога издају своје општ. новине и, на пример, градови Љубљана, Скопље, Загреб, Крагујевац, итд.

У часопису Београда спровео сам са Уређивачким одбором и уредником неколико рефорама, као на пример увођење хроника из свих манифестација београдског живота, као и рубрике: прилози за историју Београда, већничку говорницу итд.

Администрација, односно експедиција листа, којом не рукује сам Одељак, већ један стручан службеник Таксеног отсека, мора се реорганизовати, као и служба о инкасирању дужних претплата, о чему ћемо као Редакциони одбор поднети Господину Претседнику специјалан извештај и предлог.

Часопису Београда као престонице мора се посветити пуна пажња, што он и по квалитету свога уређивања, и по своме високом угледу у пуној мери и заслужује.

2.) Овај Одељак успешно спроводи културно-пропагандне послове Београда као престонице, као на пример: организује националну пропаганду Београда у иностраној штампи; врши све послове репрезентације примањем страних новинара, научника, публициста и др.; организује урбанистичке изложбе развитка Београда; са научном студијом врши проучавања свих социјално-комуналних манифестација београдског живота. У овоме раду нарочито су значајне теренске анкете о испитивању социјалних, културних и привредних прилика Београдског становништва. У последње време извршене су анкете малих и радничких станова, питање хлеба, млека, борбе против туберкулозе, дечје заштите итд. Сада се у заједници са Централним хигијенским заводом предузима анкета о свима социјалним и здравственим приликама предграђа „Маринкова бара“. Одељак, даље, врши све послове туристичке акције; послове градског пресбиро-а; прибира материјал за историју Београда и фото-архив, руководи огласном службом Београдске општине итд.

Да би се културно-пропаганда и туристичка акција овог значајног Одељка развила до потребног степена у животу једне престонице — неопходно је:

1.) Штампати у сваком броју часописа Београда по један пропагандни чланак на страном језику (што раде Рим, Софија, Пешта, Праг итд. у својим општинским листовима) и лист слати у све наше конзулате, посланства, туристичке биро-е и комуналне библиотеке. Тога ради штампати још 1000 примерака више месечног часописа.

2.) Одмах обезбедити кредит за издавање једног репрезентативног албума Београда као престонице.

За последњих десет година Општина је дала преко 80.000,— динара, откупљујући многе примерке најлошијих албума и репродукција, а свој албум Београда ни до данас још није издавала. У буџету за претпрошлу годину била је унета позиција за албум Београда у динара 20.000,—, али је била недовољна, те није ни искоришћена.

За један репрезентативни албум Београда, који би се морао штампати у Љубљани или Лајпцигу, потребно је унети кредит од 60.000,— динара. Та би се сума од продаје албума у току 2—3 године исплатила. Фото-архив Одељка за штампу располаже са доста фотографија. Остатак би се снимio овог пролећа.

Туризам има и привредни и културни значај за један велики град. Зато, на пример, град Љубљана даје преко 8.000.000,— динара од свога буџета. Потребно је позицију за туристичку пропаганду вратити у наш буџет (брисана је у 1932 години) јер се она граду и финансијски и морално исплати. За почетак ове туристичке акције унети у овогодишњи буџет суму од 60.000,— динара.

За последњих неколико година спроводио је туристичку акцију пропагандом Београда кроз инострану штампу шеф Одељка г. Видаковић, али више на бази личне иницијативе пошто зато сретстава у буџету није било.

3.) Потребно је обезбедити кредит од 20.000,— динара за издавање неопходног Вође кроз Београд на бар два страна језика.

4.) На име расхода за даље вршење врло корисних теренских социјалних анкета као и систематско сређивање утврђених статистичких и других открића унети у буџет позицију од 10.000,— динара годишње под насловом „за научно изучавање и теренско анкетирање социјалних, здравствених и културних прилика Београда.“

5.) Одредити из непредвиђених расхода потребну суму од око 8.000,— динара за копирање и увеличавање фотографија из фото-архива овог Одељка, да би у току 1935 године приредила Општина једну компаративну и фотографски документовану изложбу старог и новог Београда, која би изложба претстављала један део опште изложбе о развоју града Београда.

6.) Како Одељак за штампу, туризам и културну пропаганду врши један висок репрезентативни посао (примањем страних новинара, комуналних публициста, претставника других градова итд.), то је у интересу угледа Београда као престонице:

а.) Да Одељак има иоле пристојније канцеларије (на пример на првом спрату исте зграде, где се он и раније налазио),

б.) Наредити да му се набави нешто намештаја (једна радна гарнитура и други неопходни намештај).

WWW.LJUBLJANA.BS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

7.) Шефу Одељка г. Видаковићу потребно је да-ти једног сарадника који, као и г. Видаковић, позна-је проблеме комуналне и урбанистичко-социјалне, те који би могао да га помогне у томе научном раду на теренском изучавању културних и социјалних прили-ка Београда.

III

ОДЕЉАК ЗА БИБЛИОТЕКУ И МУЗЕЈ

Библиотека и Музеј, тиме што нерасполажу ни најнужијим средствима, не могу засад да служе својим циљевима.

Чиновници ове две установе — на чијем челу стоји врло марљиви културни и научни радник Г-ђа др. Марија Илић-Агапова, — улажу све своје напо-ре, али су ови, због недостатка елементарних сред-става, — готово узалудни.

Да се стање бар делимично поправи према оно-ме што сам видео и лично се уверио, морао би мате-ријални део буџета Библиотеке и Музеја Г.П.Г.Б. ова-ко изгледати:

Библиотека:

- 1.) Набавка нових књига, часописа и дневних листова динара 50,000,—
- 2.) Коричење 6.000 књига и комплета часописа (рачунато просечно до 10,— динара) 60,000,—
- 3.) Штампанье: Годишњака Библиотеке и Музеја; каталога, програма, позивница, извештаја за села и из-ложбе; легитимација, реверса и сличног материјала динара 15,000,—
- 4.) Набавка намештаја: столова, столица, орма-на за картотеку, оправка намештаја, набавка електри-чних арматура динара 20,000,—

5.) За таксу за поштански фах, пренос телефо-на динара 1,000,—

6.) Набавка канцеларског материјала д. 5.000,—

Музеј:

1.) За откуп слика, планова и других докумена-та који се односе на прошлост Београда, његову војни-чку и културну историју динара 30,000,—

2.) За откуп слика и скулптура савремених у-метника динара 70,000,—

3.) За ископавање и откуп старина пронађених на београдском земљишту динара 10,000,—

4.) За прикупљање, фотографисање и преписива-ње архивске грађе, слика и плачова старог Београда, које се налазе у архивама и музејима у иностранству динара 40,000,—

5.) За израду модела типичних кућа старог Бео-града, каширање и корицење технички снимљених ста-рих зграда динара 10,000,—

6.) За уоквиривање слика, планова и фотогра-фија динара 15,000,—; свега динара 325.000.—

Приликом Ваше посете, Ви сте Господине прет-седниче, прихватили предлог да се у што краћем вре-мену отвори једна београдска изложба.

Потребни издатци за ту изложбу предвиђени су у горе наведеним ставовима.

Пре него завршим ја Вас, Господине Претседни-че, молим да се све позиције, које буду предвиђене за културну активност града Београда употребљавају ис-кључиво за културну активност града Београда. До-садашња пракса, која је путем вирманисања лишавала све општинске културне институције основних могућ-ности, мислим да мора престати. Изволите, Господине Претседниче примити и овом приликом уверење о моме одличном поштовању.”

Душан С. Николајевић

Једна Београдска улица носиће име великог словенског писца Василија Немировића—Данченка

Велики словенски књижевник Василије Немировић-Данченко напунио је 90 година свога интелектуално плодног живота. Поводом овог значајног јубилеја, г. Душан С. Николајевић, већник града Београда, на седници Већа — ф. Зруара о. г. одржао је врло леп говор о свесло-венској и књижевној делатности Немировић-Данченка и предложио претседнику и градском већу града Бео-града да једна улица престонице Јужних Словена, Бео-града, буде украшена именом Немировић-Данченка. Предлог г. Николајевића аплаузом је одобрен и став-љено је у дужност комитету за улепшавање Београда да изврши избор улице, која ће носити име великог Словена Василија Немировић-Данченка.

Г. Душан Николајевић, говорећи у градском већу, подвукао је у своме снажном говору:

— У Прагу је ту скоро на свечан начин прослављен деведесети рођендан Василија Не-

мировића-Данченка. И Софија је одала дужну пошту и љубав најстаријем живом словенском списатељу и неуморном словенском пропаган-тору. Софијска Општина је пре неколико дана једну улицу украсила његовим именом. Васи-лије Немировић-Данченко је крупно словенско име. Богате ерудиције и плодан писац, он је написао безброј романа, прича и колико за-нимљивих толико и важних ратних дописа који заузимају угледно место у светској литератури ове врсте. Оно што је и за Чехословачке и за Бугаре и за нас, Југословене, и за све Словене уопште, исто тако, и још важније, то је, да је Василије Немировић-Данченко свим својим ду-ховним стварањем надахнуто служио идеји Сло-венства и историском посланству словенске ра-се. Он је убеђени панславист. Руски пан-

славизам је могао имати својих небулозности, могао је бити кад и кад реакционаран, али је руски панславизам једна дукоба инспирација словенске душе. А независно од наших привремених политичких комбинација и независно од могућности релативне целисходности пролазних политичких оријентација, мисао Словенства остаје једна велика мисао и једна животодавна мисао. Када буде прихватила своју еволуцију, мисао Словенства ће наћи начина да измири оно што су историски фактори коначно формирали у душама појединих словенских народа с оним што Словенству као целини, што Словенској раси додељује грандиозну мисију у историји човечанства. Кристализована словенска мисао ће створити услове за процват, не само материјални него, исто је кудикамо важније, и за духовни процват словенских народа, а једновремено ће бити благотворна по цео људски род. Душа словенске расе је човечанска у највишем смислу те речи, и зато ће Словенство извршити своју дужност према човечанству, чији добар део пролази данас кроз своју тешку моралну и духовну кризу само зато што је, предајући се материјалној култури и изграђујући само њу, заборавио да човечанска душа има својих вечних и неодрљивих захтева. На те вечне и неодрљиве захтеве човечанске душе никада није престајала да мисли словенска религија Василија Немировића-Данченка. Он је подједнако велики и Словен и човек.

Још један разлог налаже нам да одамо признање овом знаменитом словенском старцу. Када је мала, али пијемонтска Кнежевина Србија водила своје ратове с турском империјом, Василије Немировић-Данченко је дошао у нашу земљу. Довела га је његова неизмерна словенска вера и он се, као добровољац, борио раме уз раме са Черњајевијем и нашим очевима, да на Ђунису 1876 буде тешко рањен.

Последњи пут је Данченко боравио у нашој земљи 1928. Те године је био конгрес

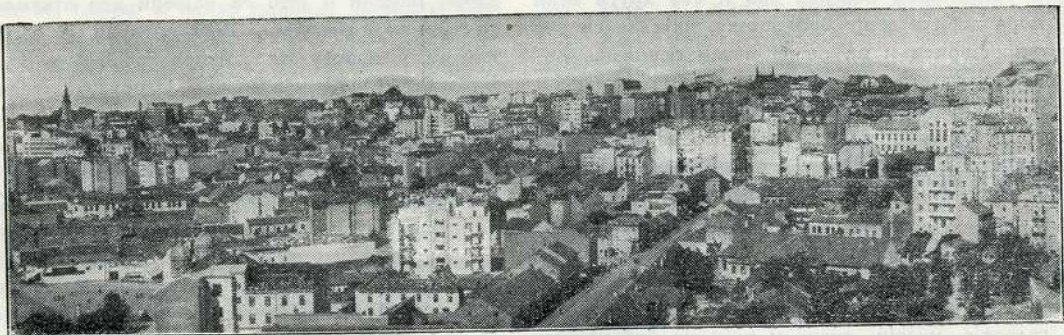
руских емигрантских књижевника и публициста. На томе конгресу су узели учешћа и Мерешковици и Куприн и остали угледни руски духовни радници и овај елитни скуп је почаствовао Данченка претседничким местом. Том приликом га је Блаженопочивши Краљ одликовао првим степеном ордена Светог Саве.

У Словенству се није збио ни један догађај, радостан или несрећан, а да се није зарио до крајњих, до последњих дубина словенске душе овога борца за Словенство. После гнусног Марсељског злочина, он се на једној комеморацији, одржаној у Прагу, дивно историском замаху нашег трагичног монарха и народног нам Војда. И у своме говору, који је био прожет истинским болом, подвлачио је Василије Немировић-Данченко историску величину југословенског ујединиоца, који је, после сјајно завршеног дела ослобођења и уједињења, свим својим силама тежио да изврши пацификацију Балкана и да, преко ове, учврсти насушно потребни светски мир и ојача позиције Словенства.

За благодетни рад, за непосустало орање на словенској њиви, за рану Ђуниску, као и за дрхтав старачки глас и старачке дрхтаве руке на тој комеморацији у Прагу, — за све што нам издашно дарова, Василије Немировић-Данченко је заслужио да му из пуних груди кажемо нашу захвалност.

Зато сам ја слободан да вас замолим, Господине Претседниче, да прихватите и ставите на гласање мој предлог нека једна од главнијих улица нашег словенског града понесе честито, светло име најстаријег живог словенског списатеља и непоколебљивог словенског верника, Василија Немировића Данченка.

Предлог г. Душана Николајевића Градско веће је прихватило једногласно.

Др. Марија Илић-Агапова.

референт-управник Библиотеке и Музеја гр. Београда

Првих пет година Библиотеке и Музеја града Београда

— Извод из петогодишњег извештаја —

Градови су носиоци културе. Као велики центри они привлаче и својом већом трговачком коњуктуром, могућношћу успелења и својим развијеним духовним животом. У њима се скупљају и интелектуалци, уметници, ђаци и радници. Сви они учествују у изградњању његове физиономије, надовезујући на прошлост, која долази до израза у обичајима, навикама и схватању његових староседилаца, у његовим културним тековинама, које су често тако велике и значајне, да су понос читавог народа.

Важност и значај Београда позната је од давнине. Он, као и Рим, Париз, Лондон, Атина лежи на посвећеном, старом историском земљишту, које никад није могло изгубити свој значај, јер му га је дала сама природа. Данас је велеград са огромним задацима што му та околност намеће, као и околност, да је осим тога главни град на великој територији југословенске државе, да је прилив новог становништва у њему двоструко већи него у свим другим градовима Краљевине, да је правилно решавање његових проблема, који се одnose на међусобне друштвене односе, ванредно значајно и тешко. Културни програм намеће се Београду као заповест. Од успеха рада на овом пољу зависи добрим делом сав његов напредак. Као што није могуће препустити случају судбине развој хигијенских и опште друштвених прилика, тако се и на културном пољу мора уложити сав труд, а по потреби, поднети и највеће материјалне жртве, да се и за најшире грађанске слојеве створи могућност сталног образовања и самообразовања. Исто тако значај његове прошлости у научном погледу, самостално и у вези с целом историјом, не дозвољава пасивност у односу према његовим старинама, према његовим споменицима и свему оном што на један или други начин ту прошлост оживљује. У овом кругу идеја и схватања кретале су се мисли истакнутих познавалаца Београда, познавалаца његових потреба, кад су наглашавали, да, међу првим културним и научним установама, Београд као и сви други већи градови, мора добити своју библиотеку, чији ће се рад постепено проширити и на реоне путем оснивања реонских библиотека, или завођења ауто-библиотеке, и свој музеј у коме ће се: с пијететом, знањем, разумевањем и љубављу прикупити све што се односи на његову прошлост и што приказује његов савремени културни лик. Те мисли нису биле произвољне, оне су долазиле као резултат дубоког познавања културно друштвених прилика наше престонице, правилне комуналне политике искрене и занешене љубави према Београду, који је, кад су у другим градовима већ постојале огромне галерије, музеји, дивне и поносне библиотеке, тек рушио окове, који су га дотад везивали у његовом полету.

Суд Општине града Београда донео је 1929, — пре пет година —, решење о организацији једне велике

градске библиотеке, која ће у исто време служити и циљевима комуналне науке и потребама најширих грађанских слојева за добром књигом; други део решења односи се на стварање градског музеја у коме би се постепено прикупило све оно што се односи на Београд и што има непобитну културну и историјску вредност. Стављена у дело, одлука је донела свој плод, тако да су и једна и друга установа, после двогодишњег рада на њиховом организовању, уведене у живот пре три године — 11 јануара 1931, кад је завршено њихово освећење и кад су почеле служити грађанству.

И ако период од пет година, узет сам по себи, није нарочито велик, он је у овом случају ванредно значајан, јер су у том периоду ударени основи двеју установа, за које се толико борило, прикупљен велики број драгоцених предмета уметничке и историјске вредности, изграђене основне методе рада, које ће, усавршавајући се и даље, допринети њиховом све већем развоју и успеху.

Већ из најстаријег буџета О.Г.Б., чији скромни размери ни из далека не стоје у релацији буџета данашњег великог Београда, испољује се схватање културних задатака престоничке општине. Ове почетке прекида рат, но они се настављају после рата кад и настојање за организацијом опште социјалне и културне општинске политике добија конкретније облике. У буџету за 1921, међу материјалним издацима налазимо, уз раније кредит за просветне циљеве, — позицију од Динара 10.000.— за „обнову библиотеке;“ 1922 и 1923 вотирано је у исту сврху једном 8.000, а други пут 10.000.— динара; 1924 и 1925 по Дин. 60.000.—; 1926 г. 50.000.— динара, 1927 и 1928 вотирани су за потребе Библиотеке кредити у износу од Дин. 76.000.—, исто је тако већ до 1929 године био набављен изванредан број уметничких и историјских објеката за Музеј Београда. Огромна је штета што кредити, који су вотирани у овим ранијим годинама за Библиотеку нису трошени према својој намени и што се највећи део откупљених књига временом изгубио. 1929 вотиран је за Библиотеку кредит у износу од Динара 100.000.—. Организација Библиотеке и Музеја вршена је прве две године у главној општинској згради (Узун Миркова 1). Број откупљених, поклоњених и прикупљених књига износио је на крају ове прве године 4.076. Музејски објекти, који су прикупљени и набављени до краја 1929 године, омогућили су, да се формирају неколике главне збирке: — збирка диплома и повеља; фотографија; портрета добротвора, знаменитих и историјских личности, претседника О.Г.Б. Нарочито је место већ у овој првој години заузела збирка уметничких и историјских слика Београда и група радова београдских уметника. Укупно је на крају ове прве године било музејских објеката 154. Кредит вотиран за Музеј у овој години износио је Динара 50.000.—

Рачунска 1930 година била је од нарочитог значаја за развој ових двеју установа, јер је висина во-тираних кредита у тој години, и постављање нових чиновника, омогућила да се установе отворе. Кредит Библиотеке попео се на Дин. 300.000.—; кредит Музеја на Дин. 250.000.— До краја 1930 укупно је набављено 3.128 нових књига и 127 музејских објеката.

Како тежиште рада сваке јавне библиотеке лежи у раду с децом, васпитавању њиховог литерарног укуса, развијању љубави према доброј дечјој књизи, посвећена је нарочита пажња и у првим двема годинама организацији Дечје библиотеке; с друге су стране с нарочитим интересом и старањем прикупљана сва она дела која се односе на историју и прошлост Београда, и која служе његовом савременом развоју великог града с огромним комуналним задацима.

1931 год. у раду ових установа била је исто тако важна као што је била важна 1929; док је 1929 започет над на њиховој организацији, 1931 установе су освећене и предане грађанству. Народи, велики читачи, обично се одликују нарочитим особинама, које леже у њиховој природи, или које су се постепено развиле. Међутим, расуђивати на извештај категоричан начин о тој високој културној склоности може се тек након темељитог проучавања и познавања извесне средине. Како се данас пропаганда киге не врши само у срединама која према њој осећа нарочиту склоност, ово је питање за нас више мање теоретског значаја, па ипак, — обзиром на велики број читалаца већ у првој години, јасно се види, како је била потребна престоничка библиотека, како је код нас дубоко усађен осећај љубави према књизи. Љубав према прошлости Београда, прикупљању његових историјских споменика јасно се испољује у поклонима драгоцених историјских предмета, које су му поједини угледни грађани поклањали у жељи да изложени у градском музеју постану доступним свима, и да буду основ за што темељитије проучавање и познавање занимљиве и значајне прошлости Београда.

Већ пригодном освећења установа, као најважнијим активним формама рада, дано је главно место повременим и периодичним изложбама књига и часописа, изложбама појединих музејских објеката, који се ради недостатка просторија нису могли истовремено систематски разредити и изложити. У раду с децом, одмах од прве године, главно је место припало Малим и Свечаним дечјим селима на која су постепено надовезиване друге активне форме рада. Од самог почетка на свим је селима посебна пажња посвећивана историји, прошлости и значају Београда и Београдске општине.

Кредит Библиотеке износио је 1931 г. Динара 250 хиљада; кредит Музеја Дин. 100.000.—. Нових књига набављено је 2.321; музејских објеката 270. Број чланова Библиотеке крајем године износио је 1.898 (од тога одраслих 1.269, деце 629); укупан број посетилаца — 30.896 (од тога одраслих 25.480, деце 5.416).

Међу приновљеним објектима Музеја нарочито место заузела је већ 1931. г. велика колекција слика и планова старог Београда, поклон г. Ђорђа Вајферта. Посвећујући пажњу старим, типичним и историјским зградама Београда израђен је модел и извршено детаљно техничко снимање Доситејево Велике школе,

првог жаришта наше културе након ослобођења у XIX веку. Члан комисије г. архитекта Лукић, који је извршио техничко снимање зграде, поднео је (објављен у часопису Београда „Б.О.Н.“) опширан реферат о могућностима и условима њене рестаурације. Међу осталим приновљеним објектима у овој години, нарочито место заузима модел Београдске тврђаве, што га је, према нарочитој жељи и под руководством ондашњег првог потпредседника Др. М. Стојадиновића, изradio г. архитекта Рихард Штаудингер. Од новооснованих збирки главно је место припало збирци рукописа. Као основ за њено формирање послужили су рукописи које су те године Музеју и Библиотеци, благодарећи заузимању ондашњег п-претседника Н. Крстића, поклонили див. Ђенерал Душан Стефановић и г. Дамњан Бранковић. Како у идеји оснивања Музеја града Београда лежи потреба, да се на једном месту прикупи све што се односи на прошлост и старину Београда, проф. универз. г. Др. Станоје Стојановић уступио је Музеју ове исте године на трајан реверс збирку слика и планова старог Београда, која се налазила у Историјском семинару, а која обухвата укупно 53 слике и плана.

Предлог буџета за 1932 рађен је на основу чињеница које су се испоставиле 1931 године. Нарочито је истакнута потреба, да се одржи позиција за набављање књига и музејских објеката барем у оном износу како је то било предвиђено у буџету за 1931 годину, а затим да се повећа број чиновника обзиром на знатно проширење послова, нарочито у вези с радом у читаоницама, дечјој и читаоници одраслих читалаца. Међу посебним задацима чије је остварење зависило од новог буџета нарочито треба истаћи: прикупљање, фотографисање, препис, превађање и издавање архивске грађе за историју Београда, што је могуће постићи једино систематским радом у великим градским архивама земаља чија се историја испреплиће с историјом Београда: Цариград, Беч, Будимпешта. Познавалац бечких архива, проф. универз. г. Др. А. Ивић —, коме је 1931 године било поверено истраживање архивске грађе о старим београдским грбовима —, истицао је нарочито, да би грађа која би се могла прикупити у бечким архивама у целини расветлила неколико векова из живота Београда, нарочито у доба његове трагичне борбе с Турцима.

11. јануар 1931 остаће увек један од најзначајнијих дана у животу ових двеју културних установа престонице, па и онда када оне буду смештене у дивне палате, које ће у свему одговарати њиховим потребама, значају и сврси којој служе. Ма како био скроман почетак, овај је дан био први дан у њиховом активном животу. Да се он видно обележи заведен је већ прве године обичај, да се тај дан нарочито означи било приредбом изложбе већег стила или на други начин. Прва годишњица у животу установа ознаменована је приредбом изложбе слика старог и новог Београда наших савремених уметника и приредбом изложбе нових књига, часописа и дневних листова.

Кредит Библиотеке 1932 године, и ако знатно смањен према прошлој години, износио је Динара 200.000.—; кредит музеја Динара 80.000.—. Укупно је набављено 1.923 нових књига, музејских објеката 329. Од тога отпада на слике и планове старог Београда, које је 1931 Музеју поконио г. Ђорђе Вајферт,

264. Број нових чланова износио је 1,774; укупан број посетила 36,558 (одраслих 33,909, деце 2,649).

Поред редовних изложби књига, слика и других музејских објеката, малих и великих дечјих села, који су приређивани као и у прошлој години, одржан је у дечјој читаоници и конкурс за најбољу књигу који је дао ванредно занимљиве резултате показујући у исто време колико је рад дечје библиотеке деловао у правцу буђења и подржавања дечјег интереса према књизи.

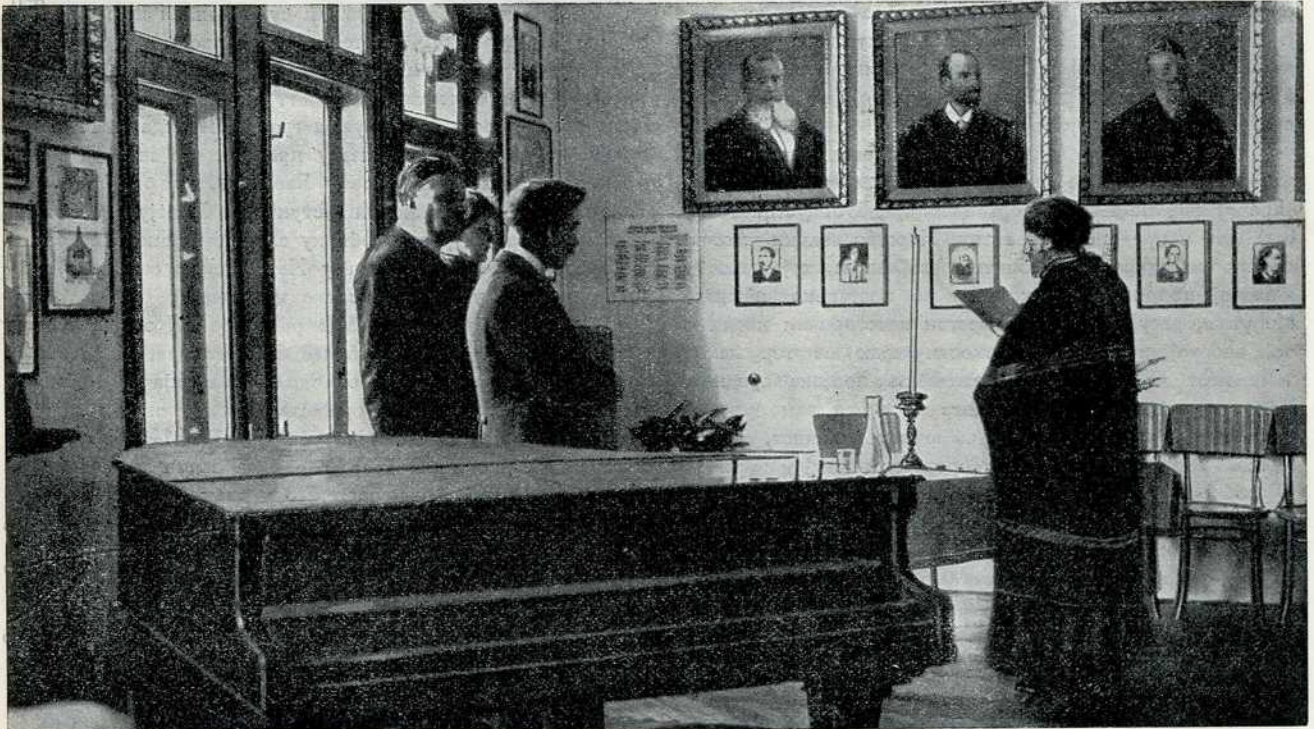
б) магазин књига који је ходником непосредно везан за читаоницу;

в) два мања одељења у којима је смештен један део галерије слика београдских уметника.

На трећем спрату:

а) дечја читаоница;

б) два мања одељења у којима је смештен један део Вајфертове збирке слика и планова старог Београда;

Са освећења Библиотеке и Музеја града Београда

Ове прве две године Библиотека и Музеј Општине града Београда налазили су се у Краља Петра ул. бр. 26. — Како је крајем 1932 за смештај појединих општинских одељења узета у закуп велика зграда у Косовској ул. 39 пресељен је у ову зграду и Одељак Библиотеке и Музеја. Честе селидбе овакових установа, — осим што се у принципу противе њиховом карактеру, самом појму Библиотеке и Музеја, — ванредно су тешке и напорне и под најповољнијим условима; за саме установе увек су скопчане с великом опасношћу од евентуалне штете, поготово онда, кад није могуће унапред створити тачан распоред о размештају појединих одељења: читаоница, магазина књига, галерија, збирки Музеја. Па ипак, у конкретном случају, уз енергично настојање, извршена је релативно успешно потребна адаптација просторија које су додељена овим установама на новом месту у Косовској улици. Установе су смештене на другом и трећем спрату фасадне зграде. На другом спрату налази се:

а) читаоница одраслих читалаца с читаоницом дневних листова и часописа;

в) једно одељење у које је смештен један део докумената и историјских споменика који се односе на историју Београда у XIX веку;

г) кабинет управника у коме се у исто време налази и научна библиотека о Београду и неколико збирки које нису могле бити смештене на другом месту.

д) канцеларија Библиотеке и Музеја у којој се врши и упис нових чланова, издавање и примање кауција, израда каталога, вођење инвентара, и обављају сви други административни послови.

Код уређења читаоница нарочита је пажња посвећена питању њиховог спољашњег изгледа. Настojало се, да и њихово спољашње уређење што више допринесе посебном карактеру места. Тако је у читаоници одраслих читалаца смештена збирка портрета председника Општине града Београда, портрети добротвора О.г.Б., неколико карактеристичних слика и планова, који говоре о старом Београду, дијаграми, који показују развој Библиотеке од 1931. У читаоници часописа и дневних листова, која је непосредно везана с читаоницом књига, налази се неколико слика из збирке

слика наших сликара на којима су приказани поједини мотиви савременог Београда. У крајњем делу читаонице смештена су сва главна приручна дела. Код избора слика којима је украшена дечја читаоница, пазило се нарочито да свака слика, и по својој уметничкој вредности и по мотиву, што више одговори карактеру места и допринесе развоју дечјег уметничког укуса и њихове урођене љубави према оном што је лепо. Осим тога, настојало се, да се и у овим новим просторијама нађе место за све оне плакате, диаграме, слике и скулпторске радове за које је већ од раније био везан дечји интерес.

Нема сумње да су данашње просторије Библиотеке — овако како данас изгледају након извршене адаптације, која је омогућила да се добију две лепе читаонице — далеко боље и подесније за рад ових установа од просторија у којима су установе биле смештене прве три године, али је рад установа, њихов даљи развој и напредак веома тешко погодила околност, да је њихов буџет 1933, а доследно томе и у 1934, смањен не само у оном размеру како је то било предвиђено инструкцијама садржаним у буџетском распису, за 10% од ранијих свота, већ у катастрофалном размеру од 50, 80 и 100% ранијих кредита. Тако је кредит за набављање књига, дневних листова и часописа смањен са Динара 200.000.— колико је у ту сврху било предвиђено 1932 године — на Динара 28.200.—; кредит за Музеј од динара 80.000.— једноставно је сведен на ништа. Зато је разумљиво, да је и број приновљених књига и број откупљених музејских објеката био далеко мањи, него ранијих година.

У раду Музеја у 1933 години треба истаћи колаборацију с осталим престоничким музејима, нарочито Народним музејом, који је први нагласио потребу сарадње међу музејима и музеалним чиновништвом. У низу седница, које су одржане у Народном музеју и Музеју О.Г.Б., а на којима су расправљана разна питања од интереса за рад и организацију престоничких музеја, нарочито треба истаћи интерес што су га сви чланови показали према питању: заштите београдских старина. Нарочита претставка, коју су потписали: — Др. Влад. Р. Петковић, управник Народнoг Музеја; Зор. Симићева, кустос; Ђорђе Мано-Заси, кустос; Др. Миодраг Грбић, кустос; Др. Јозо Петровић, кустос; Бошковић, кустос; Др. Богољуб Константиновић; Драг. М. Дробњаковић, директор; Митар с Влаховић, кустос; Петар Ж. Петровић; Милан Кашанин, управник, и потписана, упућена је 21 априла 1933 г. Суду Општине Града Београда с молбом, да Београдска Општина — према члану 24 и 25 Грађевинског закона — одреди лица, која ће, у споразуму с делегатима Народнoг, Општинског и осталих престоничких музеја, Уредбом утврдити који су делови Београда од историјског и уметничког значаја; које грађевине треба одржати; које се нове грађевине морају пројектовати уз нарочити обзир на историјски карактер улице, трга, или места; на којима се грађевинама од историјског или уметничког значаја не смеју вршити никакве оправке ни промене док се за то не добије одобрење надлежне власти за чување старина и које се грађевине морају одржавати и у оном случају кад то њихов власник из сопствених средстава не може вршити.

И ако је 1933 године укинут сваки кредит за музеј, ипак су поједине збирке приновљене новим објектима, и то не само поклоњеним већ и откупљеним објектима. Откуп је био случајног карактера и вршен у главном на рачун партије позиције за репрезентације. Свакако се мора истаћи чињеница, да оваква пракса није згодна из више разлога. Прво, што у тој форми откупљивање музејских објеката зависи од случаја, јер та буџетска партија има сасвим другу намену, — друго, што откуп извесних објеката, велике музеалне вредности, ни уз најбољу вољу, није могуће вршити на терет ове партије општинске репрезентације.

Иако недостатак простора у садашњој згради онемогућују да се збирке потпуно правилно распореде, и да се формирају одељења према појединим епохама историје Београда, ипак су у данашњем музеју Београд у главном изложени објекти, који се односе на:

1) рани нови век, у коме је по броју и значају објеката најбоље заступљено доба турских ратова (XV-XVIII)

2) ново доба у коме је најбоље представљен XIX век, доба Васкрса;

Као поделења уређене су: —

а) галерија слика београдских уметника б) галерија слика Београда в) галерија портрета у којој главну групу сачињавају портрети претседника Општине града Београда, добротвора и разних историјских личности, које су везане за Београд.

Међу највеће драгоцености спадају: —

1) од старијих: —

а) ретки примерци оружја

б) слике старијих грбова

в) први планови и слике старог Београда, као и стари албуми који показују почетак његовог нововеког развоја;

2) од новијих: —

а) поједини модели и рељефи Београда и београдске тврђаве, модели и планови старих типичних кућа,

б) поједини споменици из доба ослобођења Београда под Карађорђејем и из доба ослобођења под Кнезом Михајлом 1867.

Књиге Библиотеке сређене су према међународном десетичном систему. Из општег састава књига, издвојен је изврстан број које сачињавају засебно библиотеке и то: —

МУЗИЧКА БИБЛИОТЕКА, која је основана још 1930, а у којој се данас налази укупно 502 музичка дела;

НАУЧНА БИБЛИОТЕКА О БЕОГРАДУ, у којој су прикупљене све књиге, брошуре, часописи и дневни листови, рукописи појединих научника и књижевника, као и све остало што може послужити за проучавање београдске прошлости и његовог савременог културног живота. У овој специјалној библиотеци, која се формирала од самог почетка, има и правах реткости међу којима су најважније старе књиге које приказују и описују Београд у доба турско-аустријских ратова... —

Број нових чланова, који се уписао у 1933 год. износио је 1.175; укупан број посетилаца 1933 године износио је 46.865 (одраслих 40.720, деце 6.145).

*
* *

Код састава предлога буџета за 1934 годину нарочито се настојало да буде прихваћен предлог и у оном делу који би осигурао кредит за ауто-библиотеку и теренске радове. Предности ауто-библиотека данас су опћенито познате. У матици се ауто-библиотека (која је у самој ствари аутобус посебне врсте, библиотексис у коме се место седништа налазе стелаже за књиге) снабдева књигама и онда, у извесне унапред одређене и одређене дане, она обилази своје „станице“ у разним деловима града. У станицама, које су унапред утврђене и познате грађанству, она остаје извесно време, тако, да сви чланови градске библиотеке који станују у тим деловима града могу без већег труда и тешкоће добити потребне им књиге на читање и вратити већ прочитане. Тако ауто-библиотека, барем делимично, замењује и надокнађује реонске библиотеке, чије је издржавање скопчано с далеко већим издацима.

Сви историци који су се бавили проучавањем прошлости старог Београда указивали су на београдско земљиште — као на његов главни архив. Заиста, ма колико да поједини светски архиви, нарочито бечки, садрже безброј докумената, који се посредно и непосредно односе на прошлост Београда, свакодневни живот доказује, да је Београдско земљиште ипак његова главна архивска ризница. Приликом сваког, и сасвим случајног ископавања, рушења старих зграда и подизања темеља новим зградама, нашло се толико драгоцених објеката, који су видан доказ тог огромног скривеног историјског блага, тако да се потреба систематског откопавања овог закопаног блага сама по себи намеће. Томе се раду мора приступити чим пре, јер се нови Београд све више шири и све више напредује скривајући и чинећи све недоступнијим старо земљиште на коме се подижу нови насади, вртови и паркови, скверови и тргови....

*
* *

Како је кредит установа за 1934 у главном вотиран према стању кредита из 1933 године, то се нови предлози нису могли остварити. Ради тога је, као и у прошлој 1933 години, главна пажња посвећена усавршавању појединих метода рада и унутарњем изграђивању установа. Рад у читаоници одраслих текао је без икаквог нарочитог прекида. И ако недостатак кредита није омогућио набављање нових књига, број чита-

лаца није опао у већој мери, у главном, благодаречи чињеници, да је Библиотека била претплаћена на све главне књижевне часописе и дневне листове, који, барем делимично, замењују потребу за новим књигама. Велику живахност у читавом раду Дечје библиотеке уносиле су Зидне Новине. Да се што више изађе у сусрет и одржи интерес што га наша омладина показује према књици, и у исто време да се омогући систематско стручно образовање чиновника установа који непосредно раде с омладином, одржан је у Библиотеци од 22. фебруара до 22. маја 1934. г. тромесечни библиотекарски курс чији је програм, обухватајући и сва остала питања савременог библиотекарства, нарочито имао у виду рад у дечјим читаоницама. На курс је примљено укупно 39 слушалаца. Предавања су одржавана сваког петка и суботе од 4—6 и по сати и то радним даном као и празником. Како рад у дечјим библиотекама тражи и темељито познавање дечје психологије, поред предавања из појединих библиотекарских дисциплина, одржан је и скраћени курс о главним проблемима дечје психологије. На испиту, који је с одличним успехом одржан 25 маја 1934, присуствовали су и ондашњи потпретседници г. г. Васа Лазаревић и Добра Богдановић.

Да се и код најмлађе деце пробуди интерес према књици, посвећена је нарочита пажња књици за најмлађу децу, т.зв. КЊИЗИ-СЛИЦИ. У вези с тим радом одржана је у Дечјој библиотеци у најновије време посебна Изложба ових књига на којој су учествовале и све главне београдске књижаре. Изложба је отворена свечаним дечјим Селом на које су била позвана деца I. раз. основне школе Краља Александра, и деца из два забавишта исте школе. Да се омогући и осталој деци да слушају Село, Библиотека се споразумела с београдским Радиом, који је Село у целости преносио.

*
* *

У Музеју посвећена је главна пажња сређивању појединих музејских збирки и њиховом каталогизирању. Тај је рад још у току. Од свих збирки данас је највећа збирка слика и планова старог Београда. Она обухвата укупно 294 разна изгледа Београда у прошлости. Збирка уметничких слика с мотивима Београда наших савремених уметника износи 148. Укупно је заступљено у Музеју 105 сликара и скулптора са 334 уметничка рада.

Број посетилаца и нових чланова Библиотеке

Од 1931 до 1934 године по месецима

Месец	Број посетилаца				Број уписаних чланова			
	1931	1932	2933	1934	1931	1932	1933	1934
Јануар	2.001	2.187	3.870	2.600	—	87	115	91
Фебруар	3.988	4.630	5.842	4.764	706	172	154	140
Март	3.879	6.032	6.423	4.538	202	198	138	80
Април	1.405	3.774	3.882	2.967	28	80	67	49
Мај	2.815	2.134	4.088	3.007	64	51	50	32
Јуни	1.994	2.172	3.015	2.017	82	49	59	60
Јули	1.271	1.054	2.137	1.379	43	34	56	42
Август	1.422	1.323	2.056	1.797	61	27	53	35
Септембар	1.337	1.450	2.341	3.123	96	58	52	56
Октобар	4.042	4.932	4.071	2.990	235	172	152	118
Новембар	4.056	1.712	4.022	3.650	249	80	151	131
Децембар	2.685	5.073	5.118	3.861	140	174	128	93
Укупно:	30.866	36.473	46.865	39.693	1.808	1.174	1.175	927

Укупан број прочитаних књига у 1931 год. износио је 9.375
 " 1932 " " " 13.436
 " 1933 " " " 22.621
 " 1934 " " " 20.119

Општа табела објекта музеја О. Г. Б како су набављани

од 1929 до 1934 год.

	у љ е а к в а р е л и										Укупно		
	Дипломе и повеље	Фотографије	Стара дела о Београду, слике и планови	Оружје	Рукописи	Радио	Београд	Портрети	Радио	Београд		Радио	Скулптуре
Набављено 1929 г.	9	10	—	72	—	—	6	26	7	17	5	3	154
Набављено 1930 г.	6	19	18	—	—	—	17	—	27	17	29	8	141
Набављено 1931 г.	5	66	13	8	8	24	10	8	21	57	32	32	270
Набављено 1931 г.	—	5	263	13	—	30	3	4	6	2	2	1	329
Набављено 1932 г.	—	5	—	1	5	7	2	—	13	21	43	2	99
Набављено 1934 г.	—	7	—	—	51	—	—	—	8	—	2	1	69
Укупно	19	112	294	89	64	61	39	38	82	114	113	38	1.062

На крају 1934 укупан број музејских објеката износио је 1.062; књига и часописа било је 12.971.

Износ позиција за набављање књига и музејских објеката

од 1929 до 1934

Година.	За набавку књига	За набавку музејских објеката
1929	100.000.—	50.000.—
1930	300.000.—	250.000.—
1931	200.000.—	200.000.—
1932	200.000.—	80.000.—
1933	28.200.—	ништа
1934	25.400.—	ништа

Од установа и лица, који су својим поклонима допринели развоју библиотеке и Музеја нарочито треба истаћи: —

Министарство просвете, које је 1930. г. поклонило Библиотеци 184 књиге из наше лепе и научне књижевности; Државни Централни Пресбиро, који је исте године поклонио 28 књига; Немачко посланство, које већ скоро 3 године бесплатно доставља Библиотеци поједине уметничке часописе на немачком језику; Сенат и Скупштину Краљевине Југославије који Библиотеци редовно упућују своја издања; Задужбину Велимиријанум која је 1934 год. поклонила Библиотеци 9 књига. Од појединих лица, поред г. Ђорђа Вајферта, великог дародавца Музеја, — нарочито су својим поклонима задужили обе установе: — проф. Универз. г. Др. Станоје Станојевић, који је на трајан реверс уступио

драгоцену збирку старих слика и планова Београда; госпођа Катарина Јовановић, која је поклонила не само велики број драгоцених старих издања наших првих штампаних књига, већ и велику збирку наших великана из прошлости, коју је радио њен отац, познати уметник Анастас Јовановић, дугогодишњи управник на двору Кнеза Михајла; г-ђа Бета Вукановић, која је поклонила Дечјој библиотеци ванредно успели цртеж Дечје главе и три врло лепа плаката за дечја села; проф. Универз., б. претседник Београда, инж. Милан Нешић, који је поклонио ванредно драгоцену колекцију оригиналних фотографија старог Београда и Србије из 1877 и 1878; генерал Душ. Стефановић, чији су поклони послужили као основ за формирање збирке рукописа; г. Бранковић, који је поклонио Музеју часовник Александра Карађорђевића на коме се налази урезан Карађорђевић грб; директор Банке Ник. Д. Ђорђевић, који је поклонио две драгоцене географске карте; Аксентије Катић, који је поклонио запушач Карађорђевог топа; г. Др. Лаза Марковић министар, који је поклонио један значајан докуменат из прошлости Београда; поједини угледни београдски књижевници и научници, који су преко шефа Културног отсека г. Симе Пандуровића, књижевника, поклонили Библиотеци поједине манускрипте; госпођица Лена А. Јовичић, која је поклонила Библиотеци око 500 књига; господин Живко Живковић, адвокат, који је поклонио 153 књиге и часописа.

У најновије време добила је Библиотека на поклон од Париске општине 188 одабраних књига међу којима и велики број књига за децу и омладину, које ће згодно послужити за рад с нашом децом, нарочито на дечјим селима на којима се деца упознају не само с домаћом већ и с иностраном књижевношћу.

*
* *

Отворена рано ујутру до касно на вече, радећи без прекида читав дан, Библиотека Поглаварства града Београда има пред собом велику будућност. Њена је улога, као и улога сваке друге јавне библиотеке, нарочито значајна у вези с књижевним одгојем наше деце и омладине, која показују тако велику љубав према књизи. Та велика улога у будућој културној историји Београда припада у једнакој мери и његовом градском музеју обзиром на велику и дрвну његову старину, његов огроман значај у целокупној нашој историји, нарочито почевши од XIX века. Потпомагање ових двеју установа није само израз дубоко укоренење љубави према Београду, већ у исто време и доказ схватања високе комуналне политике, која градовима, а нарочито престоницама, додељује посебну улогу у целокупном народном животу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Социјална хроника:**Акција за исхрану незапослених радника**

Београдска општина је од увек и поред огромних послова, које изискује комунална делатност једног великог града, који се тек сад изграђује и подиже, поклањала нарочиту пажњу заштити својих економски слабих грађана, Социјално старање Београдске општине, у доба ове опште кризе и беспослице, која је обухватила све државе у свету, није баш тако лако. Јер Београдска општина не пружа помоћ само својим грађанима, којима је ова помоћ потребна. Она у огромном броју помаже и оне економски слабе грађане, који су из свију крајева наше државе до-

спремао овако: понедељак кисео купус са говеђином; уторак кромпир са говеђином; среда пасуљ са говеђином; четвртак кисео купус, петак пасуљ са говеђином; субота кромпир са месом и недељом пиринач или тарана.

Кухиње сваког дана обилази лекар, који надгледа чистоћу и прегледа да ли је јело спремно потпуно хигијенски.

Ове зиме, поред новца, Београдска општина је кухињама делила и намирнице које је благовремено набавила у унутрашњости по знатно нижој цени.

Претседник Београдске општине г. Влада Илић проба јело у кухињи за незапослене раднике

шли у Београд да нађу посла и зараде, па су се о једном у њему затекли без сретстава за живот.

Откако је талас кризе и беспослице захватио и нашу земљу, па и њену престоницу — Београд, Београдска општина је свакодневно настојавала, преко својих функционера, а и уз сарадњу социјалних и хуманих установа и друштава, да се за беспослене раднике, без разлике, отворе кухиње, за чије је издржавање баш она подносила добар део издатака.

Централни одбор за исхрану незапослених радника, у коме се налазе и претставници Београдске општине, отворио је и ове зиме две кухиње за исхрану незапослених радника. Једна се од ових кухиња налази у згради Берзе рада, у улици Милоша Поцерца, а друга у улици Краља Александра бр. 69. До сада се у овим кухињама делило по 2.200 obroka дневно. Један оброк, који се дели незапосленом раднику садржи: 130 грама меса, 30 грама масти, 350 грама кромпира, или: 120 грама пасуља, 300 грама купуса са зачинима по потреби. Јеловник се у недељи дана

Па, ипак, и ако је општина уложила доста воље да се незапосленим радницима преко зиме помогне у исхрани, она је, по иницијативи Одбора за исхрану, на челу са претседником Београдске општине г. Владом Илићем, одлучила да се у Београду отвори у ову сврху и трећа кухиња. Ова кухиња се отвара у улици Јове Илића бр. 8.

Да би се лично уверио како се у кухињама ради, претседник града Београда г. Влада Илић, са већником г. Ставром Трпковићем, шефом Отсека за социјално старање г. др. Ђуром Ђуровићем и г. др. С. Поповићем, обишао је највећу кухињу у Берзи рада, у којој неуморно ради наша позната хумана радница г-ђа др. Воје Кујунџића, којој је г. Влада Илић понудио да буде инспектор над свима овим кухињама, као и над кухињом у Дому старца и старица.

Претседник г. Влада Илић такође је обишао и Радничко склониште, као и остале наше социјалне установе.

Урбанистичка хроника:

Арх. урб. Драг. М. Поповић

Предавање професора Данже-а

У Друштву пријатеља Француске, пред одабраном престоничком публиком, одржао је предавање г. Рене Данже, познати професор Урбанизма на Ecole des Travaux Publics. Тема о „Начину подизања градова од античког доба до данас” и ако сувише опсежна да би се цела могла прећи за кратко време од једног непуну сата била је пропраћена многобројним врло умесним пројекцијама тако да је цело предавање имало успео илустративни карактер.

На почетку предавања проф. Данже прво је поздравно светлу фигуру нашег Блаженочившег Краља Александра, „суверена пријатељске земље, тако трагично нестало, чија ће успомена увек остати интимно везана за историју Француске”.

Прешавши на тему свог предавања, г. професор је показао да се прва људска насеља јављају тамо, где су се номадска племена зауставила да би сачувала нешто више нагомиланог покретног добра, да би се осетила сигурнијим од напада споља. Место које су они бирали за своје будуће пребивалиште и насеље садржи обично три основна елемента: Налази се на раскрсници сувоземних или водених пролаза и путева, пошто насеље постаје центар размене добара који тим путевима долазе; — затим је у непосредној близини реке, језера или мора и пијаће воде; — и најзад, насеље је згодно постављено стратемски, да би се могло бранити од напада споља.

Чим се тако град почео развијати појављује се нов елемент: улица. Улице задовољавају у главном тежњу да допусте слободан пролаз саобраћаја и да две удаљене тачке у граду што боље вежу, т. ј. са минимумом незгода. У утврђеним градовима, у којима одбранбени зидови иду преко прелома профила на брежуљцима, улице иду концентрично зидовима. Растући град се пробија кроз утврђења (Париз) и од утврђења постају широки булевари. У случају да се град развија крај погодне луке улице добијају радиоконцентричан облик, као што је случај са Амстердамом.

Римљани су своје градове оснивали на раскрсници два пута који су се секли под правим углом, од којих се један (правац север—југ) звао кардо а други (правац исток—запад) декуманус. Примери су Аоста, Тимгад и Тирчин, чији се централни део саввим повео за тим принципом. У новије доба има још правилнијих шема градова, као што су Версај и Вашингтон, који се називају архитектонским типовима. И док француска архитектура воли уређене и уравнотежене осовине, енглеска школа се поводи за пејзажним цртежима, који дају као последицу праве

градове-лабиринте од којих је још гарден-сити најпривлачнији.

Међутим, градови еволуирају и мењају своје форме према историском добу. И ако је Бодлер направио парадоксално упоређење рекавши, да град брже еволуира него срце једне жене, ми збиља видимо да свако ко је одређен да ствара планове за ново проширење града, проучавајући његову прошлост да би дошао до потребних закључака за будућност, са чуђењем констатује промене у изгледу града које су тесно везане за његову историју. Због тога је потребно начинити сваком граду његову монографију с обзиром на његову историју, топографију, кретање становништва, хигијену и, најзад, естетику. Јер тек после дуге анкете и студирања смеју се узети лењери у руке да би се пројектовао нови део града. Несумњиво, пак, да економски разлози свуда и увек играју своју важну улогу. Данас се зато градови деле на зоне којима се тежи да се подвоји станбени крај од трговачког и индустриског итд.

Затим један од важних проблема у данашњим већим градовима је саобраћај, који је из дана у дан све јачи. У великим европским градовима, који су наследили из прошлих векова сразмерно тесне улице, саобраћај задаје толике бриге општинама (Париз, Лондон, итд.), да се као једино решење сматра да јавне зграде (банке, позоришта, биоскопе и др.) које привлаче много света треба из центра града иселити ближе периферији, чиме би се и сам саобраћај распинуо и разредио.

Данашњи град има масу проблема свих врста. Један од особитих је проблем насељавања града, који се понаша по једном графикону описаном овако: прво густина становништва расте са периферије ка унутрашњости града, затим центар показује извесну засићеност. После тога почиње осека и више није центар тај који је најгушће насељен већ један њему оближни прстен. Богатији затим иду у виле ван центра а радништво, у случају појаве индустрије на периферији, полако се враћа њој истим оним путевима којима је пре тога дошло у град да код малих занатлија тражи посао. Центар града остаје за трговачке радње, забаву и администрацију.

Г. проф. Данже затим додирује питање слободних површина у граду и подвлачећи њихове добре и благотворне особине, сматра да је до сада најбоље решење у том погледу дао француски архитекта Форестије који је завео т. зв. парк систем, који се састоји у повезивању широких и богатих дворедима, булевара и авенија са парковима и скверовима тако да план града

буде пун зелених непрекидних појаса. Форестије је своју замисао извео доследно на америчком граду Колумбији.

О естетици једног града вели да је састављена од елемената: архитектуре, перспектива, зеленила, воде и ваздуха. Не треба мешати један леп природан град са вештачким направљеним лепим градом, а План за регулацију може много да утиче на лепоту града.

Овај део предавања је нарочито био пропраћен успешним фотографијама лепих делова појединих градова.

Као згодан пример доброг решења једног регулационог плана за један град, г. Данже показује нови

план за Смирну. Многе пројекције показале су збиља огроман успех новог схватања Урбанизма. Смирна је из основа преуређена и постала је за непуних 10 година модеран град у сваком погледу.

Крај предавања је закључен са излагањем, да се не треба примењивати приликом пројектовања никакав систем: правоугли, квадратни, хексагонални, баштенски и сл. већ да сваки град захтева дубоке студије и план своје врсте с обзиром на његове топографске, историске, економске, социјалне и локалне прилике. Треба као што је Пирандело рекао, „сваком дати његову истину“.

Саветодавни комитет за уређење и улепшавање Београда

Претседник Београдске општине госп. Влада Илић донео је 26 јануара 1935 г. одлуку, да се образује саветодавни комитет, који ће проучавати питања уређења и улепшавања престонице. Београд је до сада био без урбанистичко-уметничког форума и маса неестетских грађевина и урбанистичких слабих решења се изградило по граду. Увек се натезало са свима крупнијим естетским питањима градског изграђивања, јер једна обична администрација није била способна за шире концепције и за исправно доношење одлука у естетском смислу. Због тога је био неопходно потребан један естетски комитет, који би по свима питањима урбанистичког уређења града давао своја мишљења. Од-

луком Г. Претседника такав комитет је сада створен и он већ дела, — седнице се често држе и сваким даном се све више увиђа да је комитет био потребан и до сада. Његови позитивни резултати ће се убрзо осетити.

У састав саветодавног комитета за уређење и улепшавање Београда ушли су: већници Београда г. г. инж. Милан Нешић, арх. Бранко Поповић, арх. Ђура Бајаловић и Душан С. Николајевић и чиновници Г. П. Г. Б. г. г. Марјан Вујовић, в. д. директора Техничке дирекције, Драг. Миленковић, шеф Катастра, г-ђа Даница Томић, референт Катастра и Драгомир Поповић, архитект-урбаниста.

Нова мртвачница на Новом гробљу

У Београду се, после рата, осетила потреба за једном модерно уређеном мртвачницом, у којој би умрли Београђани почивали до дана сахране. Јер, пошто се Београд нагло проширио и пошто је његовим улицама почео да се креће жив и јак саобраћај, то се уобичајене пратње, које се често крећу улицама по читав сат и два, а које неугодно делују и на саобраћај и на саму родбину умрлога, морају ускратити.

Да би се све ово избегло, Београдска општина је на самом улазу у Ново Гробље подигла веома модерно уређену мртвачницу. Грађевина је монументална и израђена је у византијском стилу. Унутрашњост ове мртвачнице уређена је по свима прописима модерне архитектуре. Она се састоји из шест засебних одаја одређених за мртваце. Ове одаје су зидане у мермеру и камену. У средини мртвачнице налази се капела са одром за мртваца. Одар претставља један покретан лифт, који се помоћу електрике спушта за један спрат ниже, у коме се налазе нарочите ладњаче, које спречавају брзи процес распадања, те се на тај начин избегава и онај непријатан задах мртваца, који се, нарочито у лето, осећа у оваквим капелама. Поред ових шест одељења постоји и једна већа и луксузнија одаја. За употребу ове веће ода-

је плаћаће се 300 дин. за 24 часа, а за мање по 100 дин. Такође су у мртвачници предвиђене и одаје за купање и облачење мртваца, тако да ће се породицама умрлога у мноме олакшати оно тешко душевно стање које наступа док се мртац у кући купа и облачи.

Ова мртвачница почела је да се ради на иницијативу г. инж. Милана Нешића, док је он још био претседник Београдске општине. Пројекат за ову мртвачницу израдио је архитекта г. Рајко Татић.

Освећењу мртвачнице, које су обавили свештеници г. г. Поповић и Магазиновић, присуствовали су гратски већници г. г. Добра Богдановић, инж. Милан Нешић, Јеша Протић, др. Ксенофон Шаховић, др. Стојановић и др., као и г. г. др. Ђура Ђуровић, помоћ. директора за социјално и здравствено старање, Ђожа Павловић, директор Општег одељења, Генић шеф Архитектонског отсека, и Никола Богдановић, шеф Отсека за гробље.

У Техничкој дирекцији такође се ради на пројекту за уређивање целог комплекса око гробља, који би претстављао Гробљански Трг. О овоме ћемо у идућем броју нашег часописа, у урбанистичкој хроници Београда, донети детаљнији приказ.

Уметничка хроника:

Тодор Манојловић, књижевник

Колективна изложба Леона Коена

16. о. м. отворена је у Уметничком павиљону са свечаним пијететом колективна изложба пок. Леона Коена чије је дело том приликом први пут изнесено у својој целини пред јавност. Дело које привлачи својим сугестивним особеним обележјем и многоструким врло знатним уметничким квалитетима, а коме уз то тужна, трагична судбина његовог недавно преминулог творца даје данас још и један дубљи, интимнији човечански интерес.

Леон Коен био је последњи романтичар нашег сликарства; један сликар који је, страстан, мисаон, патетичан и занесен, продужио некако — па и завршио — линију једног Новака Радонића, Ђуре Јакшића и Ђорђа Крстића, и пренео тако још и у овај наш век (он је радио све до 1912) нешто од оног романтизма, оног монументалног, историјског и визионарског сликарства што су га у деветнаестом столећу креирали, поставили један Делакроа, један Ханс фон Марес и Арнолд Беклин, па и Франц фон Штук и остали минхенски епигони.

Био је минхенски ђак који је тамо, на баварском Монмартру, изучио занат, стекао своју технику и уопште целу своју уметничку идеологију, — крај оних сликара које смо горе навели као Коенове узоре и учитеље, треба споменути, свакако, још и Самбергера чије се утицај осећа нарочито у његовом аутопортрету — али његова страснија јужњачка, источњачка природа, његов немирни, егзалтирани темперамент пропламтео је, па и растрзао, поцепао је у многа, чудно, бизарно, целу ту академску дисциплину и технику, и од солидне и помало шупље минхенске „Хисториен-малереј“ постало је код Коена нешто ново: неки тамно-блештави колористички пожар, нека рас-

кошна и трагична узбурканост, неко грчевито, кошмарско визионарство. Наравно да усред те грозничаве захукталости често помало страда форма, цртеж, моделажија, једном речју: чисто сликарски, уметнички момент, исто као што и у самим сижеима, садржајним и идејним мотивима уметника, а нарочито у њиховом схватању и сликарском предочавању има понегде и извесне наивности; у Коену је песник, фантаста био, стварно, јачи него сликар који услед тога није био увек у стању да држи корак са оним првим у његовим високопарним старозаветским, дантеовским и другим легендарним и историјским полетима. Ипак, и крај таквих неизједначености и дисонанција, има у тим чудним романтичарским платнама Леона Коена неког замаха и неке присне уметничке и човечанске убедљивости који делују неодољиво, и не узимајући још ту у обзир њихову дубоку колористичку чар. Велики табло „Јосифов сан“, мајсторска сцена „Ђурђе Бранковић са ослепљеним синовима“ или оне занимљиве и толико поучне варијанте „Хароновог чуна“ и „Ахасвера“ јесу веома озбиљне сликарске реализације чији интерес и вредност одиста нису само у њиховом предмету.

Леон Коен је претставник једне минуле сликарске епохе коју је он продужио такође преко њене стварне границе и завршио једном величанственом и трагичном апотеозом. Њему и његовом делу припада услед тога једно засебно поглавље у историји нашег савременог сликарства.

Г. Душан Николајевић је, при отварању изложбе, у једном веома топлом и надахнутом предавању, речито указао на те чињенице изложивши у снажним и живописним потезима живот и уметност пок. Коена.

Предавање г. Николајевића о Коену

Ars longa, vita brevis

Леон Коен је поникао у старој Јеврејској мали крај величанственог и резигнираног Дунава. Од старих мудраца Хераклит је сав живот космоса симболизовао у вечном текућу: панта реи. Од модерних филозофа Бергсон је видео да је свет једна река без извора и без увора. Ни једна вода, можда, као Дунав, у толикој мери не потврђује Хераклитову и Бергсонову реч. Улива Дунав гледаоцу мир и вечност и разумљиво је што је наш књижевни бег, наш књижевни војвода Јова Илиј с палидулског доксата сатима оком тонуо у ток мирне, широке, свештене реке наше. У њеним дубинама почивају безбројне галије. И оне које су се давно потопиле, и оне које ће се у удаљеној неизвесности потопити. Све тече, све пролази, и, што дуже

гледаш у Дунав, будућност је све више прошлост. Постоји само вечност. Само она, божанска. Не може да одвоји ока својега Јова Илијћа од плаве реке, која је бродила и пре створења света и која ће се лити и после смака света.

Син Јове Илијћа, Војислав, био је такође, опчињен Дунавом. Леон Коен је налазио сликарске мотиве у поезији нашег најбољег лиричара, коме суђаје над колевком прорекоше да ће своју душу утопити у меланхоличну резигнацију дунавских вода. И тај Војислав, који у једној песми радосно посматра доплов галија с далеког неког понта, својим елегичним стихом хваташе мир и ширину Дунава. Уз тај Дунав припила се Јеврејска мала. Прогнани из Шпаније, земље где се у име науке о љубави мрзило до истреб-

љена, до аутодафеа и до ломача, — Јевреји тражају кут. И неки од њих најоше прибежиште овде, у Београду, на обали Дунава. Шћућуриле су се уплашене чатрље јеврејског гета уз меланхоличну и вечну грандиозност Дунава...

Јеврејин је у борби свакидашњице развијао свој смисао за конкретно. Практичан је, а његов оштри и рационалистички дух кад и кад, као с неком радошћу, поништава и оне мистерије без којих би постојала само једна материјализација. Па, ипак, Јеврејин носи једну своју капелу у својој души. И кад год уђе у мир своје капеле, он осећа везу, неразумну везу са свима мртвим Јеврејима. Открива тада себи да је раса јеврејска вечна. У старој београдској јеврејској мали беше много тоpline за Србију и много побожности. Мир и вечност Дунава чинише јеврејску капелу још побожнијом, свечанијом. У души Јеврејина, чији бистри дух прелази радо у рационализацију, има много сентименталности. У својој религиозности Јеврејин је поносан на стару славу, а у томе поносу скрива се једна сета. Тонове ове сете у нашој јеврејској мали појачаваше резигнација Дунава.

Јеврејска мала, јеврејски гето крај Дунава, а у гету млади Леон Коен почиње да сања свој сликарски сан. Он слуша у старој и трошној синагози библијске мотиве и мами га вечност Дунава. Као дечко, Леон Коен је стално блудео дунавском обалом. Беше хипнотисан вечно лепом водом Дунава. И још тада, у раном детињству, он је носио у души једну мистику која ће од њега начинити сликарског песника Харона, превозиоца мртвих душа. Омамила га је вечност још док беше дете и појмљиво је што ће он доцније сликати Вечитог Јуду и што ће, дајући томе немирном луталу фигуру старозаветника, бољети сву трагедију јеврејства и што ће се веселити на свој вечности лепоте. На свима Коеновим сликама је вечност лепоте.

Јеврејин од расе, Леон Коен беше истодобно и ватрени верник тадашње Србије. Србијанском патриотизму га је учио и његов брат, сјајни човек Давид, који је своју неизмерну љубав према Србији запечатио мученичком смрћу у Нишу за време окупације. Син расе чији су пророци, ридајући над разореним Јерусалимом, гневно претили силовитом одмаздом свима непријатељима јеврејске глорије и стеновито веровали у васкрсе старе јеврејске моћи, — Леон Коен је откривао и снагу народа чији су рапсоди, певајући Косовску катастрофу и запевајући над њом, жудели националну слободу и силу националне државе. Ово сањало је носило у себи и онај смисао, онај нагон старозаветника, да спонтано налази трагичне моменте. Коен има смисла и за сцену. Воли динамику. Он је, на пример, сликарски претставио сцену у Хамлету, када глумци својом игром успевају да савест уједе Хамлетову мајку и Хамлетовог родоскрвног очуха. Давид је Леону читао монографију Чедомиља Мијатовића о Деспоту Ђурђу Бранковићу. То је још увек најбоље дело наше историографије. Мијатовић је врло много ушао у психологију овога трагичног човека и владара. Романтика је бранила нашем заслужном академику, да до краја продре у биће ствари. Мијатовић је, пишући свога Ђурђа, и недовољно психолошки одражао човека од државника и државника об-

јашњавао на начин који одговара идеалистичким склоностима једног романтичарског култа наше историје. Том култу се Мијатовић учио још из малена. Рођен у једном фрушкогорском селу, он се од фрушкогорских манастира учио поезији нашега прошлог господства и заласка наше државне славе. Мијатовић беше и даровит песник: његов Деспот је необично жива драмска личност. И врло сугестивна за једну природу као што беше Леонова.

Нико не може да заустави точак наше средњевековне историје: она се, старозаветно градобитна, окренула против нас и наше славе. Биће разорен скоро и наш Јерусалим, јер наш Деспот грли, припија уза се два ослепљена сина. Два ослепљена Деспотова сина, два скрхана крила нашега орла, два поломљена стуба нашег Јерусалимског храма, и, под утицајем Библије и дела Мијатовићевог, пред Леоном Коеном уздиже се циновски трагична фигура седог нам Деспота. Личи Старац на пророка, кога је, некриво, сугстигло његово праведно и страшно проклињање свих кривих.....

Сликар Јосифовог сна, Леон Коен је целог свог века сневао свој сликарски сан. Тек у своме будном сну боја осећао је он потпуно себе. И у себи васцелу васиону. Бацио је на платно вечност, а његова симфонија боја, то је у исто време и природа по себи и једна дубока сликарска илузија. Уметност Леона Коена показује да се природа и уметност у часу уметничког стварања условљавају.

Јосифов сан садржи многе изванредне моменте. Јосифово тело је тело дечка. И тај Коенов дечак само потсећа на Леонардовог Претечу, јер би се могло рећи да је Леонардо тело Јованово поженски исто онолико колико је Рафаел поженски физиономију младића на свом чувеном портрету младог човека. Коенов дечак је, као што је тачно приметио један добар анализатор Коенове уметности, род Праксителесовом Еросу. Млади Јосиф снива: отац, као сунце, мати као месец, и браћа, као звезде, јављају се блаженом младићу. Слика је прворедна и по колориту и по композицији. Она је и сан и стварност. Има у њој много и фантомског и животно истинитог. Коен је генијалан и по томе што је решио проблем фамилије. Свака личност на тој слици је јединка, а, опет, све јединке, нарочито својим физиономијама, изражавају оно што од њих ствара групу исте крви.

Оно, на шта бих хтео да зауставим вашу пажњу, то је мајка Јосифова. У тој мајци, која се наднела над сином што спава дечачки здравим сном, дао је Леон Коен једну необичну Мадону. На њеном лицу су још јаки трагови дивне жене, али је та жена, за разлику од Рафаелових мадона, сва жена и у исто време и сва мајка. Сва брига материнска и сва материнска нежност. Рафаелова мадона је декоративна и оставља утисак непрекидно младе а неспиритуелне жене. Њена лепота је нема и она ће увек бити таква, таква иста. Јосифова мајка је жива, говори њена душа, и Јосифова мајка, ако се загледамо у њу, пред нашим очима, на неки начин, стари. Она остаје дивна, бајна жена, али се гледалац све више уверава да ће и она остарити као што све мајке постају старице.

Први учитељ Коенов беше Ђока Миловановић, један добар наш сликар, који је, нажалост, мало стварао,

Коен је затим грео стазом старих мајстора: Рибоа, Гизиса и нашег великог маистра Ђорђа Крстића. Доцније изилази Коен на дан, на сунце. Као да га је инспирисао Делакроа, он ради **Отмицу** и с успехом сликарски оживљава песму Војислављеву. Треба се нарочито зауставити на цвећу које краси ово Коеново платно. Оно је бајно и зрачи целу слику. Без тога цвећа, **Отмица** би, поред свег уплива Делакроовог, била донекле у тону добрих старих мајстора из школе Рембрандтове *clair — obscur*. Раздраган је и зането гледа у топле и хладне боје. Као срећно дете грца се од блаженства над разноликошћу боја, Постаје силно колоритан. Дочарава рај. Грађевинар пакла Данте беше засењен светлошћу раја; Коен је усхићен бојама раја. За француског мајстора Гогена, који је на острву Таити, открилати своје визионарство, кажу да је владао рајским бојама. Њима је још више господарио наш Коен. Још пре би се Коен могао упоредити с Турнером. Иако је временски давна прошлост према Коену, енглески мајстор, кога зову новатором боја, као да беше нека врста претече Леона Коена. Ма да је Турнер акварелист, он је, по једној специфичној интензивности боја, доспевао до једног колорита коме је врло сличан Коенов. Арман Дајо рече да је Турнер мајстор пејзажа иреалног сјаја. Људи се — каже Дајо — диве Турнеровој моћи надахнућа и његовој чудној и необично богатој машти. Она фасцинира: показује нам једну природу која је бајна. Турнер није престајао тражити комбинације чија би се моћ састојала у томе што би изразила светле феномене који би у исто време били и најмистериознији. Све би се ове речи могле применити и на Леона Коена, као што и пантеизам Турнеров, о коме нарочито говори Пол Баил, садржи многе додирне тачке с религијом уметности Леона Коена. Најзад, још једна кобна сличност. И Турнер беше несрећан човек: и он је годинама душевно боловао. Био је душевно болестан као и Ван Гог, холандски мајстор, на кога је Делакроа вршио велики утицај. Ван Гог, страсни мајстор цвећа, нарочито сунцокрета, имао је брата Теа. Тео је волео свога болесног брата једном неизмерном љубављу, оном којом је несрећни Давид грлио свога несрећног брата Леона.

Па, ипак, поред свих могућих сличности, Коеново сликарство је специфично његово. Колорит његовог **Раја** на чудесан начин мири иреалност с источњачком чудношћу. **Рај** Коенов је и чулан. Леон Коен је син расе која је у **Песми** над псулама невероватном песничком силом славила плотску љубав. Недокучиво је велика уметничка творевина Коенов **Рај**: чулно блаженство, али у исто време и једна, ако бисмо тако могли рећи, чиста вечност.

Растиње бујно. И дубоко, дубоко до плавила, и сочно зеленило. Има тај **Рај** сигурно доста од цветне арабијске шуме у Јемени. Бледог и заљубљеног роба из Јемена и из племена „оних Азра што за веру живот губе а умиру када љубе,“ певао је Јеврејин Хајне. Стихове Хајнеове ставио је у ноте Јеврејин Рубинштајн, а Јеврејин Коен расу по платну једну вегетацију која је готово истоветна са богатством сока и боје јемenske шуме: кади. Арабљанска легенда прича како се цвеће отварало некада само при мађијској песми заљубљене девојке Мађелисе. А кад се цвеће савим отворило и пустило свој опојни мирис, који чи-

ни да се блажено заборави све оно што нас на земљи мучи, заспали су сном смрти девојка и њен драган, по чијем се имену и арабијско цвеће и арабијска шума зову. Уосталом, прастаро предање уверава, да се протац Аврам женио два пута: једна му жена беше јеврејског рода, а друга Арабљанка.

Коенов **Рај!** Зрело зеленило, бајно цвеће, и љубав, љубав Мађелисе и Кадија, грешна и неодрљива и преко смрти; али, поред те љубави и љубавног блаженства, ту је и један мир, чисто блаженство. И перспектива која вас води право на бескрајно и бестелесно небо.

То је тајна Коеновог генија.

Као што човек, бацивши с брега поглед на морску пучину, неодрљиво зажели да заплива безданим и безмерним водама, тако би гледалац Коеновог **Раја** да што пре уђе у тај рај. Обузима гледаоца једна жудња. Уметност је тек онда права када се кроз њу земља преобрази у небо које и нама, смртнима, дозвољава приступ. Спопада човека жеља да скине обућу и да, босоног, корача рајем који је подједнако и земаљски леп и небески свет.

Стапају се небо и земља у сликарству Коеновом, а када су се сасвим стопили Коену се помрачио ум. Човеку је забрањено да измири земљу и небо, и страховито је свирепа трагедија људска да је Коен, који је свету поклонио највиши смисао лепоте, један рај, завршио живот у бесмиљу.

Леон Коен беше патник у животу, али је Леон Коен знао истину, да нам је и од хлеба насушнога насушнија потреба — Лепота. Беше патник. Сећам се кад сам га на годину—две пред рат видео у Минхену. Немачка је тада уливала туп сплин. Оружани мир у целој земљи. На све стране спремање за рат и колосална грађења свега онога што близина рата изискује. Лудило величине берлинског комедиантског цезара и јункерског реда заразило је чак и полугладни мали свет немачки. У култу својих великана Немац се тада учио да мри друге људе и друге народе. Коен беше у очајној ситуацији. Злопатио се. Затекао сам га у једном сиротињском и нелагодном атељеу. Блед, измучен, он је ту, у том атељеу, налазио утехе. Био је у души потиштен. Више од материјалне мизерије трпео је једну мору: она је, као тешка магла на болесне груди, падала на његову болесну осетљивост. Раздражено је викао на оне који не разумеју праву уметност.

Кад се примирио, осмехнуо се јадовито и стидљиво. Детињски стидљиво. Причао је о Београду, својим знанцима, своме детињству, о Јалији, о Дунаву, и повераваше ми, да ће кроз који месец поћи у Версаљ. Беше ми га необично жао, али се и осетих врло мали пред тим занетником коме је уметност све. Преча и од хлеба. И неизговарана, али остваривана молитва Леона Коена беше: лепоту нашу насушну дажд нам днес. Од профанога живота он није имао ништа. Беше патник. Ако бисмо веровали у свет над нама, онда би најмилостивија милост једнога милостивог Бога наредила да се душа патника животног и свештеника Лепоте Леона Коена настани у рају тога истог Леона Коена, чији ће дух и вечерас даровати наше душе једном вечношћу, једном вечном лепотом.

Arts longa, vita brevis.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Комуналне вести и белешке

ПАРСКЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

Кроз париске болнице прође годишње 350.000 болесника. Од тога броја било је прошле године 25.460 странаца: Италијана, Белгијанаца, Шпањолаца, Руса, Немаца и Мађара. Они су коштали париску општину око 20 милиона франака.

Преко 90% од свих сиромашних или средње богатих становника лечи се у Паризу о трошку Јавне помоћи.

Болничко лечење најскупље је у Америци и Енглеској, где постоје само приватне болнице. Један дан у Америци се плаћа 4 до 5 долара (око 300 динара), у Берлину око 150 динара, а у Паризу око 80 динара.

Буџет Јавне помоћи у Паризу износи ове године 634.598.000 франака, од чега варош Париз даје 287 милиона. Значи да сваки становник даје по 100 франака годишње.

У париским општинским болницама има 22.000 кревета, а у разним домовима за старце 20.000 — укупно 42.000 кревета.

Годишње се у париским општинским болницама потроши 6.000 литара специјално стерилизованог млека, 4.000 литара јогурта, 35.000 литара кондензованог млека и 6.000.000 литара обичног млека.

Дугорочни зајмови париске општине износили су 1 јануара 1914 год. 2 милијарде 982 милиона франака — око 14 милијарди динара. Године 1928 тај дуг се попео на 7.178 милиона франака, а на дан 1 јануара 1935 попео се на 15.072 милиона — око 45 милијарди динара.

Од 1928 године дугорочни дугови увећавају се годишње за 2 милијарде 700 милиона динара.

Буџет за штампање „Службених општинских новина“ париске општине (Билетин минисипа офисиел) износи 875.000 франака. Ове новине излазе скоро сваког дана и доносе стенографски извештај са седница општинског одбора, као и разне објаве и комисијске извештаје. Новине излазе на 2—3 штампана табака.

Париска општина има своју сопствену штампарију чији буџет износи око 3 милиона и у којој се штампају све ствари потребне општини.

Париска ватрогасна чета оскудева у људима и уместо нормалног броја 1803 има сад свега 1645 људи. У току прошле године чета је позивана 11.961 пут и гасила је 3.352 пожара. Служба за помоћ у случају тровања гасом интервенисала је 1.235 пута. У разним несрећним случајевима број интервенција био је 627.

Нова служба створена је 1932 године за трансфузију крви помоћу за то одабраних ватрогасаца, који драговољно дају крв и стоје на расположењу за

хитне случајеве. Прошле године 135 ватрогасаца дали су по 150 до 500 грама крви сваки.

Буџет ватрогасне чете износи 25.917.260 франака, што значи 9,25 фр. по становнику.

Г. Е. Бенеш почасни грађанин Париза. — Одбор париске општине на својој седници доделио је министру спољних послова Чехословачке г. Едуарду Бенешу назив почасног грађанина града Париза.

Како расте буџет париске општине. — За непуних девет последњих година буџет париске општине се удвостручио. Тако је он износио:

1.963 милиона фр. у 1926 год.; 2.569 милиона фр. у 1928 год.; 3.059 милиона фр. у 1930 год.; 3.859 милиона фр. у 1933 год.; 3.869 милиона фр. у 1934 год., да би у овој години достигао 4 милијарде франака.

Париска трошарина.

Приход од трошарине предвиђен је за наредну годину 503 милиона франака (око 1,5 милијарду динара), док су расходи предвиђени са свега 76.989.650 фр. У току прошле године трошарина је дала 495 милиона фр. што је врло утешно и показује да париска привреда ипак одолева врло тешкој привредној кризи.

Ове године нарочита пажња посвећена је појачању сретстава за спречавање и хватање шверца. Услед отварања многих нових приступних путева и повећане брзине аутомобила, а такође услед смелости, често злочиначке, професионалних шверцера, ово појачање постало је врло потребно.

У париском општинском одбору изнет је један случај значајки организованог шверца од стране једног крупног париског трговца, чије прогањање личи мало на какав сензационалан филм.

Већ дуго времена органи париске трошарине сумњали су да један трговац кријумчари на велико робу. Једне вечери органи трошарине изабрали су у једном предграђу париском згодно место за посматрање путева који воде у Париз, када се недалеко од њих зауставио један натоварен камион, који је припадао осумњиченој кући.

Одмах се у његовој близини зауставио један путнички ауто и између два шофера повео се разговор. Трошарински органи нису чули разговор, али безумље да је шофер камиона био обавештен да је тај сектор добро чуван, јер је путнички ауто наставио пут за Париз, док се камион окренуо, да би у Париз ушао на другој страни. Органи трошарински пратили су га на свом аутомобилу.

На 500 метара од другог улаза у Париз камион се зауставља у једној попречној улици, где му се придружује исти путнички ауто. И са ове стране улаз је био незгодан и камион се поново окреће, пролази неколико општина и долази на другу страну Па-

риза. Поново се појављује исти ауто-извидница. Сигурно је шофер камиона добио извештај да је тренутак погодан, јер пуном брзином улази у Париз. Органи трошарине покушавају да га зауставе и дају му знаке пиштаљком. Али камион је пошао једним спољним булеваром, стално убрзавајући вођњу.

Један жандарм, који је чуо знаке пиштаљком покушава са своје стране да заустави камион дижући руке у вис. Али је имао само толико времена да се склони испред камиона и органи трошарине узимају га у свој ауто. Настаје лудачка трка. Трошарински ауто покушава да пређе камион, али шофер камиона увек кад би осетио да ће га прећи, скреће своја кола, да би натерао ауто који га гони на тротоар. Тако наилазе аутомобила на један мост Сене и бегунац покушава да натера ауто на трамвај, да би изазвао судар, али је овај избегнут благодарећи хладнокрвности кочничара. Полицајац је приморан да испразни свој револвер у гуме камиона, који се најзад зауставља у једној споредној улици.

Ова трка донела је париској општини 2 милиона франака, колико је износила редовна трошарина и казна.

Париз брани свој престиж

Престоница сјаја, елеганције и уметности спрема се да брани свој престиж, у коме лежи и опстанак париског становништва, француске трговине, индустрије и туризма.

Цела Француска тешко је погођена опадањем туризма; све је мањи број богатих странаца који су раније у Француској остављали своју здраву валуту. Париз, срце Француске најтеже је погођен оваквим стањем ствари, јер је то имало катастрофалних последица на целокупну привреду највеће и најелегантније престонице у Европи. И када је ово стање узело такве размере да су га осетили сви они који су позвани да о томе воде рачуна, зачули су се са свих страна узвици узбуне, почели су падати такви предлози да се томе нађе лека и да се учини све што је могуће, да се Паризу врате стари, весели дани. И у место појединачних напора, који су немоћни да се боре са тешкоћама данашњице, јавља се снажан покрет да се сви ти напори централизују на једном месту, одакле ће се болест пратити у свима њеним манифестацијама и предузимати мере за њено отклањање.

И одбор париске општине се буди

Није чудо што су се и париски „оци“ узбунили. У одбору париске општине све чешће су се почели јављати предлози којима је циљ подизање престижа Париза и изналажење начина да се што већи број странаца њему привуче. У последње време настало је право надметање у томе погледу, тако да ретко која седница не донесе по какав нови предлог. Спасовање престижа Париза постало је централни проблем париског одбора, напоредо са буџетом, за нову годину, о коме се води врло опсежна и документована дебата — што је разумљиво, јер се ради о буџету од 4 милијарде франака, скоро 12 милијарди динара.

Док једном не смркне, другом не може да сване

Тако је почетком овог месеца млади и елегантни париски адвокат г. Жорж Прад, одборник, одржао у париском одбору један врло документован говор, приказујући жалосну садашњицу.

Од увек је Француска, а Париз на првом месту, била у очима целог света метропола духа, веселости, елеганције и сјаја, рекао је г. Прад.

Садашњи застој, равнодушност и резигнација многу су оштетили ову репутацију Париза, а томе се додала још и контра-пропаганда суседних земаља које су настојавале да се овом ситуацијом користе. Туризам који је напустио Француску, луксуз и елеганција, које раније нико није ни помишљао да оспорава Француској, преселили су се у друге престонице, а нарочито у Лондон.

Шта су претставници Париза видели у Лондону

Недавно смо ја и г. Инар, наставља г. Прад, имали прилике да се нађемо у Лондону и могли смо да се уверимо о грандиозном националном туристичком напору приликом свадбе принцезе Марине и војводе од Кента. Ми смо се уверили о величанственом полету индустрије луксуза, трговине са елегантним стварима, као у најлепшим ранијим годинама. У Лондону позоришта и музик-холлови морају да одбијају публику и не може бити ни речи о томе да се добије место за ручак у једном од двадесет модерних ресторана, ако се дан пре тога није резервисало место. Али сам био ожалошћен, присуствујући претставима у позориштима, када сам видео сцене које су биле потпуно уперене против француског туризма. Тако је приказиван један скеч у коме се исмејава живот у Паризу, и то са каквом ироничношћу. Ту се приказује сала једног великог француског ресторана, потпуно празна; газда од хотела, окружен читавим одредом послуге, одговара јединим гостима који долазе: „Узмите овај сто или други који вам се допада; сви су слободни, јер иначе безсмислено да нико неће доћи.“ За време двадесет минута исмејаван је туризам Париза, париска кујна, немарност у одевању и сиромаштво програма у кабареима, завршава г. Прад.

Губитци Француске на пољу туризма

Од 1929 године туризам француских градова је у сталном опадању. Тако је у 1929 години посетило Француску 1.911.107 странаца; у 1930 год. 1.667.831; у 1931 год. 1.542.285; у 1932 г. 949.358, а за последње две године стање је још горе, тако да се рачуна да је у односу према повољним годинама Француска изгубила 70% од броја туриста.

Приход од туризма процењен је у Француској 1928 год. на 15 милијарди франака, у 1929 и 1930 год. 10 и 12 милијарди, 1931 спао је на 6 милијарди; у 1932 г. на 3 милијарде, а прошле године једва је прешао 2 милијарде динара.

Да би тешкоће биле још веће, Французи, који су раније били рђави туристи, добили су у последње време укусу за посећивањем туђих земаља, постали су и сами туристи, тако да су прошле године оставили у страним земљама преко 1 милијарду франака.

Француског штедишу треба учити да троши

Француски народ познат је са своје економичности и штедљивости. Та његова особина јесте једна од главних чињеница моћи француске државе. Сад је настало доба да се на тога француског штедишу чине ватрени апели да троши, да троши што више. Треба да троши из друштвене солидарности, јер, каже му се, постоји једна веза, једна подударност интереса између предузећа високог луксуза (ресторана, позоришта, кабареа) и оних који раде; постоји веза између кројача из улице де ла Пе, и скромне снајдерке са периферије. Велики салони спустили су цене својој роби и упућују апеле на свет да га убеди да треба да се врати елеганцији, да се често облачи за излаз, да посећује првокласне установе, јер се тиме доприноси да добије посла она радна класа о чијим интересима сви треба да воде рачуна.

Треба помоћи генералштаб укуса и луксуза

Данашње прилике погађају тешко онај генералштаб укуса и луксуза који је и стекао репутацију у Паризу. И Парижани се спремају да учине што до њих стоји да спасу од пропасти та чувена имена која су допринела да Париз учине славним; и Париз се тога сећа и са своје стране хоће да се сад позабави њиховим невољама и да им притекне у помоћ.

Пре свега одбор париске општине мисли да узме на себе водећу улогу у погледу утврђивања програма неопходних свечаности и ставља ће се на чело свих покрета који ће вратити Паризу репутацију женске и мушке елеганције, репутацију „шика“, који је и пронађен од Француза.

Исто тако обраћена је пажња на високе таксе на све врсте забава, које гуше власнике и доводе до затварања многих предузећа, Трговине луксузним артиклима, биоскопи, позоришта и музик-холлови биће растерећени, јер се увиђа да је боље да таксе сноси већи број предузећа, него очекивати приходе од неостварљиво високих ставова.

„Мравињак веселости и елеганције“

За наступајућу сезону спрема се читав низ свечаности, изложби, разних спортских манифестација и конкурса елеганције.

Напунити ресторани и хотели, запослити свет. Направити од Париза мравињак веселости и елеганције, почевши од мале кафане до велике модне куће, од великих јувелирских радњи до малих ноћних кабареа, то су паролe са којима се полази у борбу.

Прошле године Венеција је приредила извођење Шекспировог „Млетачког трговца“, и показала шта се све може дати у позоришној уметности када се комади играју у природном историском декору. И Французи су се сетили шта би све могли извући када би у елитне сврхе употребили Версаљ, Фонтенебло, Шантили или Малмезон.

У смелости замисли отишло се чак дотле да се кроз сред Париза приреде аутомобилске трке. По угледу на Монако и Виши, Париз ће такође добити своју годишњу трку.

Аутомобилска тркачка стаза: Јелисејска поља, мост де ла Конкорд, ке Дорсеј, Инвалиди. Било је много дискусије око тога, да ли ће се такве трке моћи одржати у потпуној безбедности, па се нашло да ће моћи.

Изложбе, изложбе...

Читав низ изложби треба да привуче странце. Прво ће се приредити изложба скупочених колекција музеја из Гренобла. У мају и јуну у Пти Палеу биће изложба италијанске уметности 19 и 20 века.

Приликом прославе дана смрти великог песника Виктора Ига, у пролеће, биће изложба свих његових ствари.

Како се 1937 године приређује велика Светска изложба, предвиђа се да се на њој приреди и изложба уметничких дела која глорификују рад. Сва уметничка дела из разних, многобројних париских музеја, која имају везе са радом била би сконцентрисана на једном месту.

А као новину у целом свету уопште Париз треба да добије и музеј историје рада, који би претстављао првокласну атракцију, а исто тако лепу лекцију из уметности инспирисане радом. Историја рада је једна од најважнијих грана опште људске историје. Више него историја краљева, религија и ратова, она сачињава најбитнији део људске историје.

Тако ће се Париз обогатити још једним музејом, поред већ толиких који постоје (преко педесет). Сам Лувр претставља вредност двадесет првокласних музеја.

Помоћ позориштима

Париска позоришта претстављају велику привлачност за странце и није чудо да је и њима у овом крсташком походу против кризе поклоњена велика пажња и што се настојава да она, свима могућим средствима, сачувају своју привлачну моћ.

Поред државне, велики број париских позоришта ужива и општинску субвенцију. Тако Опера има близу 2 милиона динара субвенције; Операкомик око 1,200,000, Комеди Франсез око 1 милион, Одеон око 600,000 дин. итд. Сума тих општинских субвенција разним позориштима износи преко 6,5 милиона динара.

Тако се на све стране ради, планира да се Паризу врати место које до скоро заузимао, да он поново постане средиште сјаја, духа, веселости и моде. То је не само питање престижа, већ и питање опстанка многих грана француске индустрије и питање хлеба многих породица града Париза.

Љ. Н.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НОВИ БЕОГРАД — БЕОГРАД D'AUJOURD'HUI

Кнез Михајлова улица данас
La rue Knez Mihailo aujourd'hui

(Из фото-архива Одељка за штампу, пропаганду и туризам О. г. Београда.)

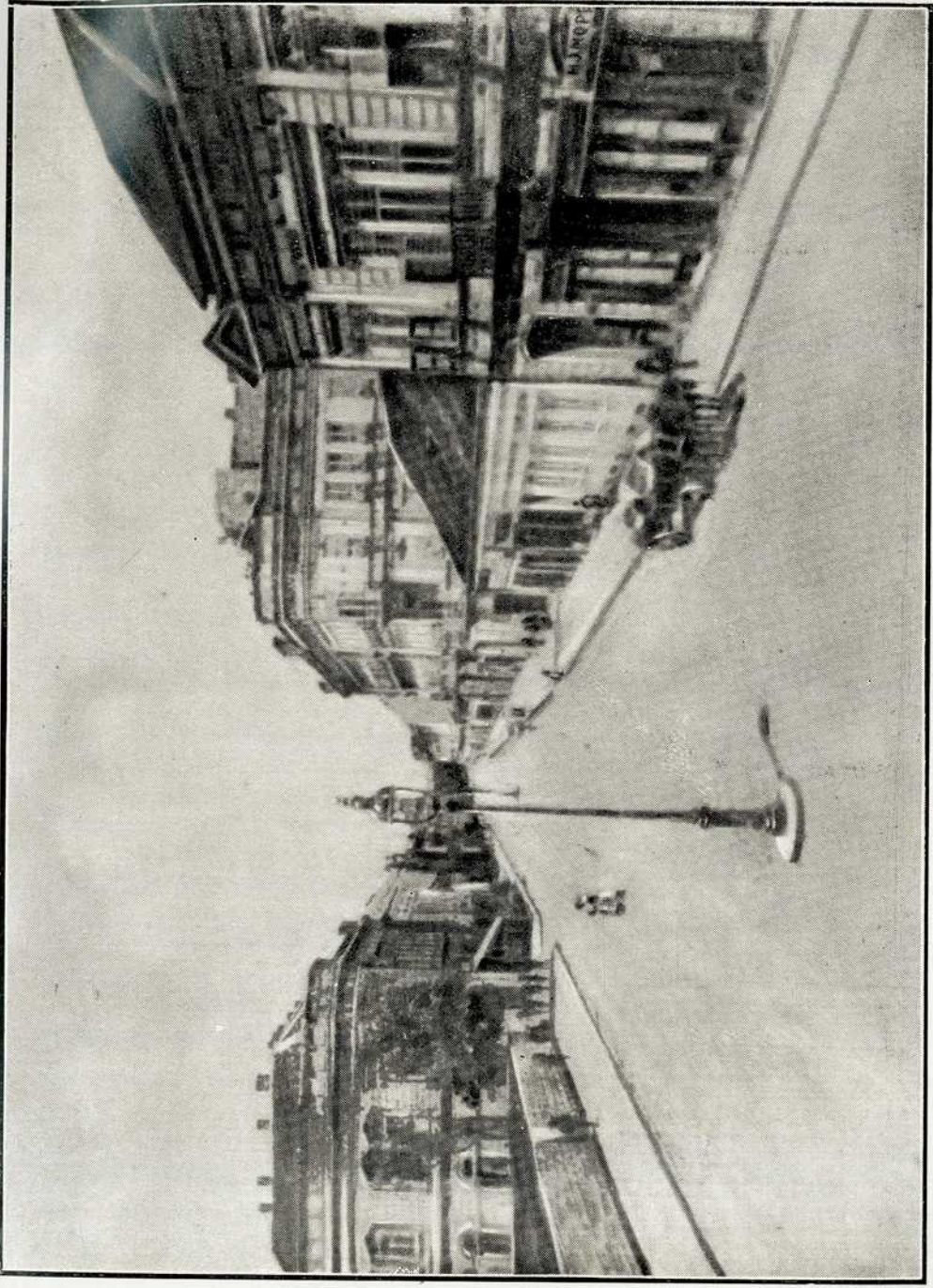
(Photo-archives du Bureau communal de la presse de Beograd.)

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СТАРИ БЕОГРАД — ANCIEN BEOGRAD

Кнез Михајлова улица пре 20 година
La même rue avant 20 ans

(Из фото-архива Одељка за штампу, пропаганду и туризам О. г. Београда.)

(Photo-archivé du Bureau communal de la presse de Beograd.)